

EBEDAE ANGLOR

SAXONIS IN LIBRVM DE NATVRA RERVM // PRAEFATIO.

13

prolixiorum

DE natura rerum, & ratione temporum, duos quondam stricto sermone libellos discentibus, ut rebar, necessarios composui: Quos cum fratribus quibusdā dare atq; exponere cōpisssem, dicebant eos breuius multo digestos esse quā uellent, maxime ille De tēporibus: Cuius propter rationem Paschæ potius uidebatur usus indigere: Suadebātq; mihi, latius aliqua de tēporum statu, cursu, ac fine differere. Quibus concitus, parens, præspectis patrū uenerabilium scriptis, prolixiorum de temporibus librum edidi, pro ut ipso largiēte potui, qui aternus permanens, tēpora quando uoluit cōstituit, & qui nouit temporū fines: imō ipse labentibus temporū curricula finē cum uoluerit imponet. In quo uidelicet opere, ne quē forte offenderet, q; hebraicā magis ueritatem, quā LXX translatorū editionem in seculi præcedentis serie secutus sim: & illam quoq; per omnia quoties discrepare uidebatur inserui, ut legens quisq; simul utrunq; conspiciat, & quod amplius sequendum putat eligat. Fuxa autē mihi stat sententia, quam à nullo prudentiū redarguendā autumo, ut si cut reuerendissimus eiusdē hebraicæ ueritatis interpres obrectatoribus sui operis: non damno, inquit, non reprehendo LXX, sed omnibus hijs Apostolos præfero: Ita & ego cōfidenter profiteor, quia nō reprehendo ueteres Chronographos: qui translationē LXX interpretū modo secuti esse, modo pro ut libuit probātur habuisse cōtemptui, sicut etiā in processu huiusce opusculi nostri monstrabit, sed omnibus hijs hebraicæ ueritatis integrā præfero puritatē, quam præminentissimi doctorū, Hieronymus in libris Hebraicarū quaestionū, Augustinus in libro De ciuitate dei, Eusebius ipse Chronographus in tertio historiae Ecclesiasticæ libro, ex uerbis Iosephi historici aduersus Appionē grammaticū scribentis, breuiorē temporū seriem quā in LXX editione uulgo fertur cōtineri cōprobant; Neq; hanc amplius sequendā, etiā hijs qui LXX magnis diuinisq; laudibus ad cœlos tollunt dubitant, quoru quisq; dicta perspexerit, credo mox nostro labori calumniā facere desistet, si nō hunc tamen liuidis, quod absit, contēplatur obtutibus. Verū utcunq; ferant hæc mea scripta legentes, primo editū pro captu meo libellum, tibi dilectissime Abba meus percurrendū offero, multū deprecans, ut si quid in eo tu uituperabile deprehēderis, statim mihi corrigendum insinues. At ubi ordinate ac rationabiliter actum uideris, mecū deo qui donauit, & sine quo nihil possumus facere, deuotus gratias agas. Si quem sanē uel illud offendit, cur aliquid de huiusmodi negotio tentare præsumserim, quare de hijs quæ sparsim in ueterū scriptis inueniri poterāt, ipse nouū opus cōdere studuerim, audiat, dicēte sancto Augustino: q; ideo necesse est plures à pluribus fieri libros diuerso stylo, nō diuersa fide, etiā de quaestionibus eiusdē, ut ad plurimos res ipsa pueniat: ad alios sic, ad alios autē sic. Audiat & me pro me simpliciter respondentē, cui displicet, uel superfluū uideēt, q; hæc rogatu fratru undecūq; collegi, uniusq; libelli tenore cōclusi, dimittat ea legēda, si quis uelit, & ipse de cōmunibus patrum fontibus, quæ sibi suisq; sufficere arbitretur hauriens, mecū nihilominus debita fraternitatis intemerata iura custodiat.

Hebraica ueritas potius in temporum ratione, quā LXX sequenda.

CAPITA LIBRI
SEQUENTIS.

- De computu uel loquela digitorum.
 De trimoda temporum ratione.
 De minutissimis temporum spacijs.
 De ratione unciarum.
 De die.
 Vbi primus dies seculi sit.
 De nocte.
 De hebdomada.
 De hebdomadis LXX prophetici s.
 De hebdomada ætatum seculi.
 De mensibus.
 De mensibus Romanorum.
 De calendis, nonis, & idibus.
 De mensibus Græcorum.
 De mensibus Anglorum.
 De signis duodecim mensium.
 De lunæ cursu per signa.
 De lunæ discursu si qui signa ignorāt.
 De eodē si q̄ cōputare non didicerint.
 Quota sit luna in calendas quasq̄.
 Quæ sit feria in calendis.
 Argumētū de qualibet luna uel feria.
 De ætate lunæ si q̄ cōputare nō potest.
 Quot horum luna luceat.
 Quando, uel quare luna uel prona, uel
 supina, uel uideatur erecta.
 Quæ ratione luna cum sit situ inferior,
 superior sole aliquoties uideatur.
 De magnitudine uel defectu solis &
 De effectiua lunæ potentia. (lunæ.
 De concordia maris & lunæ.
 De æquinoctijs & solstitijs.
 De dispari longitudine dierum, & ua-
 rio statu umbrarum.
 Causa inæqualitatis dierū eorundem.
 Quibus in locis pares sint umbræ uel
 dies.
 De quinque circulis mundi, & subterra-
 neo syderum meatu.
 De quatuor temporibus, elementis,
 humoribus.
 De annis naturalibus.
 De disparibus antiquorum annis.
 De ratione bissexti.
 De mensura clementi bissextilis.
 Quare sexta Cal. Martias intercalet̄.
 Quod & luna quadrantem habeat.
 De saltu lunæ.
 Quare luna aliquoties maior quàm
 putatur appareat.
 De circulo decennouenali.
 De embolismis & annis cōmunibus.
 De ogdoade & hendecade.
 De annis dominicæ incarnationis.
 De indictionibus.
 Argumentum inueniēdi quota sit in-
 dictio.
 De epactis lunaribus.
 Quomodo errent quidam in primo
 mensis initio.
 Argumentū quod sint epactæ lunares.
 De epactis solis.
 De reditu & computu articulari utra-
 runque epactarum.
 Argumentum quod sint epactæ solis,
 & quando bissexti annus.
 De cyclo lunari.
 Argumentum de eo, quota sit luna in
 Calendis Ianuarijs.
 Argumentum quotus sit annus cycli
 lunaris, uel decennouennalis.
 De XIII luna Paschæ.
 Argumentum inueniendi eam.
 De die dominico Paschæ.
 De luna ipsius diei.
 Quid inter Pascha & azyma distet.
 Typica Paschæ interpretatio.
 De circulo magno Paschæ.
 De sex huius seculi ætatibus.
 De cursu ætatum earundem.
 De reliquijs sextæ ætatis.
 De trina opinione fidelium, quando
 ueniat dominus.
 De temporibus Antichristi.
 De die iudicij.
 De septima & octaua ætate seculi fu-
 turi.

B

D

E temporum ratione, Domino iuuante dicturi, necessarium du-
ximus, utilissimā primo promptissimamq; flexus digitorum pau-
cis pramonstrare solertiam: ut cum maximam computandi faci-
litatem dederimus, tum paratiore legentium ingenio ad inuesti-
gandam dilucidandamq; computando seriem temporum uenia-

mus. Neq; enim contemnenda paruiue pendenda est regula, cuius omnes pe-
nē sacre expositores scripturæ, non minus quā literarum figuras monstratur
amplexi. Deniq; & multi alij aliās, & ipse diuinæ interpret historia Hierony-
mus, in euangelicæ tractatu sententiæ huius adiuuentū disciplinæ non dubita-
uit assumere: Centesimus, inquit, & sexagesimus, & tricesimus fructus quan-
de una terra, & de una semente nascitur, tamen multum differt in numero.
XXX referuntur ad nuptias: Nam & ipsa digitorum coniunctio, quasi molli
osculo se complectens & foederans, maritum pingit & coniugem. LX ad ui-
duas, eò quod in angustia & tribulatione sint positæ: unde & in superiore digi-
to deprimuntur: quantoq; maior est difficultas expertæ quondā uoluptatis il-
lecebris abstinere, tanto maius & præmiū. Porro centesimus numerus, qua-
so diligenter Lector attende, à sinistra transfertur ad dexteram, & isdem quidē
digitis, sed non eadem manu, quibus in læua manu nuptæ significantur & ui-
duæ, circulum faciens exprimit uirginitatis coronā.

*Ex primo li-
bro contra Iu-
uianum.*

B Cum ergo dicis unū, minimum in læua digitorum inflectens, in medium palmæ artum infiges. Cum
dicis II, secundum à minimo flexum ibidem impones. Cum dicis III, ter-
tium similiter adflextes. Cum dicis IIII, itidem minimum leuabis. Cum
dicis V, secundum à minimo similiter eriges. Cum dicis VI, tertium nihī-
lominus eleuabis, medico duntaxat solo, qui medicus appellatur, in medium
palmæ fixo. Cum dicis VII, minimum solum, cæteris interim leuatis, super
palmæ radicem pones. Iuxta quod cum dicis VIII, medicum: cum dicis
IX, impudicum è regione compones. Cum dicis X, unguem indicis in me-
dio figes artu pollicis. Cum dicis XX, summitatem pollicis inter medios in-
dicis & impudici artus immittes. Cum dicis XXX, unguis indicis & polli-
cis blando coniunges amplexu. Cum dicis XL, interiora pollicis lateri uel
dorso indicis superduces, ambobus duntaxat erectis. Cum dicis L, pollicem
exteriori artui instar r literæ curuatum ad palmā inclinabis. Cum dicis LX,
pollicem ut supra curuatum indice circumflexo diligenter à fronte præcinges.
Cum dicis LXX, indicem ut supra circumflexum pollice immisso superim-
plebis, ungue duntaxat illius erecta trans medium indicis artum. Cum dicis
LXXX, indicē ut supra circumflexū pollice in longum tenso implebis, ungue
uidelicet illius in medium indicis artum infixa. Cum dicis XC, indicis inflexi
ungulam radici pollicis infiges. Haftenus in læua. Centum uero in dextera
quemadmodum X in læua facies. CC in dextera, quemadmodum XX in
læua. CCC in dextera, quemadmodum XXX in læua. Eodem modo & cæ-
tera usq; ad DCCCC. Item mille in dextera, quemadmodum unum in læua.
II in dextera quemadmodum II in læua. III in dextera quemadmodum
III in læua, & cætera usq; ad IX. Porro X cum dicis, læuam medio pecto-
ri supinam appones, digitis tantum ad collum erectis. XX cum dicis, eandē

c pectori

C pectori expassam late superpones. \overline{XXX} cum dicis, eadem prona, sed erecta pollicem cartilagine medij pectoris immittes. \overline{XL} cum dicis, eandem in umbilico erectam supinabis. \overline{L} cum dicis, eiusdem prona, sed erecta pollicem umbilico impones. \overline{LX} cum dicis, eadem prona fœmori laeuum desuper cōprehendes. \overline{LXX} cum dicis, eandem supinam fœmori superpones. \overline{LXXX} cum dicis, eandem pronam fœmori superpones. \overline{XC} cum dicis, eadem lumbos apprehendes pollice ad inguina uerso. At uero \overline{C} , & \overline{CC} , & cætera usq; ad \overline{DCCC} , eodem quo diximus ordine in dextera corporis parte cōplebis. Decies autē centena milia cum dicis, ambas sibi manus insertis inuicem digitis implicabis. Est & alterius modi computus articulatum decurrens, qui quoniam specialiter ad Paschæ rationem pertinet, cum ad hanc ex ordine uentum fuerit oportunius explicabitur. Potest autem & de ipso quem prænotauimus computu quædam manualis loquela, tam ingenij exercendi, quam ludij agendi gratia figurari: qua literis quis sigillatim expressis uerba quæ hysdem literis cōtinentur, alteri qui hanc quoq; nouerit industriam, tamen si procul posito, legēda atq; intelligenda contradat, uel necessaria quoq; per hæc occultius innuendo significans, uel imperitos quosq; quasi diuinando deludens: Cuius ordo ludij uel loquela talis est; Cum primam alphabeti literam intinmare cupis, unum manu teneto; cum secundam, duo; cum tertiam, tria; & sic ex ordine cæteras. Verbi gratia: si amicum inter insidiatores positum ut caute rem agat admonere desideras, III, & I, & XX, & XIX, & V, & I, & VII, & V digitis ostende: huius namq; ordinis literæ, Caute age, significant. Potest & ita scribi, si causa secretior exigat, sed hæc Græcorum computu literisq; facilius disci simul atq; agi possunt, qui non, ut Latini, paucis hysdēq; geminatis suos numeros solent exprimere literis, uerum toto alphabeti sui caractere in numerorum figuras expenso, tres qui plus sunt numeros notis singulis depingunt, eundem penē numeri figurandi, quem scribendi alphabeti ordinem sequentes, hoc modo:

α I. β II. γ III. δ IIII. ϵ V. ζ VI. η VII. θ VIII. ι IX. κ X. λ XX. μ XXX. ν XL. ξ L. \omicron LXX. π LXXX. ρ XC. σ C. τ CC. υ CCC. ϕ D. χ DC. ψ DCC. ω DCCC. ϑ DCCCC. Qui ideo mox ut numeros digitis significare didicerint, nulla interstante mora literis quoq; pariter hysdem præfigurere sciunt. Verum hæc hæctenus: Nunc ad tempora, quantum ipse temporū cōditor ordinatorq; dominus adiuuare dignabitur, exponenda ueniamus.

DE TRIMODA TEMPORVM RATIONE. CAP. II.

Tempora à temperando. **T**empora igitur à temperando nomen accipiunt, siue quod unumquodq; illorum spacium separatim temperatum sit: seu quod momentis, horis, diebus, mensibus, annis, seculisq; & ætatibus omnia mortalis uitæ curricula temperentur: De quibus singulis prout Dominus dederit exposituri, primo lectorem admonemus, trimoda ratione computum temporis esse discretum. Aut enim natura, aut consuetudine, aut certe autoritate decurrit: Et ipsa quidē *Olympiades.* autoritate bifarie diuisum; humana uidelicet, ut Olympiadas IIII annorū, nundinas VII dierum, *Nundinae.* Indictiones XV annorū ambitu celebrari. Diem quoq; *Indictiones.* qui ex quadrantibus cōficitur, mense Februario uel Augusto intercalari Græci, Aegyptij

A ci, Aegyptij, Romaniq; pro suo quicq; captu iusserunt. Diuina autē, ut septima die sabbatum agi, septimo anno à rurali opere uacari, quinquagesimum annū Iubileum uocari in lege Dominus præcepit. Nam etsi barbaræ gentes hebdomadas habere probentur, à populo tamen dei mutuassee non latet. Consuetudine uero humana firmatum est, ut mensis XXX diebus computetur, cum hoc nec solis, nec lunæ cursui conueniat: Siquidem lunam duodecim horis minus, salua ratione saltus: solem uero X horis & dimidia plus habere, qui soletius exquisiere testantur. Porrò naturaduce repertum est, solis annum CCC LXV diebus & quadrante confici. Lunæ uero annum, si cōmunis sit, CCC LIII: Si embolismus, CCCLXXXIII diebus terminari, totumq; lunæ cursum decennouenali circulo cōprehendi. Sed & errantia sydera suis quæque spacijs Zodiaco circumferri, quæ natura non iuxta ethnicorum dementiã dea creatrix una de pluribus, sed ab uno uero deo creata est, quando syderibus cœlo inditīs præcepit, ut sint in signa, & tempora, & dies, & annos.

DE MINVTISSIMIS TEMPORVM SPA= CIIS. CAP. III

Hora duodecima pars diei est: siquidē XII horæ diem complent, Domino attestante, qui ait: Nonne duodecim horæ sunt diei: si quis ambulauerit in die non offendet. Vbi quamuis allegorice se diem, discipulos uero qui à se illustandi fuerant, horas appellauerit, solito tamen humanæ computationis ordine numerum definiuit horarum. Verum notandum est, quia si omnes anni dies duodenis horis putentur, æstiuos necesse est dies longioribus, brumales uero breuioribus horis includi. Si uero omnes horas æquiparare, hoc est, æquinocitiales habere uolumus, brumali diei nihilominus pauciores, & æstiuo necesse est plures tribuamus. Recipit autem hora IIII punctos, X minuta, XV partes, XL momenta, & in quibusdā lunæ computis V punctos: Non enim hæ diuisiones temporum naturales, sed uidentur esse conditiuæ. Nam calculatores cum necesse esset uel diē in XII, uel horā in IIII, aut X, aut XV, aut XL, aut in alias quaslibet minores, maiores uel quid distribuere particulas, quæ siere sibi uocabula, quibus id quod uolebant nuncupare, & alterutrum dinoscere possent, horam uidelicet appellantes, quia certi temporis ora, id est terminus sit: sicut & uestimentorum, fluuiorum, maris quoque fines oras uocitare solemus. Punctos uero à paruo puncti transcensu, qui fit in horologio. Minuta autem à minore interuallo uocantes. Partes à partitione circuli Zodiaci, quem tricenis diebus per menses singulos findant. Porrò momenta à motu syderū celerrimo nuncupantes, cum aliquid sibi breuissimis in spacijs cedere atque succedere sentitur. Minimum autem omnium, & quod nulla ratione diuidi queat tempus, atomum græce, hoc est, indiuisibile, siue insectibile nominant: quod ob sui pusillitatem grammaticis potius quàm calculatoribus usibile est: quibus cum uersum per uerba, uerba per pedes, pedes per syllabas, syllabas per tempora diuidant, & longæ quidem duo tempora, unum breui tribuant, ultra in quod diuidant non habentibus, hoc atomū nuncupari complacuit. Attamen Mathematici in explorandis hominum genituris, ad atomum usque peruenire contendunt, dum Zodiacum circulum in XII signa, signa singula in partes XXX, partes item singulas in punctos XII, punctos sin-

XII horæ diei in Euan-gelio quid significent.

Horæ unde.

Punctus.

Minuta.

Partes.

C gulos in momenta XL, momenta singula in ostenta LX distribuunt, ut considerata diligentius positione stellarum, fatum eius qui nascitur quasi absque errore deprehendunt: Quae quia uana, & a nostra fide aliena est obseruatio, neglecta ea uideamus potius quod Apollolus ad celeritatem resurrectionis intimandam huiusmodi temporis uocabulo utitur, dicens: Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur, in atomo, in ictu oculi, in nouissima turba. Nec praetereundum, quia etsi calculatores necessario discernant, plurimi tamen scriptores indifferenter breuissimum illud temporis spacium, quo palpebra oculi nostri moueri potest, quod in ictu pungentis transcurrit, quod secari & diuidi nequit, nunc momentum, nunc punctum, nunc atomum uocant.

DE RATIONE VNCIARVM. CAP. IIII.

Vnciarum quoque diuisionem nosse, quae non minus temporibus rebus uel alijs, quam numis est apta computandis, non ignobilis intentio est: Quibus quia & dispersae passim historiae, & ipsa sacra scriptura utitur, nomina earum paucis affigere curauimus. *As.* Libra, uel as, siue assis, XII unciae. *Deunx.* Deunx, siue iabus, XI unciae. *Dextans.* Decunx, uel dextans, X unciae. *Dodrans.* Dodrans, siue doras, IX unciae. *Semis.* Bes, siue bislis, VIII unciae. *Quincunx.* Septunx, siue septus, VII unciae. *Triens.* Semis, VI unciae. *Quadrans.* Quincunx, siue cingus, V unciae. *Sextans.* Triens, siue trias, IIII unciae. *Sescuns.* Quadrans, siue quadras, III unciae. *Vncia.* Sextans, siue sextas, II unciae. *Semuncia.* Sescuns, siue sescuncia, uncia & semis. *Sicilicus.* Vncia, XXIIII scrupuli. *Sextula.* Semuncia, XII scrupuli. *Scrupulus.* Dux sextulae, siue sesculae VIII scrupuli, id est, tertia pars unciae. *Dimidia sextula.* Sicilicus, sex scrupuli. *Sextula.* Sextula, siue sescula, IIII scrupuli. *Dimidia sextula.* Dimidia sextula, siue sescula, II scrupuli. *Scrupulus.* Scrupulus, VI siliquae. Haec, inquam, ponderum uocabula non modo ad pecuniam mensurandam, uerum ad quauis corpora, siue tempora dimetienda conueniunt. Vnde & ratio, & mos obtinuit, ut in cantione computorum pueri unum & duo saepius asse & dipondio mutent: item tressis, quartus, quinquis, sexis, septus, & caetera huiusmodi, quasi tres asses, quatuor asses proferant, & in eundem modum sequentia numerorum quamplurima. Siue igitur horam unam, siue diem integrum, siue mensem, siue annum, seu certe aliud aliquod maius minusue temporis spacium in XII partiri uis, ipsa duodecima pars Vncia est: reliquas undecim Deuncem appellant. Si in sex partiris, sexta pars Sextans, quinque reliquae Dextans, uel ut alij, Distas uocantur. Si in IIII, quarta pars Quadrantis nomen, residuae tres Dodrantis accipiunt. Et huius disciplinae regula soluitur, quod plerisque turbat imperitos, quia PHILIPPVS in expositione beati Iob, astum maris oceanii quotidie bis uenire describens, adiunxerit hunc unius & quinoctialis horae dodrante transmissio, tardius sine intermissione siue die uenire, siue nocte. Porro si per tria quid diuidere cupis, tertia partem Trientem, duas residuas bessem nuncupabis. Si per duo, dimidium Semis appellatur: Sic & caetera, quae uerbo melius colloquentis, quam scribentis stylo disci pariter & doceri queunt. Item de corporibus, siue miliarium, siue stadium, siue iugerum, siue perticam, siue etiam cubitum, pedemue, aut palmum partiri opus habes, praefata ratione facies. Denique & in Exodo dimidium cubiti semis appellatur, narrate Moyses, quod habuerit Arca testamenti duos semis cubitos longitudinis, & cubitum ac semissem altitudinis. Et

Is a nobis superioris anno est editus.

Ans. Et in Euangelio quarta pars totius mundani corporis, id est terra, mystice *Quadrans in*
 quadrantis nomine censetur, cum mittendo in pœnam peccatori dicitur: Non *Euangelio.*
 exhibis inde donec reddas nouissimũ quadrantẽ: id est, donec luas terrena pec-
 cata, ut beatus Augustinus exponit: Hoc enim, inquit, & peccator audit: ter-
 ra es, & in terram ibis. Quarta siquidem pars distinctorum membrorum huius
 mundi & nouissima terra inuenitur; ut incipias à cœlo, secundum aërem nu-
 meres, aquam tertiam, quartam terram. Qui etiam in expositione Euangelij
 ubi scriptum est: erat autem parasceue Paschæ hora quasi sexta, huiusce discipli-
 næ meminit, dicens: Non enim iam plena sexta erat, sed quasi sexta, id est,
 peracta quinta, & aliquid etiam de sexta esse cœperat: Nunquam [†] autem isti [†] *aliter*
 dicerent: quinta & quadrans, aut quinta & triens, aut quinta semis, aut ali-
 quid huiusmodi.

DE DIE.

CAP. V.

Dies est aër sole illustratus, nomen inde sumens, quod tenebras à luce dis- *Dies unde.*
 iungat ac diuidat: Nam cum in primordio creaturarũ tenebræ essent su-
 per faciẽ abyssi, dixit deus: fiat lux, & facta est lux: & uocauit deus lucẽ diem.
 Quæ definitio bifarie diuiditur, hoc est, uulgariter, & proprie. Vulgus enim
 omnem diem solis præsentia super terras appellat. Proprie autẽ dies **XXIIII**
 horis, id est circuitu solis totum orbem lustrantis impletur: qui secum semper
 & ubique lumen diurnum circumferens, non minore earũ spacio noctu subter
 terras, quàm supra terras interdũ creditur exaltari. Quod multorũ quidem &
 nostrorum, & secularium literarum testatur autoritas: Sed nos unius patris Au-
 gustini testimonium ponere sat est. Dicit in libro quæstionum Euangelij se-
 cundo, **LXXII** discipulorum summam figuraliter explanans: Sicut
XXIIII horis totus orbis peragitur atq; lustratur, ita mysterium illustrandi
 orbis per Euangelium trinitatis in **LXXII** discipulis intimatur: Viciis qua-
 ter enim septuagies terni dipondius. Dicit idem in libro de Genesi ad literam
 primo: An dicendum est, quod cum cito peractum esset hoc opus dei, tam diu
 stetit lux non succedente nocte, donec diurnum spaciũ perageretur? & tam
 diu mansit nox luci succedens, donec spaciũ nocturni temporis præteriret, &
 mane fieret diei sequentis, uno primoq; transacto? Sed si hoc dixerõ, uereor
 ne ridear & ab hijs qui certissime cognouerunt, & ab hijs qui possunt facillime
 aduertere, quod eo tempore quo nox apud nos est, eas partes mundi præsentia
 lucis illustret, per quas sol ab occasu in ortum redit: ac per hoc omnibus **XX**
IIII horis non deesse per circuitum gyri totius alibi diem, alibi noctem. Et
 paulo post, commemorata Ecclesiastis sententia de sole: Australis ergo pars, in-
 quit, cum habet solem, nobis dies est: dum autem partem Aquilonis circũiens
 peruehitur, nobis nox est: Non tamen in aliã partẽ non est dies, ubi præsentia
 solis: nisi forte poëticis figmentis cor inclinandum est, ut credamus solem ma-
 ri se immergere, atque inde lotum ex aliã parte mane surgere. Quanquam
 si ita esset, abyssus ipsa præsentia solis illustraretur, atque ibi esset dies: posset
 enim & aquas illuminare, quando ab eis non possit extingui: Sed hoc mōstro-
 sum est suspicari. Ante uero solis creationem primitiua lucis circuitu, quod
 nunc per solem fit agebatur: primo quidem secundoq; die aquas abyssi, quæ
 c 5 omnem

C omnem terram texerant : tertia uero aëra uacuum sua circunvagatione lustrat
 tis. Sunt etenim quidam patrum, qui in eo quod scriptum est: in principio crea
 uit deus cœlum & terram, terra autem erat inanis & uacua, & tenebræ erant su
 per faciem abyssi: informem cœli, terræ, & aquæ, omniumq; elementorum cō
 fusionem putent esse designatam, ita ut nec aqua, nec terra, nec cœlum, sed
 eorum omnium una, ut ita dixerim, seminaria sit indicata materies. Idcoque
 non inuenientes mundi locum, primæ lucis capacem, necessariò cuncta quæ
 de septem primis diebus legunt aliter, quàm consuetudo nostri seculi se te
 net, alius perscrutando dogmatizant. Sed multo facilior est sensus, si iuxta
 Cœlum. traditiones patrum atque catholicorum, cœli nomine circulus cœli superio
 ris intelligatur esse monstratus: Terræ nomine tellus ipsa, suis quibusque, ut
 nunc est, finium spacijs inclusa: excepto quod nihil uiuentium germinum, ni
 hil uiuentium produxerat animantum. Abyssi uocabulo infinita aquarum dif
 fusio, omnem alluentium terram, in quarum medio postmodum firmamen
 tum cœli esse factum commemoratur. Denique sanctus C L E M E N S
 Clementis li = ber historiæ Apostolorum discipulus, & Romanæ ecclesiæ tertius post Petrum Episcopus,
 in sexto historiarum suarum libro ita scribit: In principio fecit deus cœlum
 & terram, terra autem erat inuisibilis & incomposita, & tenebræ erant super
 abyssum, & spiritus dei ferebatur super aquam: Qui spiritus dei iussu dei,
 quasi ipsa conditoris manus lucem separauit à tenebris, & post illud inuisibile
 cœlum istud uisibile produxit: ut superiora quidem habitacula faceret ange
 lis, inferiora uero hominibus. Propter te ergo iussu dei aqua, quæ erat super fa
 ciem terræ secessit, ut terra tibi produceret fructus. Consentit huic Ambro
 D sius Mediolanensis Antistes, in libro Hexameron secundo. Sed & Basilius
 Cæsareæ Cappadociæ Episcopus, qui in quarto eiusdē operis libro: Congre
 gantur, inquit, aquæ, ut appareat arida. Velamentum subducitur, ut conspicua
 fieret quæ interim non uidebatur. Hieronymus quoque sacræ historiæ do
 ctissimus interpres, in expositione prophetiæ sententiæ, qua dictum est: Qui
 dicebas in corde tuo: in cœlum ascendam, super sydera dei exaltabo soliū meū:
 meminit cœli superioris, ita scribens: Vel anteq; de cœlo corrueret ista dicebat,
 uel postquam de cœlo corruit: Si adhuc in cœlo positus, quomodo dicit ascen
 dam in cœlum? Sed quia legimus: cœlum cœli domino, cum esset in cœlo, id
 est firmamento, in cœlum, ubi solium domini est, cupiebat ascendere, non hu
 militate, sed superbia. Sin autem postquam de cœlo corruit ista loquitur, uer
 ba arrogantia debemus intelligere, qui nec præcipitatus quiescat, sed adhuc si
 bi grandia repromittat: nō ut inter astra, sed super astra dei sit. Quantum ergo
 nobis uestigia patrum sequentibus conijcere datur, cum diceret deus, fiat lux,
 mox tenebræ quæ abyssum texerant abierunt, & lux ab oriente medias inter
 undas emergens, cunctam terræ superficiem operuit latitudine sui fulgoris,
 boreales simul australesq; nec non & occiduas oras attingens: paulatimq; se
 completo diei unius spacio subducens, inferiora terræ girando subiit, atque
 aurora præcedente, diem secundum tertiumq; simili ordine compleuit: Hoc tan
 tum à solari luce differens, quod caloris metu carebat, & quia sydera nondum
 Nautæ olei aspergine pro funda maris rimantur. erant, priscis adhuc tenebris noctes illas relinquebat obscuras. Quod si cui ui
 detur incredulum, meatus aquarum luminis esse capaces, uideat opera naua
 rum, qui olei aspergine perspicuum sibi profundum maris efficiunt, ut intelli
 gat rerum

Agat rerum cōditorem deum multo amplius sui oris afflatu quantamlibet aquarum profunditatem illustrare potuisse, maxime cum tenuiores tunc aquæ fuisse credantur, priusquam eas conditor in congregationem unam cogeret, ut apparere posset arida. Et diem quidem uulgarem Dominus sententia quam & supra posui definiuit, dicens: Nonne duodecim horæ sunt diei? Moyses autem proprium ita descripsit: Et factum est, inquit, uespere & factum est mane dies unus. Quem Hebræi, & Chaldæi, & Persæ sequentes, iuxta primæ conditionis ordinem diei cursum à mane ad mane deducunt: umbrarū uidelicet tempus luci supponentes. At contra Aegyptij ab occasu ad occasum: Porrò Romani à medio noctis in medium: Umbri & Athenienses à meridie ad meridiem dies suos computare maluerunt. Diuina autem autoritas, quæ in Genesisi dies à mane usque ad mane computandos esse decreuit, eadem in Euangelio totius diei tempus à uespere inchoari, & cōsummari sanxit in uesperam: Quia qui in exordio mundi prius lucem uocauit diem, deinde tenebras noctem, ipse in fine seculorum primo noctem gloria suæ resurrectionis illustrauit, & sic diē se discipulis ostendendo consecrauit: Quos etiam uespera procedente conuiscendo, & sepalsandum offerendo, spiritus quoque sancti gratiam tribuendo plenius suæ resurrectionis fide confirmauit. Et quia tunc post creatam lucē factum est uespere & mane dies unus, nunc autem uespera sabbati lucescit in prima sabbati, ipsa mutatio temporis nos quoque à paradisi quondam lumine translatos in conuallem lachrimarum iam modo à peccatorum tenebris ad celeste gaudium transferendos esse designat: Neque enim aliter quàm nocte diei praposita potest explicari, quod Dominus in exemplum Ionæ tres dies & tres noctes in corde terræ fuerit: ubi synechdochicōs si diei parasceues partem, qua sepultus est, cum præterita nocte, pro nocte ac die accipies, hoc est pro toto die, sabbati noctem, & diem integram, & noctem dominicam cum eodem die illucescente, ac per hoc incipiente partem pro toto, habes profecto triduum, & tres noctes. Merito autem queritur, quare populus Israël, qui diei ordinem iuxta Moyse traditionem à mane semper usque ad mane seruabat, festa tamen omnia sua, sicut & nos hodie facimus, uespere incipiens, uespere con-

Diei ratio.

Festi dies à uespere incipiūt

Bata uestra.

VBI PRIMVS DIES SECVLI
SIT. CAP. VI.

Quo sanè in loco primus seculi dies sit, nonnulli quærentes, VIII Calendarum Aprilium: Alij XII Calendarum suprascriptarum die magis adnotandum putarunt, uno utrique, hoc est æquinoctij argumento nitentes, quasi rationi congruat, ut quia deus æquis in principio partibus lucem tenebrasq; diuiserit, ibi præcipue tunc caput mundi, ubi nunc æquinoctiū fieri creditur: Bene quidem inquirentes, sed non plene quod dicerent præuidētes, multo utique peritius acturi, si tempus æquinoctij non primo diei quo lux, sed quarto quo luminaria sunt facta potius adsignarent: ibi nanque temporis initium statuūt, qui luminaribus conditis dixit, ut sint in signa, & tempora, & dies, & annos: Nam præcedens triduum, ut omnibus uisum est, absque ullis horarum

c 4 dimensioni

dimēſionibus, utpote necdum factis ſyderibus, æquali lance lumen tenebrasq̄
 pendebat: Et quarto demum mane ſol à medio procedens orientis, oris um-
 bratim ſuas per lineas currentibus, æquinoctium quod annuatim ſeruaretur
 inchoauit: poſitus uidelicet cum primo terris oriretur in eo cœli loco, quem
 Philoſophi quartam partem Arietis appellant, eundemq̄ peracto annuo cir-
 cuitu, poſt dies CCCLXV, & ſex horas repetiturus, cuius augmento qua-
 drantis efficitur, ut ipſe uernalis æquinoctij punctus modo mane, modo me-
 ridie, modo ueſpere, modo medio noctis occurrat. Luna è contrario ueſpere
 pleniffima: neque enim quid imperfectum creator æquiſſimus inſtituit, ſtel-
 lis unà fulgentibus, ac medio apparens orientis, quartam partem libræ, qua
 æquinoctium autumnale adſeuerant, tenuit, initiumq̄ paſchale ſuo conſecra-
 uit exortu: Neque enim alia ſeruandæ Paſchæ regula eſt, quàm ut æquinoctiū
 uernale plenilunio ſuccedente perficiatur: at ſi uel uno die plenitudo lunæ
 præceſſerit æquinoctium, iam non primi menſis, ſed ultimi luna putetur: Opor-
 tet enim, ut ſicut tunc primo ſol poteſtatem diei, deinde luna cum ſtellis pote-
 ſtatem noctis accepit, ita & nunc ad inſinuandum noſtræ redemptionis gau-
 dium, primo dies noctem longitudine adæquet, ac deinde luna pleniffima eam
 luce perfundat, certi utique myſterij gratia: quia uidelicet ſol ille creatus omniū
 illuminator aſtrorum, æternam ueramq̄ lucem ſignificat, quæ illuminat o-
 mnem hominem uenientem in hunc mundum. Luna autem & ſtellæ, quæ nō
 proprio ut debent, ſed aduentitio, & à ſole mutuato lumine fulgent, ipſum ec-
 cleſiæ corpus, & quosque uiritim ſanctos inſinuant: qui illuminari, non illumi-
 nare ualentes, cœleſtis gratiæ munus accipere ſciunt, dare neſciunt: Atqui in
 celebratione maximæ ſolennitatis Chriſtus eccleſiæ debuit anteponi, quæ non
 niſi per illum luceret. Nam ſi qui plenilunium paſchale ante æquinoctium fie-
 ri poſſe contenderit, oſtendat uel eccleſiam ſanctam priuſquam Saluator in car-
 ne ueniret, extitiſſe perfectam: uel quemlibet fidelium ante prouentum gra-
 tiæ illius aliquid poſſe ſupernæ lucis habere: Neque enim ſine ratione paſcha-
 lis obſeruantia temporis, qua mundi ſalutem & figurari & uenire decebat, ita
 diuinitus eſt procurata, ut neque prima die qua lux facta eſt: neque ſecunda,
 qua firmamentum: neque tertia, qua arida apparuit: neque mox quarta in-
 choante, qua ſol æquinoctialis tanquam ſponſus è thalamo proceſſit, ſed ad
 ueſperam tandem oriente luna ſortiretur exordium. Expectata eſt enim hora,
 quæ illuminationem eccleſiæ olim in Chriſto uenturam designaret: Vt ſicut in
 myſterio ſacrificij cœleſtis nec uinum ſolum, nec aquam ſolam offerre licet:
 ne uidelicet ipſa oblatio uel deo tantum, uel homini tantum conueniat: ſed
 ſanguinem, qui torculari crucis expreſſus eſt, noſtræ fragilitatis aqua tempe-
 ramus: Granum quoque frumenti, paſſionis mola contritum, aqua miſcemus,
 ut iuxta quod Apoſtolus ait, adhærentes Domino, unus cum eo ſpiritus effi-
 ci ualeamus. Ita etiam in eiufdem ſacrificij tempore obſeruando, nec ſolis tan-
 tummodo curſum quæritemus, quaſi dominum quidem credentes, ſed ultra
 noſtri curam ſublimatum, iuxta eos qui dicunt: nubes latibulum eius: nec no-
 ſtra conſiderat, & circa cardines cœli perambulat. Nec itē lunæ ſolius plenū ca-
 ptemus exortū, quaſi iuxta Pelagianos abſq̄ gratia ſuperna beati eſſe queamus:
 uerū iuxta eum qui dixit: Deus meus miſericordia eius præueniet me. In noſtra
 Paſchæ celebratione æquinoctialem ſolis exortum, cuncta uidelicet tenebrarū
 offendicula

Obſeruandæ
 paſchæ ratio.

Sol Chriſtus.
 Luna eccleſia.

D

Paſche exor-
 dium.

A offendicula deuinentes, plenilunio nostræ deuotionis euestigio sequente, dedicemus. Hanc Mosaicæ Paschæ rationem die propriæ resurrectionis perfecit, qui non uenit soluere legem, sed adimplere. De quibus singulis suo loco consequentius, prout Dominus dederit, exponemus: Nunc admonere contenti, XII Calendarum Aprilium die occursum æquinoctij, & ante triduum hoc est, XV Calendarum earundem, primum seculi diem esse notandum: cuius ad iudicium primitus ibi reor antiquos initium Zodiaci circuli uoluisse præfigere: Neq; enim illa die uel Romanorū, uel Græcorum, uel certe Aegyptiorum mensis annus uie, cuius hoc causa fieret, oritur: sed nec ab hijs gentibus, quamuis se Græci iactitent, uerum ab antiquioribus Chaldæorum astrologia cœpit, à quibus Abraham patriarcha, ut Iosephus testatur, edoctus, *Abrahâ astrologie peritus.* ut deum cœli syderumq; conuersione cognouit, ipsam mox disciplinam ueracius intellectam Aegyptiorum genti aduexit, cum apud eos exularet. Nam & in libro beati Iob, qui non longe post Abraham extitit, mazaroth, id est si *Liber Iob.* gna horoscopi legimus. Igitur iuxta Zodiaci quidem diuisionem XV Calendarum Aprilium die, quando facta est lux, sol Arietis signum ingreditur. Iuxta uero primæ suæ conditionis ordinem XII Calendas superscripti initium sui circuitus, & omnium simul temporum caput attollit, iuxta quod **A N A T H O L I V S** Laodicæ Antistes de æquinoctio scribens euidenter adstruit: In qua, inquit, die inuenitur sol non solum conscendisse primam partem, *eadem.* uerum etiam quadrantem in ea die iam habere, id est, in prima ex XII partibus. Hæc autem particula prima ex duodecim uernale est æquinoctium, & ipsa est initium mensium, & caput circuli, & absolutio cursus stellarum, quæ planetæ, id est, uagæ dicuntur, ac finis duodecimæ particulæ, & totius circuli terminus. **B** Vbi & uerissime intellexit, & elegantissime promisit, non nisi in æquinoctio uernali, quantum ad naturam, caput esse Signiferi, & ibi XII signa, quæ ab illo particulæ nuncupantur, initium ibi habere & terminum, ibi quadrantem, quem bissextum dicimus, ibi saltum lunæ incipere ac finire, ibi annum magnum, hoc est, planetarum cursum exordium finemq; fortiri.

DE NOCTE. CAP. VII.

NOx dicta, quod noceat aspectibus uel negocijs humanis: siue quod in *Nox à noce* ea fures latronesq; nocendi alijs occasionem nanciscantur. Est autem nox *cendo.* solis absentia terrarum umbra conditi, donec ab occasu redeat ad exortum, iuxta quod naturæ eius & Poëta describens, inquit: *Ruit oceano nox,*

Inuoluens umbra magna terramq; polumq;.

Et Solomon sacris literis expressit: Qui pascitur inter lilia donec aspiret dies, & inclinentur umbræ. Eleganti utique sensu decessionem noctis inclinationem appellans umbrarum: Nam quoniam pro conditionibus plagarum, quibus solis cursus intenditur, & splendor eius à nobis obiectio terrenæ molis excludit, inumbratio illa, quæ noctis natura est, ita erigitur, ut ad sydera usq; uideatur extendi, merito contraria uicissitudine, id est lucis exortu umbras inclinari, noctem uidelicet deprimi pellicq; signauit: quæ uidelicet umbram noctis ad aëris usq; & ætheris confinium Philosophi dicunt exaltari, & acuminatis instar pyramidum tenebris lunam, quæ infima planetarum currit, aliquando contingi, atque obscurari, nullumq; aliud sydus taliter eclipsim, id est defectum *sui lu*

C sui luminis pati, eò quod circa fines telluris solis splendor undique diffusus, ea libere quæ tellure procul absunt aspiciat. Ideoq; ætheris quæ ultra lunam sunt spacia, diurnæ lucis plena semper efficiat: uel suo uidelicet, uel syderum radiata fulgore. Et quæadmodum nocte cæca procul accensas faces intuens, circūposita quæq; loca eodem lumine perfundi nō dubitas, tametsi tenebris noctis obstantibus, non amplius quàm solas facum flammæ cernere præualeas, ita, inquit, purissimum illud & proximum cælo inane, diffusis ubique syderum flammis, semper lucidum fit: sed præpeditis aëre crassiore nostris obtutibus, sydera quidē ipsa luce radiantia apparent, uerū reddita ex eis illustratio non apparet. Lunam uero aiunt, cum infimas sui circuli absidas plena petierit, nonnunquam umbra memorata fuscari, donec paulatim centrum terræ transgressa, rursus à sole cernatur. Verum ne hoc omni plenilunio patiat, latitudinem ei Signiferi, quæ XII partium est, diuersamq; absidum altitudinem succurrere: Nam quia in umbra facienda tria simul concurrere necesse est, lucem, corpus, & obscuratū locū: & ubi lux corpori par est, ibi æqualis umbra iacitur: ubi lux corpore exilior, ibi umbra sine termino augetur: ubi lux corpore maior, ibi umbra paulatim rarefendo deficit, argumentantur solem terræ esse maiorem, quā uis ob immensam longinquitatem modicus uideatur: atq; ideo noctis umbram quia sensim decrescat, priusquam ad æthera pertingat deficere. Meminit huius

D umbræ ac noctis & beatus Ambrosius in sexto Hexameron libro ita dicens:

- » An nō ille, id est Moyses, putauit dicendum, quantum de spacio aëris occupat
- » umbra terræ, cum sol recedit à nobis, diemq; obducit, inferiora axis illuminās:
- » & quemadmodum in regionem umbræ huius incidens lunæ globus eclipsem
- » faciat: Est autem noctis umbra mortalibus ad requiem corporis data, ne ope-

Noctis usus. ris auida continuato labore deficeret ac periret humanitas: & ut animantibus quibusdam, quæ lucem solis ferre nequeunt: ipsis etiam bestijs, quæ præsentiam uerentur humanam, discursandi ubiq; ac uictum quaritandi copia suppeteret, iuxta quod in dei laudibus Psalmista decantat: Sol cognouit occasum suum, posuisti tenebras & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestię syluarum, & cætera. Quam mira prouisio creatoris ita temperauit, ut ubi ob solis longinquitatem rigidior, ibi ad opera breuianda & fouenda sit membra prolixior: quia & hyeme quàm æstate uniuerso orbi longior: & in ipsa hyeme multo Scythijs quàm Afris est productior: Sicut etiam æstate multo longior in Scythia quàm in Africa dies flagrat, Nam si non tanto breuior quanto ardentior Libyæ dies ureret, totam nimirum iam dudum absumeret. Noctis sanè partes sunt

Crepusculum. VII: Crepusculum, uesperum, conticinium, intempestum, gallicinium, matutinum, diluculum. Crepusculum est dubia lux: Nam creperum dubium di-

Vesperum. cimus: hoc est, inter lucem & tenebras. Vesperum, apparente stella eiusdem nominis, de qua Poëta:

Ante diem clauso componet Vesper olympo.

Conticinium. Conticinium, quando omnia conticescunt, id est silent. Intempestum, me-

Intempestum. dia nox, quando omnibus sopore quietis nihil operandi tempus est. Gallici-

Gallicinium. nium, quando galli cantum leuant. Matutinum inter abscessum tenebrarum

Matutinum. & auroræ aduentum. Diluculum, quasi iam incipiens parua lux diei: hæc &

Diluculum. Aurora, pertingens usque ad solis exortum.

A **H**ebdomada græce à septenario numero nomen accepit, humana quidem consuetudine septenis solum acta diebus, sed scripturæ sacræ autoritate multis speciebus insignis, quæ tamen cunctæ, ni fallor, ad unum finem spectant: nos scilicet admonentes, post operum bonorum perfectionem in spiritus sancti gratia perpetuam sperare quietem. Prima ergo singularis illa hebdomada, & à qua cæteræ formam capessunt, diuina est operatione sublimis: Quia Dominus sex diebus mundi ornatum complens, septima requieuit ab operibus suis. Vbi notandum, quod non ideo senarius numerus est perfectus, quia Dominus in eo mundi opera perfecit, sed sicut Augustinus ait: Ideo Dominus, qui omnia simul creare ualebat, in eo dignatus est operari, quia numerus est ille perfectus, ut etiam per hunc opera sua probaret esse perfecta, qui suis partibus primus implet, id est sexta & tertia, & dimidia, quæ sunt unum, duo, & tria, & simul sex fiunt. Ad huius exemplum diuinæ hebdomadis secunda hominibus obseruantia mandatur, dicente Domino: Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua, septimo autem die sabbati domini dei tui non facies omne opus: Sex enim diebus fecit deus cælum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt, & requieuit in die septimo. Quæ à populo dei hebdomada ita computabatur antiquitus: prima sabbati, uel una sabbati, siue sabbatorum: secunda sabbati, tertia sabbati, quarta sabbati, quinta sabbati, sexta sabbati, septima sabbati, uel sabbatum: Non quod omnes sabbatorum, hoc est, requietionum dies esse potuerint, sed quod à requietionum die, quæ suo nomine & cultu singularis excellebat, prima, uel secunda, uel tertia, uel cæteræ suo quæque censerent ex ordine. Verum Gentiles cum obseruatione à populo Israël hebdomadis addicerent, mox hanc in laudem suorum deflexere deorum, Primam uidelicet diem Soli, secundam Lunæ, tertiam Marti, quartam Mercurio, quintam Ioui, sextam Veneri, septimam Saturno dicantes: eisdem utique monstris suos dies, quibus & errantia sydera consecrantes, tametsi diuerso ordine putantes. Existimabant enim se habere à Sole spiritum, à Luna corpus, à Marte feruorem, à Mercurio sapientiam & uerbum, à Ioue temperantiam, à Venere uoluptatem, à Saturno tarditatem: Credo quia Sol in medio Planetarum positus totum mundum spiritus instar calefacere, & quasi uiuificare uidetur, Ecclesiaste attestante, qui de ipso loquens ait: Girans girando uadit spiritus, & in circulos suos reuertitur. Luna per humoris ministerium cunctis incrementum corporibus suggerit, Martis stella, utpote Soli proxima, colore simul & natura est feruens. Mercurius perpetuo circa Solem discurrendo, quasi inexhausta sapientie luce radiari putabatur. Iupiter frigore Saturni & ardore Martis, hinc inde temperat. Venus luminis uenustate, quæ ex solis uicinitate percipit suo cernentes allicit aspectu. Saturnus eo tardior cæteris Planetis, quo & superior incedit. Nam xxx annis Signiferum complet, inde Iupiter xii annis, tertius Mars ii annis, quartus Sol cccclxv diebus & quadrante, infra Solem Venus, quæ & Lucifer & Vesper, cccxl viii diebus à Sole nunquam absistens partibus xlv longius. Proximam illi Mercurij sydus ix diebus, ocyore ambitu modo ante solis exortus, modo post occasus splendens, nunquam ab eo xxii partibus remotior. Nouissima luna xxvii diebus & viii horis Signiferum conficiens. Hæc igitur erat stultitia Gentilium, falsa ratiocinatione subnixæ, qui quasi iure primam diem Soli, quia maximam est luminare: secundam Lunæ, quia secundum luminare est, se consecrare putabant,

Senarius numerus quare perfectus.

Vetus hebdomada computatio.

Dies à planetis quare appellari cœperint

C putabant, de inordinata alternatione tertiæ diei primam à sole stellam, quartæ primam à luna, quintæ secundam à sole, sextæ secundam à luna, septimæ tertiã à sole præponebant. Feriâs uero haberi dierum primus Papa Syluester edocuit: cui deo soli uacanti nunquam militiam uel negociationem liceat exercere mundanam, dicente Psalmographo: Vacate & uidete quoniam ego sum deus. Itemq; Apostolus: Nemo militans deo implicat se negocijs secularibus. Et primum quidem diem, qua & lux in principio facta, & Christi est resurrectio celebrata, dominicum nuncupauit: quod illi nomen iam primis Ecclesiæ temporibus fuisse inditum, testatur Ioannes, qui dicit in Apocalypsi: Fui in spiritu in die dominico. Deinde secundam feriã, tertiam feriã, quartam, quintam & sextam de suo adnectens, sabbatum ex uetere scriptura retinuit: Nihil ueritus grammaticorum † ferulas, qui sicut Calendas, Nonas, & Idus, ita etiã feriãs plurali tantum numero proferendas esse decernunt. Tertia species hebdomadis in celebratione Pentecostes agitur: VII uidelicet septimanis dierũ & monade, hoc est, L diebus impleta. Qua die & Moyses ardentem conscendens in montem, legem de cœlo accepit, & Christus in linguis igneis spiritus sancti gratiam de cœlo misit. Quarta septimi mensis erat hebdomada, qui solennitatibus præclaris penè totus expendebatur. Inter quas præcipue dies propitiationis eminebat, qua sola per annũ Pontifex derelicto foris populo, sancta sanctorum intrabat, annuis antea fructibus, hoc est, frumenti, uini, & olei ex ordine collectis: Significans, Iesum Pontificẽ magnum impleta dispensatione carnis per proprium sanguinem cœlestis regni ianuas ingressurum, ut appareat nunc uultui dei pro nobis, qui foris adhuc positi præstolamur & diligimus aduentum eius. Vbi notandum, quia sicut quidam immundi per legem prima, tertiã, & septima die iuebantur lustrari, sic & primus, tertius, ac septimus mensis suis quicq; ceremonijs extiterẽ solennes. Quinta hebdomada septimi anni, quo toto populus ab agricolandi opere legis imperio uacabat, dicente domino: Sex annis feres agrum tuum, septimo cessabis. Sexta, anni Iubilei, hoc est remissionis hebdomada est, quæ septem hebdomadibus annorũ, hoc est, XLIX annis textitur: qua expleta, hoc est, quinquagesimo demum anno incipiente, tubæ clarius resonabant, & ad omnes, iuxta legem, possessio reuertebatur antiqua.

Feriarum initium à Syluestro.

† regulas

Propitiationis dies,

Lustrationes.

Iubileus.

D E H E B D O M A D I B V S L X X P R O P H E T I C I S . C A P . I X .

Septima species hebdomadis est, qua Propheta Daniel utitur, more quidẽ legis septenis annis singulas complectens hebdomadas, sed noua ratione ipsos annos abbrevians, duodenis uidelicet mensibus lunæ singulos determinans. Embolismos uero menses, qui de annuis XI Epactarũ diebus ad crescere solent, non lege patria tertio uel altero anno singulos adijciens, sed ubi ad duodecimum numerum augetur peruenirent, pro integro anno pariter inserens. Hoc autem fecit nõ ueritatis cognitionẽ quarentibus inuidendo, sed prophetiæ more ipsum quarentium exercendo ingenium: malens utiq; suas margaritas à filijs clausas fructuoso sudore uestigari, quàm profusas à porcis fastidiosa despectione calcari. Verum ut hæc apertius elucescant, ipsa iam Angeli ad Prophetam dicta uideamus: Septuaginta, inquit, hebdomades abbreviata

Dan. 9.

uiata

A uiatæ sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, ut cōsumetur
 ,, præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur
 ,, iustitia sempiterna, & impleatur uisio & prophetia, & ungatur sanctus sancto-
 rum. Nulli dubium quin hæc uerba Christi incarnationem designent, qui tu-
 lit peccata mundi, legem & Prophetas impleuit, unctus est oleo lætitiæ præ par-
 ticipibus suis, & quod hebdomades LXX per septenos annos distinctæ cccc
 & xc annos insinuent. Sed notandum quod easdem hebdomadas non simpli-
 citer adnotatas siue computatas, sed adbreuiatas asserit: occulte uidelicet lecto-
 ,, rem commonēs, ut breuiiores solito annos nouerit indicatos. Scito ergo, inquit,
 ,, & animaduerte ab exitu sermonis, ut iterum ædificetur Hierusalem, usque ad
 ,, Christum ducem hebdomades VII, & hebdomades LXII erunt, & rursus ædi-
 ,, ficabitur platea & muri in angustia temporis, Esdra narrāte, didicimus: quod
 Neemias cum esset pincerna regis Artaxerxis, xx anno regni eius, mense Ni-
 san impetrauerit ab eo restaurari muros Hierusalem, templo multo ante Cyro
 permittente constructo: Ipsum quoque opus ut dictum est, in angustia temporis
 perfecit, adeo scilicet à finitimis gentibus impugnatus, ut structores singuli
 gladio renes accincti una manu pugnasse, altera murum recuperasse narrētur.
 Ab hoc ergo tempore usque ad Christum ducem hebdomadas LXX computa,
 hoc est annos duodenorum mensum lunarium ccccxc, qui sunt anni so-
 lares cccclxxv. Si quidem Persæ à præfato xx anno regis Artaxerxis,
 usque ad mortem Darij regnauerunt annis cxvi: Ex hinc Macedones usque ad
 interitum Cleopatæ annis ccc: Inde Romani usque ad xvii Tiberij Cæsa-
B ris annum, monarchiam tenuerunt annis lix, qui sunt simul, ut diximus, an-
 ni cccclxxv. Et continentur circulis decennouenalibus xxv, decies no-
 uies em̄ uiceni & quini sūt cccclxxv. Et quia singulis circulis embolismi
 septem ad crescunt, multiplica xxv per vii, fiunt clxxv, qui sunt embo-
 lismi menses cccclxxv annorum, Si ergo uis scire quot annos lunares fa-
 cere possint, partire clxxv per xii, duodecies deni & quaterni clxviii,
 xiiii ergo annos faciūt, & remanent mēses vii, hos iunge ad superscriptos
 cccclxxv, sūt simul cccclxxix: adde & mēses superfluos vii, par-
 temque xviii anni imperij Tiberij, quo dominus passus est, et inuenies à tem-
 pore præfinito ad eius usque passionem Lxx hebdomadas adbreuiatas, hoc
 est annos lunares ccccxc. Ad eius uero baptismum, quando unctus est san-
 ctus sanctorum, descendente super eum spiritu sancto sicut columba, non solū
 hebdomades vii, & LXII fuisse completas, sed & partem iam septuagesi-
 ,, mæ hebdomadis inchoatam. Et post hebdomadas, inquit, LXII occidetur
 ,, Christus, & nō erit eius populus qui eum negaturus est. Nō statim post LXII
 ,, hebdomadas, sed in fine septuagesimæ hebdomadis occisus est Christus, quā
 ,, ideo, quantum conijcere possumus, segregauit à cæteris, quia de hac erat plura
 relaturus: Nam & Christus in illa crucifixus, & à populo perfidonō modo in
 passione, uerum continuo ex quo à Ioanne prædicari cœpit negatus est. Quod
 ,, autem sequitur: Et ciuitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce uen-
 ,, turo, & finis eius uastitas, & post finem belli statuta desolatio: non ad Lxx
 ,, hebdomadas pertinet: prædictum enim fuerat, quod ipsæ hebdomadas ad Chri-
 sti usque ducatum pertingerēt, sed scriptura prædicto aduentu & passione ipsius,
 quid etiam post hanc populo qui eum recipere nollet esset euenturum osten-
 dit. Ducem enim uenturum Titum dicit, qui xl anno dominicæ passionis
 d it acum

C ita cum populo Romano & ciuitatem & sanctuarium dissipauit, ut non remaneret lapis super lapidem. Verum hijs per anticipationem prelibatis, mox ad exponendum hebdomadae, quam omiserat, redijt euentum: Cōfirmauit autem patrum multis hebdomas una. Hoc est, in ipsa nouissima, in qua uel Ioannes Baptista, uel Dominus & Apostoli pradicando multos ad fidem cōuerterunt: Et in dimidio hebdomadis deficiet hostia, & sacrificium. Dimidium hebdomadis huius xv annus Tiberij Cæsaris erat, quando inchoato Christi baptismo hostiarum purificatio fidelibus paulatim uilescere cœpit. Item quod sequitur: & in templo erit abominatio desolationis, & usq; ad consummationem & finem perseuerabit desolatio: ad sequentia tempora respicit, cuius prophetia ueritatem & historia ueterum, & nostrorum hodie temporum testatur euentus. Totum ideo Prophetæ testimonium ponentes, quantum facultas suppetebat exposuimus, quia hoc & à plerisque lectoribus ignorari, & speciale genus hebdomadae flagitare cognouimus. Fallunt autem qui putant Hebræos annis talibus usos, alioqui tota ueteris instrumenti series uacillat, nec ullius ætas tanta, quanta scripta est debet intelligi, sed ad lunæ cursum stringi. Et Græcos quidem ueteres legimus CCCLIII diebus, annum ad lunæ cursum cōputantes, octauo semper anno xc dies qui nascantur, si quadrans cum xi diebus Epactarum octies cōponatur pariter intercalasse, in tres uidelicet menses tricenarū dierū distributos. Iudæos autem nunq; sed altero uel tertio anno mense lunæ tertiudecimū quem embolismum uocitamus, inserere solitos, sicut notissima xiiii lunæ paschalis aperte ratio probat. Sciendum sanè quod Africanus hebdomadarū cursum, quem nos in xvii uel xviii Tiberij Cæsaris annū, quo Dominū passum credimus, iuxta Chronicam Eusebij perduximus, ab eodem quo nos incipiens exordio, xv eiusdem Imperatoris anno, quo eum passum credit, putat esse completum, ponens annos regni Persarum cxv: Macedonum ccc: Romanorum lx. Sed diligens lector quod magis sequendū putauerit, eligat.

DE HEBDOMADA AETATVM SE

CVLI. CAP. X.

O ctava species hebdomadis uniformis, & sola sine circuitu reuolutionis extans, ad figuram per omnia primæ hebdomadis labentibus huius seculi cōficiat ætatibus: Prima em̄ die facta est lux, & prima ætate homo in paradisi amoenitate locat. Diuisa luce à tenebris factū est uesperū, et separatis dei filijs à semine nequā, nō longe post natis Gigantibus corrupta est omnis terra, donec Creator pœnitēs se hominem fecisse, mundū diluuiō perdere disponderet. Secunda die firmamentum in medio libratur aquarum: Secunda ætate arca in medio fertur aquarum, hinc fonte abyssi supportata, illinc cœli cataraetis compluta, quæ habuit uesperam, quando filij Adam pedes ab Oriente mouentes, qui in construenda superbia turre conuenerant, linguarum diuisione multati, & ab inuicem sunt dispersi. Tertia die aquis in congregationem unam coactis apparuit arida, syluis herbisq; decora: & tertia ætate firmatis in cultu dæmonum nationibus, Abraham patriarcha cognationem patriamq; deserens, sanctorum semine fœcūdatur. Aduenit & uespera, quando gens hebræa malis coacta prementibus, contra dei uoluntatem regem sibi petit, qui mox ordinatus primo domini sacerdotes Prophetasq; trucidat, postmodum ipse cum tota gente gladio perijt Allophilorum. Quarto die cœlum luminaribus ornatur: quarta ætate gens

A regens illa cœlesti fide incluta, regno Dauid & Solomonis gloriosa, templi etiam sanctissimi altitudine totum nobilitata in orbem, sed accepit & uesperam quando crebrescentibus peccatis regnum illud à Chaldæis dissipatum, templū dirutum, & tota gens est Babyloniam translata. Quinta die pisces auesq; aquis eductæ, hij patrijs manent undis, illæ aëra terramq; peruolant: quinta ætate multiplicatus in Chaldæa populus Israël, pars cœlestium desideriorum pennis fulsa Hierosolymā petunt, pars uolatu destituta uirtutum inter Babyloniam fluentia resident. Successit & uespera, quando imminente iam Saluatoris aduētū gens Iudæa propter scelerum magnitudinem Romanis tributaria facta, insuper & alienigenis est regibus pressa. Sexta die terra suis animantibus implet, & homo primus ad imaginem dei creatur, moxq; ex eius latere dormientis sumpta costa foemina fabricatur: sexta ætate præconantibus Prophetis filius dei in carne, qui hominem ad imaginē dei recrearet apparuit, qui obdormiēs in cruce sanguinē & aquam de latere, unde sibi ecclesiam consecraret emanauit. Huius ætatis uespera cæteris obscurior in Antichristi est persecutione uentura. Septima die consummatis operibus suis deus requieuit, eamq; significans sabbatum nuncupari præcepit, quæ uesperam habuisse non legitur. Septima ætate iustorum animæ post optimos huius uitæ labores in alia uita perpetuò requiescunt, quæ nulla unquam tristitia maculabitur, sed maiori insuper resurrectionis gloria cumulabitur. Hæc ætas hominibus tunc cœpit, quando primus martyr Abel, corpore quidem tumulum, spiritu autem sabbatum perpetuæ quietis intrauit. Perficiet autē, quando receptis sancti corporibus in terra sua duplicia possidebūt, lætitiā sempiterna erit eis, & ipsa est Octaua, pro qua VI Psalmus inscribitur. Credo quia ei in sex huius seculi ætatibus pro septima uel octaua illius seculi est ætate supplicandum, in qua quia iusti gaudia, sed reprobis sunt supplicia percepturi, Psalmus hic ingenti pauore incipit, currit, finitur: Domine ne in ira tua arguas me, &c.

DE MENSIBVS CAP. XI.

Menses dicti à mensura, qua quisque eorum mensuratur. Sed melius à luna *Menses.* na, quæ græco sermone μήνη uocatur: nam & apud eos menses uocantur μήνη. Sed & apud Hebræos Hieronymo teste, luna, quam לַיְלָה nomī *Hieronymus* nant mēsisbus nomē dedit: Vnde & Iesus filius Syrach, qui utiq; Hebraice scri *in Amos Propheta.* psit, de luna loquens ait: Mensis secundum nomen est eius. Antiqui menses suos non à solis, sed à lunæ cursu computare solebant: unde quoties in scriptura facta, siue in lege, seu ante legem quota die mensis quid factum dictum uel sit indicatur, non aliud quàm lunæ ætas significatur, à qua semper Hebræi, quibus credita sunt eloquia dei, antiquo patrum more menses obseruare non cessant. Primum mensem nouorum, qui Paschæ ceremonijs sacratus est, Nisan appellantes, qui propter multiuagum lunæ discursum, nunc in Martium mensem, nunc incidit in Aprilem, nunc aliquot dies Maij mensis occupat. Sed rectus Aprili deputat: quia semper in ipso uel incipit, uel desinit, uel totus includit, ea duntaxat regula, cuius & supra meminimus, obseruata, ut quæ xv post equinoctium luna extiterit, primum sequentis anni mensem faciat: quæ uero antea, nouissimum præcedentis, sicq; per ordinem. Secundus eorum mēsis Iar Maio: tertius Siuan Iunio: quartus Thamul Iulio: quintus Augusto: sextus Elul Septēbri: septimus Theseri Octobri, quem propter collectionem frugū, d 2 & celeberr

C & celeberrimas in ipso festiuitates nouū annum appellāt. Octauus Marefuarū, Nouembri. Nonus Casleu, Decembri. Decimus Tebeth, Ianuario. Vndecimus Sabbath, Februari. Duodecimus Adar, Martio simili ratione comparat: Quos uidelicet menses propter lunæ circulum, qui XXIX semis diebus constat, tricenis undetricenisq; diebus alternantes, secūdo demum uel tertio anno exacto, mensem superfluum, qui ex annuis XI Epactarū diebus confici solet, intercalant. Vnde nonnullo moueor scrupulo, quomodo maiores nostri diem, qua lex data est, quæ est tertia mensis tertij, quinquagesimā ab agni occisione cōputēt, ponentes uidelicet primū mēsis residuos dies numero X & VII , quia tredecim priores fuerant ante Pascha transacti, secūdi XXX , tertij III , qui fiunt simul dies L , cum constet duos menses lunares non LX , sed LIX diebus terminari. Ideoq; si paschalis mensis XXX diebus cōputatus, XVII sui cursus dies post Pascha retinuerit, secūdū iam mensem non XXX , sed XXIX diebus debere concludi, ac per hoc in summa temporis memorati nō

Synechdoche. plus quā XXXIX dies inueniri: Nisi forte putandum est synechdochicōs, quæ est regula sanctæ scripturæ frequētissima, à parte totum cōputari. Verum hæc utcunq; acta, uel computata fuerint, claret tamen Hebræos ad lunæ cursum suos menses obseruare consueffe. Nec aliter in Genesi recte sentiendum, ubi Noë cum suis XVII die secūdi mensis arcam ingressus, & XXVII eiusdem mensis die post diluuiū egressus asseritur, quam annum solis integrum, hoc est CCCXLV dierum esse descriptum: quia uidelicet luna, quæ præfenti anno, uerbi gratia, per Nonas Maias septimadecima existit,

D anno sequēte uicesima septima pridie Non. Maias occurret. Notandū sanè, qd nimium falluntur, qui mensem definiendū, uel ab antiquis definitum autumāt, quam diu luna Zodiacum circulum peragat, quæ nimirum, sicut diligētior inquisitio naturarū edocuit, Zodiacum quidem XXVII diebus, & VIII horis, sui uero cursus ordinem XXIX diebus, & XII horis, salua sui saltus ratione conficit. Ideoq; rectius ita definiendū, quod mēsis lunæ sit luminis lunaris circuitus, ac redintegratio de noua ad nouā. Solaris autē mensis digressio sit solis per duodecimā partem Zodiaci, id est, signiferi circuli, quæ XXX diebus, & decē semis horis implet, uiginti uidelicet duabus horis ac dimidia, lunari mēse productior, e quibus XI Epactarum dies & quadrans annuatim subcrescere solent: duodecies enim uiceni & bini CC LXIIII faciunt, quas esse horas XI dierū hinc facile patet, quia undecies uiceni & quaterni eandē summam conficiunt. Porro duodecies semis sex faciūt, quæ annuæ sunt horæ quadrantis: siquidē luna XII suos menses XI diebus, ut dictum est, & quadrante breuiores totidem solis mensibus agens, in iisdem peragendis tredecies Zodiaci ambitum lustrat. Sed in utroq; mense cōputando, consuetudo, uel auctoritas, uel certe cōpendium calculandi naturæ præualuit: nam non solum lunæ menses, quod calculandi necessitas cogit, tricenis undetricenisq; diebus ordināt, sed & lunam superfluā, quæ iuxta naturæ rationē in fine anni debuerat intercalari, pleriq; uilibet intercalant, & quod est grauius, tantū inter se calculatores dissident, ut uno nōnunq; eodemq; die hic quatuordecimam, ille quintadecimā, alius sextadecimā adseuerent lunā esse putandam, nec nō & solis annuos mē

Aegyptij mens ad solis cursum exegerūt. ses dissimillima regula diuerso quæq; gens ordine metit. Deniq; Aegyptij, qui primi propter ocycorem lunæ discursum, ne uidelicet error calculandi eius uelocitate gigneretur, ad solis cursum, cuius motus tardior facilius poterat comprehendī,

Aprehendi, suos menses putare cœperūt, sumpto ab autumnī tēpore primordio, tricenīs hos produntur includere diebus, quorū primus mensis Thoth, IIII Cal. Septembriū: secundus Phaosi, IIII Cal. Octob. tertius Athur, V Cal. Nouēb. quartus Choeac, V Cal. Decēbriū: quintus Tybi, VI Cal. Ianuariarū: sextus Mechir, VII Cal. Februariarū: septimus Phamenoth, V Cal. Martiarum: octauus Pharmuthi, VI Cal. Aprilium: nonus Bacho, VI Cal. Maiarū: decimus Pauni, VII Cal. Iuniarū: undecimus Epiphi, VII Calendarum Iuliarū: duodecimus Mefor, VIII Cal. Augustarum die sumit exordium: quem decimo Cal. Septembres die terminantes, residuos quinque dies *ἑπταήμεροι*, uel intercalares, siue additos uocant, quibus etiam quarto anno diem sextum, qui ex quadrantibus confici solet adnectunt. Vnde fit ut eorum anni primi ab bissexto tertio Cal. Septemb. ceteri uero IIII Cal. earundē die fortiantur initium: ipsi autem bissextilis anni IIII, ceteri V, Cal. memoratarum die terminantur. Porro dissonantia, quā bissextilibus annis à tempore intercalati ab eis quadrantibus dicimus oriri, non ante nostræ tempus intercalationis, quæ fit sexto Cal. die Martiarum in computo lunæ, uel earundem festiuitate dierum potest cum nostri anni curriculo recipere concordiam, sed idem dies festus eadem luna, uerbi gratia, septima, quæ apud nos secunda sabbati, apud illos tertia sabbati computantur, & cætera in hunc modum.

DE MENSIBVS ROMANORVM. CAP. XII.

BVare autem Romani tam diuersæ longitudinis habeant menses, hæc, ut in disputatione Hori, & Prætextati legimus, causa extitit: Romulus cū ingenio acri quidē sed agresti, statum proprii ordinaret imperij, initium mensis ex illo sumebat die, quo nouā lunā contigisset uideri: quæ uero nō continuo euenit, ut eo die semper appareat, sed modo tardius, modo celerius ex certis causis uideri solet, cōtigit ut cum tardius apparuit, præcedēti mensi plures dies, aut cū celerius pauciores darentur, & singulis quibusq; mensibus perpetuā numeri legem primus casus adduxit, sic factum est, ut alij XXX & I, alij XXXIX *† XXXIX* fortirentur dies. Primum mensem Marti, cuius se filium credi uoluit, dicauit, eò quod hoc mense cōstet Iunonem Martem peperisse in Phrygia, quē mensem *Martius.* anni primum aliquando fuisse, uel ex hoc maxime probatur, quod ex eo septimus, octauus, nonus & decimus inditū antiquitus à numero nomē usq; hodie seruant. Secundū mensem nominauit Aprilem, quasi aperilem, eò quod in illo *Aprilis.* remotis nubibus, pruinis, ac tēpestatibus hybernis, cœlū, terra, & mare nautis, agricolis & horoscopis aperiat: arbores quoq; & herbæ in germen, sed & animalia quæq; in prolem se aperire incipiant. Maium tertium, quartū Iuniū *Maius.* pro *Iunus.* fuit, in honorem uidelicet maiorū ac iuniorum, in quos diuisit populum, ut altera pars armis, altera cōsilio rempublicā tueretur. Contendūt alij Maiam Mercurij matrem, Maio nomen dedisse: hinc maxime probantes, quia hoc mense mercatores omnes Maiæ pariter Mercurioq; sacrificabant. Iunius mēsis aut ex parte populi, ut diximus, nominatur, aut ut Cincius arbitrabatur, Iunonius apud Latinos ante uocatus est: Et hæc appellatio mensi apud maiores diu permansit, sed post detritis quibusdam literis ex Iunonio Iunius dictus est: nam & ædes Iunoni Monetæ Calendis Iunijs dedicata sunt. Iulius mēsis nomē Quin *Iuno Moneta* *Iulius.* tilis, quod à numero sumpserat, etiā post præpositos Martio duos mēses seruauit, sed postea in honore Iulij Cæsaris Dictatoris legē ferēte Marco Antonio

C Marci filio Cōsule, Iulius uocatus est, quod hoc mense ad IIII Idus Quintiles Iulius procreatus sit, Augustus mensis Sextilis antea uocabatur, donec honor Augusto daretur ex senatusconsulto, eò quod ipse die primo huius mensis Antonium & Cleopatram superauerit, & imperium populi Romani firmauerit. *September.* September mensis, October, Nouember & December principalem sui retinent appellationē, significantes nomine quoti sint à uerno mense, id est Martio, uel quod imbres in eis immineant. Hæc Romuli fuit annua ordinata dimensio, qui annum X mensium, dierum uero CCC & IIII habendum esse constituit. Mensesq; ita disposuit, ut IIII ex hijs, Martius, Maius, Quintilis, October tricenos singuli, sex uero reliqui tricenos haberent dies, qui hodie quintanas habent nonas, cæteri septimanas. Septimanas autem habentibus, ab Idibus reuertebantur Calendæ ad diem septimū decimum: uerū habētibus quintanas, ad octauū decimū remeabat initium Calendarum: Sed cum hic numerus neq; solis cursui, neq; rationibus lunæ conueniret, nōnunquam usuueniebat, ut frigus anni æstiuus mensibus, & contrā calor hyemalibus proueniret. Quod ubi contigisset, tantum dierum sine ullo mensis nomine patiebātur absumi, quantum ad id anni tempus adduceret, quo cœli habitus instanti mensi aptus inueniretur. Sed secutus Numa ita dies addit, ut in CCC L & IIII dies, quibus XII lunæ cursus confici credidit, annus extenderetur, atq; hijs L diebus à se additis, adiecit alios VI retractos illis VI mensibus, qui XXX habebant dies, id est, de singulis singulos, factosq; L & VI dies, in duos novos menses pariratione diuisit, ac de duobus priorem Ianuariū nuncupauit, primumq; anni esse uoluit, tanquam bicipitis dei mensem, respicientem ac prospicientem transacti anni finem, futuriq; principia. *Ianuarius unde.* Quidam autem Ianuariū nuncupatū ex eo, quod limes & ianua sit anni: Secundum dicauit Februariū, id est, Plutoni, qui lustrationū potens credebatur: lustrariq; eo mense ciuitatē necesse erat, quo statuit, ut iura dijs manibus soluerentur. Sed hanc lustrandi consuetudinē bene mutauit Christiana religio, cum in mense eodē diem sanctæ Mariæ plebs uniuersa cum sacerdotibus ac ministris, hymnis modulatae uocis per ecclesias, perq; congrua urbis loca procedit, datosq; à Pontifice cuncti cereos in manibus gestant ardentis, & augefcēte bona cōsuetudine, id ipsum in cæteris quoq; eiusdem beatæ matris, & perpetuæ uirginis festiuitatibus agere didicit, nō utiq; in lustrationē terrestri imperij quinquennem, sed in perennem regni cœlestis memoriā: quando iuxta parabolam uirginum prudentiū, omnes electi lucen-
ecclesia origo lustrationibus debetur. tibus bonorū actuum lampadibus, obuiā sponso ac regi suo ueniētes, mox cū eo ad nuptias supernæ ciuitatis intrabunt. Paulo post Numa in honorē impari numeri unum adiecit diem, quē Ianuariū dedit, ut tam in anno, q̄ in mensibus singulis, præter unum Februariū impar numerus seruaretur, quasi inferis & diminutio, & par numerus cōueniret. Cum ergo Romani ex hac distributione Pompilij ad lunæ cursum, sicut Græci, annum propriū computarent, necessariū & intercalarem mensem instituerunt more Græcorum: Nam & Græci cum animaduernerēt temere se CCC LIII diebus ordinauisse annū, quoniā apparet de solis cursu, q̄ CCC LXV diebus & quadrante Zodiacū conficit, deesse anno suo XI dies & quadrantem, intercalares statuta ratione commentati sunt, ita ut octauo quoq; anno XC dies, ex quibus tres menses tricenorū dierū cōputauerunt, intercalaret. Hunc ergo ordinē Romanis quoq; imitari placuit, sed frustra: quippe fugit eos diem unum, sicut supra admonuimus, additū à se ad

C E R E O =
R V M I N
ecclesia origo
lustrationibus
debetur.

Intercalandi
mos à Græcis
institutus.

A á se ad græcum numerum in honorem imparis numeri ea re per octennium conuenire numerus atq; ordo nō poterat, sed qui ex inde sit error genitus, qualiterq; eidē sit succursum, in præfata Hori et Prætextati disputatiōe, unde & ista decerpimus, q̄ scire uult inueniet. Tandē Caius Iulius Cæsar imitatus Aegyptios, ad numerum solis annum, sicut hodie seruat̄ instituit, X uidelicet dies obseruationi ueteri superadijciens, ut annum CCCLXV dies, quibus ipse Zodiacum lustrat, efficerent. Et ne quadrans deesset, statuit ut quarto quoque anno sacerdotes, qui curabant, mensibus ac diebus unum intercalarent diem, eo scilicet mense ac loco, quo etiam apud ueteres mensis intercalabatur, id est, ante quinque ultimos mensis Februarij dies, idq; bissextum censuit nominandū: Omni enim intercalationi mensis Februarius deputatus est, quoniam is ultimus anni erat, quod etiam ipsum ex Græcorū imitatione faciebant: nam illi ultimo anni sui mensi superfluos interferebant dies. Verum una re à Græcis differēbant, nam illi confecto ultimo mense, Romani non confecto Februario, sed post uicesimū & tertium diem eius intercalabant, Terminalibus scilicet iam peractis, deinde reliquos Februarij mensis dies, qui erant V post intercalationem subiungebant, credo ueteri religionis suæ more, ut Februarium omni modo Martius sequeretur.

Februarius deputatus in intercalationi.

DE CALENDIS, NONIS, ET IDI

BVS. CAP. XIII.

B P Riscis temporibus Pontifici Minori hæc prouidentia delegabatur, ut noua lunæ primum obseruaret aspectum, uisumq; Regi sacrificulo nūtiaret: Itaq; sacrificio à Rege & Minore Pontifice celebrato, idem Pontifex calata, id est, uocata in Capitolium plebe, iuxta Curiam Calabram, quæ casâ Romulî proxima est, quot numero dies à Cal: ad Nonas superessent pronuntiabat, & quintanas quidem dicto quinquies uerbo *καλῶ*, septimanas repetito septies prædicabat: Verbum autem *καλῶ* Græcum est, id est uoco, & hunc diem qui ex hijs diebus, qui calarentur primus esset, placuit Calēdas uocari, & hinc ipsi Curia ad quam uocabantur, Calabræ nomen datum est, & Classi, quod omnino in eam uocaretur populus: Ideo autem Minor Pontifex numerum dierū qui ad Nonas superessent calando prodebat, quod post nouam lunam oportebat Nonarum die populares, qui in agris essent, confluere in urbem, accepturos causas feriarum à Rege sacrorum, sciturosq; quid esset eo mense faciendū. Vnde quidam hinc Nonas existimant dictas, quasi nouæ initium obseruationis, uel quod ab eo die semper ad idus IX dies putarentur. Porro Idus uocari placuit diem, qui diuidit mensem: Iduare enim Hetrusca lingua diuidere est: unde uidua, quasi ualde idua, id est, ualde diuisa: aut uidua, id est, à uiro diuisa. Nonnullis placet Idus dictas uocabulo græco, à specie, quæ apud illos *ἰδύς* uocatur, scæ originis, quod ea die plenam speciem luna demonstrat. Notandum autem quod in scriptura sacra Calendas cum legimus, nihil aliud quàm nouæ ortum lunæ intelligere debemus, iuxta illud Numerorum: In Calendis autem, id est, in mensium exordijs offeretis holocausta Domino. Quia nimis uero Hebræi, ut supra dictum est, non alia mensium exordia, quàm Neomenias, id est, nouilunia norunt.

Minoris Pontificis officium

Calendæ. Calabra curia classis.

Nonæ.

Idus.

uidua hetrusca

scæ originis.

Calendæ in scripturis.

Sed & Græci & Aegyptij, de quibus supra diximus, nullam in suis mensibus Calendarū, Nonarum, Iduum distinctionem obseruāt: uerum ab incipiente cuiusq; mensis exordio usq; ad terminum eius, crescente simpliciter, & inerrabiliter dierum concurrentium ordine computando perueniunt: Si quidē Græci, nam de Aegyptiorum anno & mensibus supra differuimus, mutatis ex tempore & correctis prædictarum intercalationum ambagibus, cunctis fixum in XII mensibus anni uertentis ordinauere circulum, quorum pleriq; à Calēdis Decembribus suum inchoantes annum, eodem quo Romani menses suos dierū numero perstringūt: nil quidē de Romanorum, ut præfati sumus, Calendis, Nonis, uel Idibus curantes, sed à primo usq; ad extremū diem augete paulatim numero, singulū quencq; mēsem cōputantes: Vocatur autem apud eos ipse December, *λαφροβολιῶρ*: Ianuarius, *ιανουῶρ*: Februarius, *φεβρουῶρ*: Martius, *μαρτιῶρ*: Aprilis, *εραπιλιῶρ*: Maius, *μαγιῶρ*: Iunius, *ιουνιῶρ*: Iulius, *ιουλιῶρ*: Augustus, *αυγουστῶρ*: September, *σεπτεμβριῶρ*: October, *οκτωβριῶρ*: Nouember, *νοεμβριῶρ*: Quo illos ordine annum obseruare, uel menses, & nuper transmissus ad nos de Roma Computus eorū, annales ostendit, & Canones, qui dicuntur Apostolorū idē antiquioribus literis edocuere, ubi XII dies mensis *νοεμβριῶρ*, III Iduū Octob. esse memoratur: quo utiq; colligit, utriq; mēsem pariter incipere, qui uterq; diē XII habere pbat eūdē. Quibus etiā liber sancti patris *Anatholij*. Anatholij, quē de Pascha cōposuit, astipulat, ubi scriptū est: Est ergo in primo anno initium primi mensis, quod est X & IX annorum circuli principitū, secundum Aegyptios quidem mensis Phamenothe XXVI die, secundū Macedones Distri mensis XXII: secundū Romanos uero XI Cal. April. Hic em̄ uicesimā secundā diem Distri mensis æque uicesimam secundam Martij fore commendans, indicat manifeste, quia simul uterq; mensis initium sumit. Et ne quis dicat, quod Anatholius in hac sententia non scripserit XI Calendas, sed VIII Calendas Apriles, conuincet hoc non ita esse mensis Aegyptiorum Phamenothe, cuius uicesima sexta dies, non VIII Calēdarum, sed XI Calendarum Aprilium dies est: utriusque autem, id est, & qui VIII Cal. & qui XI Cal. Apriles, in Anatholio legūt, XXVI diē Aegyptij mensis in eadem sententia habent adnotatam, quæ absque ulla dubietate in XI Calendas Apriles deuenire probatur, iuxta quod superius eorū annalē describentes signauimus.

DE SIGNIS XII MENSIVM. CAP. XV.

Singuli autē menses sua signa, in quibus solē recipiāt, habent: Aprilis, Arietis; Maius, Tauri; Iunius, Geminarū; Iulius, Cancri; Augustus, Leonis; September, Virginis; October, Libræ; Nouember, Scorpionis; December, Sagittarij; Ianuarius, Capricorni; Februarius, Aquarij; Martius, Piscium, sicut quidam ueterum etiā uersibus explicauit heroicis.

Respicit Apriles Aries Phrixæ Calendas.

Maius Agenorei miratur cornua Tauri.

Iunius æquatos cælo uidet ire Laconas.

Solstitio ardentis Cancri fert Iulius astrum.

Augustum mensem Leo feruidus igne perurit.

Sydere Virgo tuo Bachum September opimat.

Æquat & October sementis tempore Libram.

Scorpius hybernū præcepit ire Nouembrem.

Terminat

A Terminat Arcitenens medio sua signa Decembri.

Principium Iani sancit tropicus Capricornus.

Mense Numæ in medio solidi stat sydus Aquarij.

Procedunt duplices in Martia tempora Pisces,

Qui quod de uno Decembri specialiter dixit, de cæteris utique generaliter intelligendum signauit; quia uidelicet singula quæque signorum medio suo mense terminentur, à medio priore sumant exortum. De quorū positione strictim nescientes cū instruemns, obsecro scientibus oneri non sit. Vndiq; gyrū cœli rotundissimum per lineam Zodiaci circuli, quasi per zonam quandam amplissimæ sphæræ circumdatam, distincti ordines gemmarum XII sese inuicem contingentium obsident: tantæ sunt magnitudinis, ut non minore quàm duarum spacio horarum, uel oriri, uel occidere, uel de loco possint moueri: Singulis tricenæ partes ob tricenos dies, quibus à sole lustrantur adscribuntur, decem semis horæ quæ plus sunt, quia plenam partem XXIII horarum non reddunt, simul computari negliguntur, attamen & ipsæ duodecies circumactæ, ubi dies quinque & quadrantem consummauerint, iam quātum ad tricenas partes addiderint patebit, completusque solis annus non CCC solum & LX diebus, sed additis V diebus, & quadrante perficietur. Primum igitur Arietis signū in illa cœli parte, quam in medio Martij mensis sol tenet, oriri incipit, consummatur in illa, qua in medio Aprilis ipse circumfertur, ideoq; in octaua sua parte iuxta quosdam, sed uerius iuxta Aegyptios, qui calculationis præ omnibus gnari sunt, in quarta sua parte locum æquinoctij uernalis ostendit. Secundum

B Tauri ab illa cœlestis circuli parte, qua in medio Aprilis sol circumfertur, ortus initium faciens, complet in ea, quam ipse in Maij medio seruat. Tertium Geminorum à parte Signiferi, quam sol in medio Maij. Quartum Cancrī, ab ea quā in medio lustrat Iunij, facit principium ortus, & ideo iuxta quosdam in octaua sua parte recipit solstitium. Iuxta uero sollicitiorem indaginem aliquot partibus prius inde deflexo ad inferiora situ Zodiaci, id est, signiferi circuli, quintum Leonis signum à parte qua sol in medio Iulij, sextum Virginis, ab ea qua in medio Augusti, septimum Libræ, ab ea qua in medio Septembri circumagitur, inchoat oriri. Quapropter & in octaua sua parte iuxta uulgarem opinionem, sed iuxta enucleatiorem sententiā aliquanto prius locum autumnali præbet æquinoctio, hinc uergente ad brumalem zonam Signifero, octauum Scorpionis signum à parte, quam in medio Octobri, nonum Sagittarij, ab ea quam in medio Nouembri, decimum Capricornī, ab ea quam in medio Decembri sol inhabitat, caput attollit, et ppter ea, ut uulgo credit, in octaua sua parte, ut uero Aegyptus mater artiū docet, aliquot partibus antea brumali solstitio dedicat mationem. Dein reuerso ad altiora signiferi cursu circuli, undecimum Aquarij sydus à parte solari mediantis Ianuarij, duodecimū Piscium ab eadem parte Februarij uerticem erigens, finitur in medio Martij, ubi Aries subsequens ortus sui pandit initium: siquidem omnia signa, etsi non formæ figura, regionum tamen suarum coniunctione, & computandi sibi ratione coherent, de quibus Poëta:

Idcirco certis dimensum partibus orbem,

Per duodena regit mundi sol aureus astra.

Signifer aut lacteū circulū in Sagittario recipit, et Geminis. Multa hinc dici poterāt, sed hæc melius à conloquēte, q̄ à scribente fiunt, Sanè quia de planetarū quarum

Aegyptus artiū mater.

C quarum per signiferum circulum meatus est, ordine & tempore supra memo-
rauimus. Tantum nunc dicamus, quia sol actis LXV diebus, & VI horis,
luna XXIII diebus, & VIII horis Zodiaci ambitū lustrant: singula uero
signa sol tricenis diebus, & denis horis ac semisse; Luna autem binis diebus &
senis horis, ac besse unius horæ perlabitur. Si autē quæris bessis quid significet,
& in principijs huius opusculi de calculis diximus, & nūc breuiter repetimus:
Tanto minus est bessis ab integra hora, quanto VIII à XII, XX à XXX,
X à XV: tertia enim parte subtracta, quoties duæ solum remanent, ipsæ duæ
partes bessis, ipsa tertia triens nūcupatur. Errant ergo qui lunam tricenis diebus
tantum spacij cœlestis, quantum CCLX solem percurrere dicunt, cum ma-
nifesta ueritas prodat, quod & supra perstrinximus, lunam XXVII diebus
& tertia diei parte tantum conficere cursum, quantum CCLXV diebus, &
quarta diei parte constat conficere solem, & quantum spacij in uno suo mense
lunam, tantum in tredecim suis solis explere circuitum.

DE LVNAE CURSV PER SIGNA.

CAP. XVI.

L Vna quotidie IIII punctis, siue crescens à sole longius abit, seu decre-
scens soli uicinior quàm pridie fuerat redditur: singula autem signa X pun-
ctos habent, id est, duas horas, sicut & superius admonuimus, V puncti horā
punctus. faciunt. Et ideo si uis scire in quo signo luna est, sume lunam quam uolueris, ut
D puta quintā, multiplica per IIII, fiunt XX; partire per decē bis deni uies,
duobus ergo signis quinta luna semper à sole distat. Item sume octauam lunā,
multiplica per IIII, fiunt XXXII, partire per decem, ter deni tries, & re-
manent II: tribus ergo signis & duobus punctis, octaua luna semper à sole
dirimitur. Duos autem punctos VI partes intellige, id est, quantum sol in Zo-
diaco VI diebus conficit itineris: punctus siquidem habet tres partes, quia si-
gnum quodque X punctos, XXX autem habet partes. Item sume nonam de-
cimam lunam, multiplica per IIII, fiunt LXXVI: partire per decem, septi-
es deni septais, & remanent VI: septem ergo signis & hora una, quod est di-
midium signi ac puncto, id est tribus partibus, nonadecima semper in itinere
quo cœperat à sole digressa est. Et ne suspicio tibi forte argumenti fallentis in-
cidat, quære ad diametrum cœli, quod quintamdecimā lunā tenere nemo est
qui dubitet, multiplica XV per IIII, fiunt LX: partire per decem, sexies
deni sexais: sex enim signis XII luna semper, id est, dimidio sphaeræ cœlestis à
sole discernitur, siue ante, seu retro respexeris. Denique orbem lunæ quoties ple-
nissimus est, contra solem cernis oppositum, humilem uidelicet sole sublimi,
& sublimē humili: quia nimirum cum sole æstiuum tenēte circulum plena est,
ipsa te net brumalem cum sole deuexo in brumalem plena est, ipsam solstitiali
scandere circulo nox longissima prodit: At cum iste equinoctium in plenilu-
nio, tum illa alterum seruat, & quot partibus sol equinoctium, uel solstitium,
quod nuperrime lustrauerat transijt, totidem partibus luna plena, uel equino-
ctium, uel solstitium, quod contrā est, patet esse transgressa.

A

IGNORANT.

CAP. XVII.

Quod si quis signorum nescius, lunares tamen cursus agnoscendi cupidus est, nouerit & ipse solem quotidie partem unā Zodiaci sui comple-
re; neq; enim aliud partes Zodiaci, quā quotidianos solis in cœlo debemus
sentire pgressus: lunā uero quotidie XIII partes eiusdē Zodiaci cōficere, id
est, punctos IIII, & unā partem: Et quia illa XIII partes complēte sol unā
complet, inde fieri, ut sicut supra docuimus, non plus quotidiano progressu à
sole, quā quaternis punctis, hoc est, duodenis partibus elongetur. Ponat er-
go lunam ubilibet computare uoluerit, utpote in Cal. Ianuarias primam: hæc
ubi prima noctem diemq; transegerit, illum cœli locum tenet, quem sol XIII
mensis eiusdem die completo. Vbi secunda est, multiplica II per IIII, fiunt
VIII. Item ut de punctis ad partes peruenias, multiplica VIII per III, fi-
unt XXIIII. Illam ergo cœli partem tenet luna II, in IIII Nonas Ianua-
rias, quam sol XXIIII ab hinc die cōfecto. Vbi tertia est, multiplica III per
IIII, fiunt XII, partire per decem decies asse decus, & remanēt duo puncti,
id est, VI partes: illam ergo cœli partem tenet luna III, quam sol mense to-
to & diebus VI post tertiu Nonas Ianuarias exactis, id est, VI post tertiu No-
nas Februariarum die consummato. Vbi quarta est, multiplica hæc per IIII, fi-
unt XVI, partire per decem decies asse decus, & remanēt VI puncti, id est,
partes X & VIII: Illam igitur cœli partem tenet luna quarta, quam sol mē-
se expleto ac X & VIII diebus post Pridie Nonas Ianuarias. Vbi quinta
B est, multiplica V per IIII, fiunt XX, partire per decē bis deni uies: duobus
ergo mensibus expletis adueniet sol partem cœli, quam luna quinta tenet, id
est, die Nonarum Martiarum. Vbi octaua est VI Idus Ianuarias, multiplica
VIII per IIII, fiunt XXXII, partire per decem ter deni tries, & remanēt
duo puncti, id est, VI partes cœli, illam partem cœli tenet luna VIII, in VI
Iduum Ianuariarum die: quam sol aditurus est post tres ab hinc menses, & di-
es VI, id est, VI die post VI Idus Apriles. Vbi XIX est XIIII Calendas
Februarias, multiplica per IIII, fiunt LXXVI, partire per decem septies
deni septais, & remanent VI, multiplica hæc per III, fiunt X & VIII. Il-
lam partem cœli circūuolat luna XIX in XIIII Cal. Februariarum, quam sol
post VII ab hinc menses ac dies X & VIII, id est, XVIII die post XIIII
Cal. Septēb. quæ est VIII Iduū Septēb. dies. Et ne scrupulus tibi forte argu-
menti fallētis incidat, proba ad diametru anni, quod XV tenere lunam rarus
qui nesciat, multiplica XV per IIII, fiunt LX: partire per decē sexies deni
sexais: VI em̄ mensibus exactis, id est, medio circuitus anni cōfecto itinere,
sol ingrediet partē cœli, qua luna XV circūfertur. Et quia tūc XV Ian. dies
est, nimirū illā partē sol XV die Iulij mensis adibit. Et ut ad summū ueniamus,
sume XXX lunū, quæ tunc fit in Cal. Feb. multiplica per IIII, fiunt CXX,
partire per decē duodecies deni centuies, illa cœli parte luna XXX currit, quæ
XII mēsis exactis, id est, toto anni circulo trāfacto est sol obtēturus: Ipsa est
em̄ pars eadē in qua & nūc cōuersatus lunā suo recipet in coitu. Quæ ut manife-
stiora cuilibet etiā tardioris ingenij reddant, per singulas lunæ ætates quantum
ea distet à sole distinctius adnotare curauimus. Prima ergo luna ubi suā pfece-
rit ætatē, el ōgatur à sole spacio dierū XII; secūda spacio dierū XXIIII: tertia
spacio

C spacio mēsis unius, & dierū VI: quarta spacio mēsis unius, & dierum XVIII: quinta spacio mensū II: sexta spacio mensū II, & dierū XII: septima spacio mēsiū II, & dierū XXIII: octaua spacio mensium III, & dierum VI: nona spacio mensium III, & dierum XVIII: decima spacio mensium III: undecima spacio mensium IIII, & dierum XII: duodecima spacio mensū IIII, & dierum XXIII: tredecima spacio mensium V, & dierum VI: quartadecima spacio mensium V, & dierum XVIII: quindecima spacio mēsiū VI: decimasexta spacio mensium VI, & dierum XII: decimasep-
 ma spacio mensium VI, & dierum XXIII: decimaoctaua spacio mensium VII, & dierum VI: decimanona spacio mensium VII, & dierum XVIII: uigesima spacio mensium VIII: uigesimaprima spacio mensū VIII, & dierū XII: uigesimasecunda spacio mensū VIII, & dierum XXIII: uigesima-
 tertia spacio mensium IX, & dierum VI: uigesimaquarta spacio mensium IX, & dierum XVIII: uigesimaquinta spacio mensium X: uigesima se-
 xta spacio mensium X, & dierum XII: uigesimaseptima spacio men-
 sium X, & dierum XXIII: uigesimaoctaua spacio mensium XI, & di-
 erum VI: uigesimanona spacio mensium XI, & dierum XVIII: tricesi-
 ma spacio mensium XII.

DE EODEM SI QVI COMPUTARE NON
 DIDICERINT. CAP. XVIII.

D **S**I quis uero etiam calculandi minus idoneus, lunaris tamen circuitus existit
 curiosus, & huic ad capacitatem ingenioli sui commodamus argumentū,
 quo id quod querit inueniat: si quidē totam annalis circuitus seriem, quæ XII
 mensibus continetur, alphabetis disiunximus, ita duntaxat, ut primus & secun-
 dus ordo uicenos & septenos dies, tertius autem uno amplius complectatur: il-
 lo uidelicet qui de tertio repetitis VIII horis superfluis accrescit. Et ut diebus
 quos signare uolebamus literæ sufficerent, non singulis has diebus, sed alternis
 apposuius, atq; ideo nō ultra o literam alphabetum tangere opus erat. Præ-
 posuimus eidem operi paginam regularem, quæ X & IX alphaeta huius
 modi à diuersis literis inchoantia, totidem annorum circuli decennouenalis ca-
 peret, simul & mensium singulorum signorumq; uocabula XII, quæ hoc or-
 dine disposita est, iuxta numerum dierum, quibus luna Zodiacum peruolat,
 XXVII lineas habet in longitudine: nominibus signorum ante, nominibus ue-
 ro mensium retro adnotatas, ut qui signorum imperitus est, ex mensium tamē
 notitia possit inuenire quod querit: X uero & IX habet in latitudine lineas,
 quæ ordinem decennoualis circuli supra adnotato annorum numero præmon-
 stret. Cum igitur anno quolibet diem quemlibet quo in signo, uel cuius men-
 sis in partibus lunam habeat, scire uolueris, aperto codice nota literam, quæ ei-
 dem sit præposita diei, & recurrens ad regularem paginam, in qua literarum est
 distincta congeries, eodēq; statim anno ex titulo frontis inuento, illā quā qua-
 rebas literam eiusdem diei inuenies, atq; ante ac retro inspiciens, quod signum
 quemue mensē ē regione habeat adnotabis. Ponamus aliquod quod ad cæte-
 ra, lector, cōualescat exemplū: Queris, ubi sit luna, uerbi gratia: In Cal. Apri-
 lis anno VI circuli decennouenalis: aperi codicem, quare diem Calendarum
 memoratarum, inuenies e literam præscriptam, recurre ad paginam regulare,
 uidebis annum VI, perspecto eius alphabeto e literā reperies, circumfer ocu-
 los ad

A los ad latera, hinc geminorum extrema, illinc Iunij mensis initia deprehendes esse notata. Et siue eruditus, siue simplex es lector, palam te quod cupiebas inuestigasse lataberis. Insuper & toto illo anno quibuscumq; diebus e litera uideris adscriptam, siue crescentem, seu decreascentem, in iisdem coeli partibus lunam noueris esse conuersatam: Non enim hoc argumento in detrimento an cremento suae lucis in aduerso, an in coitu solis sit posita luna requiris, sed & si hoc scire desideras, aderit argumentum uetusta Aegyptiorum obseruatione traditum.

QVOTA SIT LVNA IN CALENDAS

QVASQVE.

CAP. XIX.

Primo decennouenalis circuli anno, in quo nullae sunt Epactae, in Calendas Ianuarias IX est luna, in Calendas Februarias X, in Calendas Martias IX, in Calendas Apriles X, in Calendas Maias XI, In Calendas Iunias XII, in Calendas Iulias XIII, in Calendas Augustas XIII, in Calendas Septembres XVI, in Calendas Octobres XVI, in Calendas Nouembres XVIII, in Calendas Decembres XVIII. Hos tibi numeros pro regularibus singulorum mensium sume, quibus annuas addens Epactas, luna quota sit per Calendas quasq; sine errore reperies. Si enim uis scire quota sit luna in Calendas Ianuarias anno secundo circuli decennouenalis, tene IX regulares, adde Epactas XI, fiunt XX, uicesima est luna. Si uis scire quota est luna in Calendas Iunias anno tertio, tene regulares X, adde Epactas anni illius XXI, fiunt XXXI, tolle XXX remanet I, quarta est luna in Calendas memoratas. Quod si quis obiecerit uel huius, uel praecedentis argumenti alicubi ordinem uacillare, doceat ipse in huiusmodi quaestionibus indagandis ueracius & compendiosius argumentum, & nos libenter gratanterq; accipiemus. Hoc autem praecedens quod commemorauimus argumentum, & nonnullis ad transcribendum iam dedimus, & in principijs huius nostri opusculi praefigendum esse censemus. Porro praesens argumentum quod de luna Calendarum quaedam posuimus, hoc tantum loco commemorasse & docuisse sufficiat: Nam cognita quota sit in Calendas luna, facile etiam ceteris cuiusq; mensis diebus qua sit aetate cantato ipso mense, & concurrentibus digitis apparebit. Sunt autem anni tres circuli decennouenalis, in quibus idem argumentum stabilitate sui tenore conseruare nequeat: octauus uidelicet, undecimus, & nonusdecimus, cui causam nutandi uaria facit ac dispersa per annum embolismorum insertio. Si quidem anno octauo luna Calendarum Maiarum iuxta rationem quidem argumenti XXVIII computatur, sed propter embolismum, qui in Martio mense inseritur, XXVII probatur existere. Item in Calendas Iulias iuxta argumentum XXX fieri potuit luna, sed propter adiectionem diei, quem superfluitas embolismi attulerat, fit XXIX. Item anno X, quia luna embolismi pridie Nonas Decembres accenditur, facit lunam in Calendas Martias uigesimam esse & octauam: cum hanc ratio argumenti XXIX tunc existere doceat. Item anno XIX quia luna embolismi tertio die Nonarum Martiarum incipit, cogit lunam in Calendas Maias XVIII computari, cum XXIX secundum argumenti calculationem canatur: quo etiam anno ratio saltus lunaris, de quo in sequentibus dicemus, fidem eiusdem argumenti impugnat: Si enim ipsum argumentum iuxta Aegyptios a Septembri mense, ubi principium est anni eorum, inchoaueris, necesse est ut luna Iulij mensis eo anno XXIX dies ut nunquam alias habeat, uno uidelicet ratione saltus amisso, & ob id luna Calendarum Augustarum

e rum tertia

Cum tertia reddatur, quæ iuxta argumenti regulam secunda computabatur. Si uero, iuxta hoc quod nos supra docuimus, à Ianuario principium argumēti sumere mauis, eodem ordine luna in Calendas Decembres VII incurrit, quæ iuxta argumentum sexta fieri debuisse putabatur: quia nimirum luna Nouembri mensis unam amittit diem, & pro XXX consuetis XXIX solum diebus cogitur esse contenta. Quæ profecto omnia melius colloquēdo, quàm scribendo docentur. Non autem transitorie commemorandum, quod hoc argumentum à Septembri quidam incipiunt, ponentes eidem Septembri regulares V, Octobri V, Nouembri VII, Decembri VII, & cætera ut supra nos posuimus: Quod ob auctoritatem Aegyptiorum rationabiliter prorsus agunt, ut à quibus origo computandi sumpta est, horum quoque in computando anni principium imitentur. Verum alijs aptius multo & expeditius uidetur, ut computatio omnis, quantum non necessitas rationis obsistat, à principio anni sui etiam apud Romanos incipiat, & usque ad terminum anni rato atque intero ordine procurrat.

Q V A E S I T F E R I A I N C A L E N D I S.

C A P. X X.

Simile autem huic tradunt argumentum ad inueniendam diem Calendarum promptissimum, ita duntaxat, ut alijs utens regularibus, quod in hoc per Epactas facis, in illo facies per concurrentes septem dies. Habet ergo regulares Ianuarius III, Februarius V, Martius V, Aprilis I, Maius III, Iunius VI, Iulius I, Augustus IIII, September VII, October II, Nouember V, December VII: Qui uidelicet regulares hoc specialiter indicat, quota sit feria per Calendas, eo anno quo septem concurrentes adscripti sunt dies: cæteris uero annis addes concurrentes quotquot in presenti fuerint adnotati ad regulares mensium singulorum, & ita diem Calendarum sine errore semper inuenies: Hoc tantum memor esto, ut cum imminente anno bissextili unus concurrentium intermittendus est dies, eo tamen numero quem intermissurus es, in Ianuario Februarioque utaris: ac in Calendis primū Martijs per illum qui circulo continetur solis computare incipias. Cum ergo diem Calendarum, uerbi gratia, Ianuariarum quærere uis, dicis Ianuarius II, adde concurrentes septimanæ dies, qui fuerunt anno quo computas, utpote III, fiunt V, quinta feria intrant Calendæ Ianuariæ. Item anno qui sex habet concurrentes, sume V regulares mensis Martij, adde concurrentes VI, fiunt XI, tolle V. II remanent IIII, quarta feria sunt Calendæ Martiæ.

A R G V M E N T U M D E Q V A L I B E T L V N A

V E L F E R I A: C A P. X X I.

Est etiam uetus argumentum, non modo de Calendarum, uerum & de quo, rumlibet inter Calendas dierum luna uel feria dinoscenda repertum, aliquanto quidem grauius ad discendum, sed maiorum tamen nobis auctoritate contraditum, atque ideo minoribus nostra æque solertia tradendum. Si ergo uis scire, hoc uel illo die quota sit luna, computa dies à principio mensis Ianuarij usque in diem de quo inquiris: & cum scieris, adde ætatem lunæ quæ fuit in Calendis Ianuarijs, partire omnia per LIX, & si amplius XXX remanserint, tolle XXX, & quod superest ipsa est luna diei quam quæris. Item si uis scire

A scire hoc uel illo die quota sit feria, computa dies à Calendis Ianuarijs usque in diem de quo inquiris: & cum noueris, adde feriam quæ fuit die Calendarum Ianuariarum: & si bissextilis annus est, etiã bissexti diem postquam transferit augmentare memento: partire omnia per septem, & quod remanet diem tibi septimanæ quæ sit ubicunq; quæris ostendet. Quod ita solum sine labore currit argumentum, si numerum mensium singulorum per Calendas, Nonas & Idus memoriter decantare consuefcas. Ianuarius in Calendas I, in Nonas V, in Idus XIII. Februarius in Calendas XXXII, in Nonas XXXVI, in Idus XLIII. Martius in Calendas LX, in Nonas LXVI, in Idus LXXIII. Aprilis in Calendas XCI, in Nonas XCV, in Idus CIII. Maius in Calendas CXXI, in Nonas CXXVII, in Idus CXXXV. Iunius in Calendas CLII, in Nonas CLVI, in Idus CLXIII. Iulius in Calendas CLXXXII, in Nonas CLXXXVIII, in Idus CXCVI. Augustus in Calendas CCXIII, in Nonas CCXVII, in Idus CCXXV. September in Calendas CCXLIII, in Nonas CCXLVIII, in Idus CCLVI. October in Calendas CCLXXIII, in Nonas CCLXXX, in Idus CCLXXXVIII. Nouember in Calendas CCCV, in Nonas CCCIII, in Idus CCCXVII. December in Calendas CCCXXXV, in Nonas CCCXXXIX, in Idus CCCXLVII. Si ergo scire uis, uerbi gratia, anno quo per Calendas Ianuarias nona est luna, quota sit luna in Calendas Maias, dicito, Maias in Calendas CXXI, tolle Calendas remanent CXX, adde IX, fiunt CXXIX: partire per LIX, quinquagies nouies binicentdecus octos: tolle CXVIII, remanent XI: undecima est luna in Calendas Maias. Si uis scire quota est luna in XV Calendas Iunias, dicito, Iunius in Calendas CLII, tolle XV Calendas Iulias, remanent CXXXVII, adde IX, fiunt CXLVI: partire per LIX quinquagies nouies binicentdecus octos, tolle CXVIII, remanent XXVIII, uicesima octaua est luna in XV Calendas Iunias. Si uis scire quota est luna VII Idus Decembres, dicito, December in Idus CCCXLVII, tolle VII Idus, remanent CCCXL, adde IX, fiunt CCCXLIX: partire per LIX, quinquagies nouies quini CCXCV, tolle CCXV, remanent LIII, tolle XXX, remanent XXIII, uicesima quarta est luna die memorato. Iuat huiusce argumenti usum, si calculator ultima quinquagesimæ nonæ partis diligentius memoriæ commendat: quinquagies nouies seni CCCLIII, quinquagies nouies quini CCXCV, quinquagies nouies quaterni CCXXXVI, quinquagies nouies terni CLXXVII, quinquagies nouies bini CXVIII, quinquagies nouies assis LIX. Eodem ordine diem septimanæ quocunq; uolueris tempore adiuncto Calendarum Iuniarum die requiris. Si enim uis scire, uerbi gratia, anno quo Calendarum Ianuariæ quinta feria celebrantur, octauo Calendarum Octobrium die quota feria sit dicito: October in Calendas CCLXXIII, tolle VIII Calendas Octobres, remanent CCLXVI, adde quintam feriam quæ fuit in Calendis Ianuarijs, fiunt CCLXXI: partire per VII, septies triceni ducenti decus, septies octoni quinquagies sexis, remanent V, quinta est feria octauo Calendas Octobres.

Quod si adeo quis deses uel hebes est, ut absque omni labore computandi lunæ cursum scire uoluerit, innitatur alphabetis quæ in annali uidet libello iuxta cursum distincta lunarem, ubi duos lunæ circuitus, id est, quinquagenos & nouenos dies terna tenent alphabeta: & quamcunq; literam luna in hac ætate semel habet, eandem per totum annum simili modo notatam in eadem semper ætate habere non desinit: nisi forte, quod tamen raro accidit, embolismorum hæc ratio immutet: Verbi gratia, anno tertio cycli decennouenalis, luna quæ XXX dies habitura est, semper ab a nudo incipit, secunda est in b, tertia in c, similiter nudis, id est, nullo puncto adnotatis: & sic ex ordine suâ litera quæque seruat ætatem lunæ. Item luna, quæ undetriginta dies habitura est, ab l subnotato incipiēs, secunda semper in m, tertia in n, simili figura notatis: Et sic ex ordine recurrens luna suam cuique literæ restituit ætatem. Discernendi enim gratia primum de ternis alphabetum nudis utrinq; literis, secundum subnotatis, tertium supernotatis determinandum prouidit antiquitas.

Q V O T H O R I S L V N A L V C E A T .
C A P . X X I I I .

DTradunt quoque argumentum ueteres, quo luna cuiuscunque ætatis quot horis luceat exploretur: Quia enim prima luna, inquit, IIII punctos lucet, adijcitur hic numerus à secunda luna quotidie usque ad plenilunium, detrahiturq; dehinc paribus spatijs in diminutionem. Et ideo si nosse uis luna secunda quot horas luceat, multiplica per IIII duo, fiunt VIII: partire per V, quia quinque puncti horam faciunt, quinquies asse quinquis, & remanent III: horam ergo & tres punctos lucet luna secunda. Item multiplica III per IIII, fiunt XII: partire per V, quinquies bini decus, & remanent duo: duas horas, & totidem punctos tertia luna lucet. Item ubi ad decimam lunam perueneris, multiplica per IIII, fiunt XL: partire per quintam partem, quinquies octoni quadrais: octo horas lucet decima luna. Et ne argumentum dubium fore arbitreris, tene XV, inquit, & ubi pernox luna candet exquire, multiplica per IIII, fiunt LX: partire per V, quinquies duodeni sexais XII horas, id est noctem integram decima quinta luna perlustrat. Item si nosse uis sextam decimam, & septimam decimam, & cæteras deinceps, quot horis luceat luna recale, per singulas quanto minus sint à XXX, & inde computandi crepidinem strue. Verbi gratia: Si nosse uis uicesima quinta quam diu luceat luna, dicito: quanto minus à XXX patebit, quia V multiplica per IIII, quater quini uies: partire per V, quinquies quaterni uies, quatuor ergo horis splendet uicesima quinta, quomodo & quinta luna. Et quidem hoc argumentum tempore æquinoctiali legitimum fixum statione perlabitur: uerum longissimis in bruma noctibus, uel item æstate breuissimis, quarum alias XII horarum spacium longe transcendere, alias nequaquam ad hoc pertingere posse constat: qua ratione lunam XII horas lucere credamus: nisi forte putamus non æquinoctiales horas intelligendas, sed

A das, sed singulas quasque noctes pro sua mensura longitudinis, aut breuitatis in XII particulas, quas horas uocitemus æqua distributione findendas.

QUANDO VEL QVARE LVNA VEL PRONA,
VEL SUPINA, VEL VIDEATUR
ERECTA. CAP. XXIIII.

Sunt qui auras explorare conati, dicant Lunam nouam quoties supino cornu utroq; uideatur, tempestuosum mensem: quoties erecto uno, serenum portendere. Quod longe aliter esse naturalis ratio prodit. Quid enim: nunquid credibile est lunæ statum, qui fixus in æthere permanet, pro subiacentium mutatione flaborum, uel nubium posse aliorsum quàm fuerat conuerti, & eam quasi futuræ metu tempestatis aliquanto altius cornu, quàm naturæ ordo poscebat attollere? Maxime cum non omnibus in terris idem fluctuantium possit existere flatus aurarum: lunæ autem status idem, eademq; sit pro uariante solis digressu conuersio. Dicunt enim eam, sicut & beatus AVGVSTINVS in expositione Psalmi decimi docet, non habere lumen proprium, sed à sole inlustrari. Sed quando cum illo est, eam partem ad nos habere, qua non illustratur, & ideo nihil in ea lucis uideri: cum autem incipit ab illo recedere, illustrari ab ea etiam parte, quam habet ad terram, & necessariò incipere à cornibus, donec fiat quindecima contra solem: Tunc enim sole occidente oritur, ut quisquis occidentem solem obserauerit, cum eum cœperit non uidere, conuersus ad orientem lunam surgere uideat, atque inde ex alia parte, cum ei cœperit propinquare, illam partem ad nos conuertere, qua non illustratur, donec ad cornua redeat, atque inde omnino non appareat: Quia tunc illa pars quæ illustratur, sursum est ad cœlum, ad terram autem illa, quam radiare sol non potest. Cum ergo die crescente sol à meridianis plagis ad boreales paulatim partes ascenderit, necesse est luna, quæ eo tempore nata est, ocyori transitu solem ad borealia signa præcurrat: Atque ideo cum noua post occasum solis uidetur, quæ ad septentrionem solaris occasus occasura est, nimirum non iuxta, sed supra solem sita est, quo inferiora eius illustrante, æqualia penè cornua protendere, & instar nauis supina ire uidetur. At reuerso post solstitium æstiuum ad inferiora & australia cursu solis, luna quoque illis nata mensibus, ad inferiora cursum tendat necesse est: Vnde fit, ut quæ ad australem partem solis, qui occiderat occasura est, absque ulla dubietate cum primo post occasum solis apparet, non iam supra illum, sed iuxta illum ad meridiem posita uidetur. Atque ideo aquilonalia eius latera sole aspectante cernitur erecta progredi: semper enim luna auersis à sole cornibus, rotundam sui partem pandit ad illum, cuius rationis ordine agitur, ut quo dies longior, eò sit noua luna excelsior: & quò breuior atque ad meridiem decliuior est dies, eò deiectione noua luna cernatur. Et inde uulgi creuit opinio, lunam cum supina & celsior incedit, turbines tempestatū; cum uero erecta, & in austros deiectione, tranquillitatem desig-

C gnare, quia is nimirum status est anni uertentis, ut sex mensibus, quibus de-
 crescit dies, multo clementior sit aeris motus, quam reliquis sex. Eadem ratio
 est etiam lunae decrecentis, quare matutino in exortu nunc erecta, nunc supi-
 na appareat, eadem cur interdum saepe prona procedat: nimirum solis eam radijs
 superiore ex loco tangentibus. Non ergo lunae conuersio, quae naturalis est &
 fixa, potest futuri mensis portendere statum. Sed qui curiosi sunt, huiusmodi
 rerum coloris, uel eius, uel solis, uel caeli ipsius, aut stellarum, siue nubium mu-
 tatione, uel alijs quibuslibet indicijs saepe statum aeris, qui sit futurus explo-
 rant. Denique lunam quartam, si pura fuerit, neque obtusis cornibus, dare reli-
 quis diebus usque ad exactum mensem indicium serenitatis existimant, & cae-
 tera talia.

Q V A R A T I O N E L V N A C V M S I T S I T V
 I N F E R I O R , S V P E R I O R S O L E A L I
 Q V O T I E S V I D E A T V R .
 C A P . X X V .

Terra quantum
 distet a sole &
 luna.

D N Ec mirari opus est, cum lunam per australia signa currentem, multo in-
 ferius ac uicinius terrae quam solem, cum isdem moratur in partibus, cir-
 cuire uiderimus: quia uidelicet multo inferius non solum Soli, sed & Veneri, ac
 Mercurio, quae infimae stellarum sunt, luna in confinio aeris huius turbulenti,
 & puri decurrit aetheris. Denique multi Philosophorum solem abesse a luna
 unde uiginti partes, quantas lunam ipsam a terra prodiderunt, P Y T H A G O
 R A S uero uir sagacis animi, a terra ad lunam C X X V I milia stadiorum esse col-
 legit, ad solem ab ea duplum, inde ad duodecim signa triplicatum. Sed merito
 querere ac mirari sollicitus quisque potest, quare luna in solstitiali circulo de-
 currens, tanto altior aestiuo sole currere, quanto breuiores uideat facere umbras.
 Vnde paucis intimandum est, quod hunc lunae progressum ultra solem in utra-
 que caeli plaga, & australi uidelicet & septentrionali, Signiferi gignat latitudo.
 Porro in australi ipsa quoque lunae eiusdem deiectione iuuet: siquidem Signifer idem
 C C C quidem L X V partibus & quadrante per caeli ambitum longus, sed
 X I I est partibus latus: Harum duas tantum medias sol, luna omnes peruagari
 consuevit: quae cum australes illius deuenit in locos, aliquanto humilior hyber-
 no sole apparet, non solum quia uicinius est terrae, sed etiam quia quinque
 ferè partibus aliquoties, siue etiam sex solaris cursus terminos in meridiem
 transijt, & quanto amplius interiora austri penetrat, tanto deiectionis nostris, qui
 eam ab aquilone speculamur paret obtutibus. Ac cum solstitiali graditur in cir-
 culo, aliquanto saepe elatior sole uidetur aestiuo: quia cum propinquior sit terrae
 quam sol, quinque etiam, uel sex partibus aliquando solis terminos ad aquilo-
 nem transcendit, & idcirco nostris obtutibus, qui in terra positi utrunque sy-
 dus de

A dus de inferioribus aspectamus, tanto eminentior cœli culmina petere uide-
tur, quanto magis boreales sese recipit in partes. Quod hoc probabitur exem-
plo: In trabis noctu in aliquam domum prægrandem, certe ecclesiam longitu-
dine, latitudine, & altitudine præstantem, & innumera lucernarum ardentium
copia, pro illius cuius natalis est martyris honore repletam: inter quas duæ ma-
ximæ ac mirandi operis pharis suis quæque suspensæ ad laquearia catenis, sed
quæ tibi ex hijs intranti uicinior, ipsa quoque est subiacenti pauimento uicini-
or, tanta autem uastitas domus, tanta est longe distantium celsitudo pharorū,
ut magis nocturno uisu lucem comasq; flammaram, quàm ipsa ignium ua-
leas uasa dinoscere: nimirum ubi pharis adpropinquare incipiens, recto intu-
itu oculos ad pharos, & per pharos ad contrapositione laqueariorū uel parietis lo-
ca sustuleris, illa tibi altior, quæ uicinior est pharus apparebit: & quāto accesseris,
tanto tibi quæ submersior est uidebitur esse suspensior, donec perspecta cer-
tius ueritate, cuncta ut sunt posita cognoscas. Ita ergo & nos infra duo ma-
gna cœli luminaria siti, quia utrunque habemus ad meridiem, quo hoc quod
inferius est in septentrionem se subrigendo magis magisq; nobis adpropiat,
eò nobis oculos ad illa & per illa dirigentibus, ad cœlum uidetur esse illo sub-
limius, quo deiectius incedere manifesta ratione patebit.

DE MAGNITUDE, VEL DEFECTU
SOLIS ET LUNAE.

B CAP. XXVI.

D e magnitudine, uel defectu solis, siue lunæ Plinius Secundus in opere
pulcherrimo Naturalis historię ita describit: Manifestum est solem in-
teruentu lunæ occultari, lunãq; terræ obiectu, ac uices reddi, eosdē solis radios
luna interpositu suo auferente terræ, terraq; lunæ. Hac subeunte repentinas ob-
ducit tenebras, rursumq; illius umbra sydus hebetari: Neque enim aliud esse no-
ctem, quàm terræ umbram. Stati autem, atque non menstrui sunt utriq; defe-
ctus, propter obliquitatē Signiferi, lunæq; multiuagos, ut dictū est, flexus, non
semper in scrupulis partium congruēte syderum motu. Hac ratio mortales a-
nimos subducit in cœlum, ac uelut inde contemplantibus, trium maximarum
rerum naturæ partium magnitudinem detegit: Non posset quippe totus sol a-
dimiti terris intercedente luna, si terra maior esset quàm luna. Certior ex utroq;
uastitas solis aperitur, non sit ut necesse amplitudinem eius oculorum argu-
mentis, atque coniectura animi scrutari immensum esse, qui arborum in
limitibus porrectarum in quodlibet passuum milia umbras paribus iaciat
interuallis, tãquam toto spacio medius. Et paulo post: Certum est, inquit, solis
defectū, non nisi nouissima, primãue fieri luna, quod uocant coitū, lunæ autem
nō nisi plena semperq; citrà quàm proxime fuerit: Omnibus autem annis fieri

Coitus lunæ.

C utriusque syderis defectus, statutis diebus horisque sub terra; nec tamen cum
 superne fiant ubique cerni, aliquando propter nebulam, sapius globo terræ
 obstante conuexitatibus mundi intra ducetos annos HIPPARCHI fa-
 gacitate compertum est. Sed ne gentilis tantum uiri dictis uideamur consum-
 mare capitulum, etiam ecclesiæ doctores quid de hoc senserint quæramus.
 Beatus HIERONYMVS interpretans Euangelij sententiam, quadi-
 » ctum est in Domini passione tenebras factas super terram: Qui scripserunt,
 » inquit, contra Euangelia, suspicantur deliquium solis, quod ueris æstatisque
 » temporibus accidere solet, discipulos Christi ob imperitiam super resurrecti-
 » one Domini interpretatos, cum defectus solis nunquam nisi ortu lunæ fieri
 » soleat: Nulli autem dubium est, Paschæ tempore lunam fuisse plenissimam.

D E E F F E C T I U A L U N A E P O T E N
 T I A. C A P. XXVII.

D E effectiua lunæ potentia beatus antistes AMBROSIVS in li-
 » bro quarto Hexameron ita commemorat: Similia de lunæ ratione con-
 » ueniunt, quæ de consorte eius ac fratre memorauimus: Siquidem in id se induit mi-
 » nisterium in quod & frater, ut illuminet tenebras, foueat semina, augeat fructus.
 » Habet etiam pleraque à fratre distincta, ut quem tota die calor humorem ter-
 D ræ siccauerit, eundem exiguæ noctis tempore ros reponat: Nam & ipsa luna
 » larga rosis adferitur. Denique cum serenior nox est, & luna pernox, tunc largi-
 » or ros fertur arua perfundere, & plerique sub aëre quiescentes, quo magis sub
 » lumine fuissent lunæ, eò plus humoris se capite collegisse senserunt. Vnde
 Can. 5. » & in Canticis dicit Christus ad ecclesiam: Quoniam caput meum repletum
 » est rore, & crines mei guttis noctis. Tum deinde minuitur & augetur, ut
 » minor sit cum resurgit noua, & cum sit imminuta cumuletur. In quo gran-
 » de mysterium est: Nam & defectui eius compatiuntur elementa, & pro-
 » cessu eius quæ fuerint exinanita cumulantur, ut animantium cerebra mariti-
 » morum humida: Siquidem pleniores Ostreae reperiri ferantur, multaque alia,
 » cum globus lunaris adolescit. De arborum quoque internis idem allegant,
 » qui hoc usu proprio compererunt. Hæc beati Ambrosij uerba etiam archi-
 » tectorum omnium ars, & quotidianus usus adfirmat, qui obseruandum præ-
 » cipue docent, ut à quintadecima luna usque ad uicesimam & secundam arbo-
 » res præcidantur, ex quibus uel liburnæ texendæ, uel publica quæque sunt ope-
 » ra faciendæ: Hijs enim octo diebus cæsa materies immunis seruat à carie,
 » reliquis autem diebus præcisa, etiam in eodem anno, interna uermium labe
 » exesa in puluerem uertitur. Qui hoc quoque obseruant, ut post solstiti-
 » um æstiuum, id est post mensem Iulium, & Augustum, usque ad Calen-
 Plin. lib. 37. das Ianuarias materias cædant: Hijs nanque mensibus arescente humore,
 cap. 10. sicciora, & ideo fortiora sunt ligna. Sed & lapis Selenites in Perside potentia
 lunaris

A lunaris effectum mirifice demonstrat, qui lunæ continens imaginem, fulgore candido niueoq̄ue translucet, atque iuxta cursum aſtri ipſius uel augeri diebus ſingulis perhibetur, uel minui. Hijs conſentanea Baſilius Cæſareæ Cappadociæ reuerendiſſimus Antiſtes in ſexto Hexameron libro ſcribit, dicens: Opinoꝛ autem quod & animalibus creandis, cæterisq̄ omnibus quæ terra producit non parua confertur ex lunæ mutatione formatio: modo autem laxiora eorum corpora uidentur & uacua, cum ſeneſcit: modo integra & repleta, cum creſcit: quoniam humorem quendam cum calore permixtum interius hijs latenter infundit: Quod ita eſſe demonſtrant hijs, qui ſub dio dormientes lucente luna, poſtquam ſurrexerint inueniunt capita ſua largiſſimo rore madentia. Sed & recentes carnes ſi ſub luna iacuerint, fluida mox putredine corrumpuntur. Idemq̄ ſignificat pecorinum cerebrum, uel etiam uiſcera marinarum animalium, quæ ſunt humectiora, nec non arborum medullæ. Et paulo poſt: Sed æris motus iſdem ipſis commutationibus continetur, ſicut lunæ nouitas atteſtatur, quæ ex longa plerunq̄ ſerenitate ſubito nubium glomerationes & perturbationes exuſcit. Euriporum quoque meatus reſſus *Euripus.* hoc indicat, uel etiam reciprocatio Syrtium, quæ uicina habentur oceano, quas pro lunæ ſchematibus concitari locorum accolæ prodiderunt: Euripietiam in utraque parte ſoliti ſunt propria leniter fluenta conuertere reliquo omni tempore, cum uero luna naſcitur, nullo modo poſſunt quieſcere, ſed uehementi feruore ſemper exaſtuant, donec luna rurfus appareat, ſedationem commotis turbinibus allatura.

B DE CONCORDIA MARIS ET LUNAE. CAP. XXVIII.

Maxime autem præ omnibus admiranda tanta oceani cum lunæ curſu ſocietas, qui ad omnem eius ortum, omnemq̄ occaſum ipſe quoque emiſſo ſui feruoris, quod Græci *πύμα* uocant, impetu litora late contegat, eodemq̄ reuocato detegat, ac dulces fluminum occurſus ſalis abunde comiſceat ſimul & accumulet undis: Nec mora prætereunte luna recedens & ipſe, natiuæ has dulcedini menſuræq̄ relinquat, tanquam lunæ quibusdam aſpirationibus inuitus protrahatur, & iterum eiſdem ui ceſſante in menſuram propriam reſundatur: Sicut enim luna, iuxta quod & ſupra docuimus, IIII punctorum ſpacio quotidie tardius oriri, tardius occidere quàm pridie orta eſt uel occiderat ſolet, ita etiam maris æſtus uterque, ſiue diurnus ſit, ſiue nocturnus, ſeu matutinus, ſiue ueſperinus eiſdem penè temporis interuallo tardius quotidie uenire, tardius redire non deſinit. Punctus autem quinta pars horæ eſt, quinque enim puncti horam faciunt. Vnde fit, ut quia luna in duobus ſuis menſibus, id eſt, diebus LIX, quinquagies & ſepties terræ orbem circuit, æſtus oceani per tempus idem geminato hoc numero, id eſt, CXIII uicibus exundet ad ſuperiora, & tot æque uicibus ſuum relabatur in alueum: quia luna in XXIX diebus uicibus octies terræ ambitum luſtrat: & in XII horis, quæ ad naturalis uſque menſis plenitudinem ſuperſunt, dimidium terræ circuit orbem: ut quæ, uerbi gratia, præterito menſe ſuper terram meridie, nunc media nocte ſub terra ſolem accendenda conſequatur, per tantundem temporis geminatis æſtus ſui uicibus, quinquagies ſepties *Punctus.*
Mare alta tumefcunt,
Obicibus

C Obicibus ruptis, rursusq; in seipsa residunt.
 Quia luna in dimidio mēsis spacio, hoc est, in XV noctibus ac diebus quater decies terrā circumlabitur, in super & dimidiū terrā semel. Vnde fit ut orientem plena uespere teneat, quæ pridem noua uespere occidentem tenuerat. Mare per id temporis uicies nouies adfluit simul & remeat: & sicut luna per dies XV, ut diximus, naturali cursus sui tarditate de occidente in orientem uespertina refunditur: & quæ matutina hodie orientem tenebat, post dies XV matutina in occidente uidebitur, ita etiam æstus oceani nunc uespertinus post dies XV fit matutinus, ac contra matutinus, quotidiano detractus impedimētouesperinus adsurgit. Et quoniam luna per annum, id est menses XII, suos qui sunt dies CCCLIII, duodecim uicibus minus, hoc est, trecenties quadragies & bis terræ ambit orbē, æstus oceani tempore eodem DCLXXXIII uicibus & ipse terras adluit ac resilit. Imitatur autem lunæ cursum mare non solum communi accessu & recessu, sed etiam quodam sui status profectu defectuq; perenni, ita ut non tardior solum quàm pridie, uerum etiam maior minorue quoti die redeat æstus, & crescentes quidem Malinas, decrescentes autem placuit appellare Ledones: qui alternante per septenos octonōsue dies successu, mensē inter se quenque quadriformi suæ mutationis uarietate dispertunt. Sæpe quidem æqua uterque sorte septenis diebus ac dimidio cursum consummantes: sæpe uel uentis impellentibus, aut repellentibus, uel alia qualibet accedente siue naturali uicogente tardius citiusue uenientes, aut minus ampliusue solito feruentes, ita ut aliquoties ordine turbato Malina plures sibi æstus hoc men-

Malinae.
Ledones.

D se, pauciores uindicet in alio: unde uterque motus nunc uespertino nasci, nunc matutino consueuit in æstu. Et si quidem æstu uespertino uel nouilunio, uel plenilunio instante Malinam nasci contigerit, idem æstus quotidie per VII Malinæ dies subsequentes fit maior & uiolentior æstu matutino. Similiter matutino si fuerit Malina orta sub æstu, matutinus iam maiori per dies contegit æquore terras. Porrò uespertinus finibus quos matutinus æstus cœperat contentus, ulterius cursum extendere negligit: quamuis quibusdam in mensibus uterque æstus in dissimili per omnia cremento proficit. Quanto autem plus æstus maior littora terrasq; contexerit, & fluuios ac freta compleuerit, tanto latius recedens eadem littora maris exhaurire atque enudare consueuit. Vnde uideat qui potest, an uerum sit quod Philippo teste ferunt quidam atque confirmant, illam immensam maris oceani effusionem per omnium regionum ac patriarum fluuios ituram, uno puncto temporis fieri: Scimus enim nos qui diuersum Britannici maris littus incolimus, quod ubi hoc æquor æstuare cœperit, ipsa hora aliud incipiat ab æstu deseruere: Et hinc uidetur quibusdam, quia recedens aliunde aliorum unda recurat, iterumq; relictis quos adierat sinibus, priores festina repetat. Ideo que se ad tempus maior Malina hijs littoribus abiens amplius abducatur, ut alibi adueniens amplius exundare sufficiat: quod ex lunæ cursu potest facillime deprehendi. Verbi gratia: hoc mare, posita circa brumalem solis ortum, uel solstitialē eius occasum luna, cuiuscunq; ætatis, siue super terram, seu sub terra sit, æstum solet attollere: at posita circa brumalem solis ac cubitum, uel solstitialē eius exortum, reflectere. Porrò alijs in partibus ab ea cœli plaga recessum maris luna, qua hic signat accessum: non solum autem sed & in uno eodemq; littore quo ad Boream mei habitant, multo me citius æstum maris omnem: qui uero ad Austrum, multo serius accipere pariter & refundere

Beda patria.

A fundere solent, seruante quibusq; in regionibus luna semper regulam, societas ad mare quamcunq; semel acceperit, erga Malinam quinq; ferè ante nouam siue plenam lunam diebus, Ledonem totidem ante diuiduam sapius incipere comperimus, & circa æquinoctia duo maiores solito æstus adsurgere, inanes uero bruma, & magis solstitio, semperq; luna in Aquilonia, & à terris longius recedente mitiores, quàm cum in Austro digressa propiore nisu uim suam exercet, æstus adfluere naturalis ratio cogit. Per denos autem & nouenos annos iuxta lunaris circuli ordinem, etiàm maris cursus ad principia motus, & paria incrementa recurrit.

DE AEQVINOCTIIS ET SOLSTITIIS.
CAP. XXIX.

DE æquinoctijs, quod octauo Calendarum Aprilium, & octauo Calendarum Octobrium: & de solstitijs, quod octauo Calendarum Iuliarum, & octauo Calendarum Ianuariarum die sint notanda, multorum late & sapientium seculi, & Christianorum sententia claret. Deniq; Plinius Secundus, idem *Plinius.*
 orator & philosophus, in libro secundo Naturalis historiae: Sol autem, inquit, ipse quatuor differentias habet, bis æquata nocte diei: uere & autumno in centrum incidens terræ, octauis in partibus Arietis ac Libræ, bis permutatis spatijs in auctum diei bruma octaua in parte Capricorni: noctis uero solstitio totidem in partibus Cancri. Inæqualitatis causa obliquitas Signiferi est, cum pars æqua mundi super subterq; terras omnibus fiat momētis. Sed quæ recta in exortu suo confurgunt signa, longiore tractu tenent lucem: Quæ uero obliqua, ocyore transeunt spacio. Sed & Hippocrates *Hippocrates.*
B anni spacium qualiter ad præcauendas imbecillitates se obseruare deberet, ita dicit: Itaque exordium incipiamus à solstitio, id est VIII Calendas Ianuarias, ex qua die humor corporibus crescit usque ad æquinoctium uernum, qui sunt dies XC: Hoc tempus auget hominis phlegma, ex quo frequenter nascitur hominibus catarrus, & distillatio uuæ, & punctio laterum, caligo, & tinnitus aurium, & odorari nihil possunt. Tali igitur tempore utere calidis & laferatis, & optimis cibus, piper habentibus & sinape: Raro laua, caput uero sine intermissione purga: uino indulge, Veneri non parcas dies XLV proxime. Sequentes autem sunt ex supradicto die usque ad æquinoctium uernum dies XC, ex supradicto die XII Calendas Aprilis usque ad VIII Idus Maias sunt dies XLV: Hijs diebus augentur hominibus humores dulces, id est sanguis: Utere bene olentibus cibus & acerrimis. Item ex die octauo Idus Maias usq; in diē octauū Calendas Iulias XLV: Hijs diebus crescit bilis amara, id est cholera rubea: Utere cibus dulcibus, uino indulge, Veneri parce, ieiunia minime exequere. Item incipit tempus æstiuum ex die octauo Calendas Iulias, ipso momento incrementa fellis rubei amittuntur, & cholera nigra adcrefcit, quod esse constat usq; ad æquinoctium autumnii, id est, usq; ad tempora frigoris: Utere cibus dulcibus cunctis, & bene olentibus, & frigidioribus, & qui uentrem molliant per dies XC. Ab æquinoctio autem autumnii, quod est ex die VIII Calendarū Octobriū usq; in diem octauum Calendarum Ianuariarum, definit nigri fellis amaritudo, & humoris crassitudo augetur: Utere cibus calidis & acerrimis omnibus, & abstine Venere, & minus lauabis. Ex die suprascripto usque in occasum uergiliarum, hoc est in diem sextum Idus Februarias sunt

C sunt dies XLVI in occasum Pleiadum: De hac hora hominibus sanguis ad-
 crescit: Conuenit ergo comedere latissimos cibos, & indulgere uino & Vene-
 ri: dies sunt hij hiberni XLVII. Hæc quidem Gentiles, quibus non dissimi-
 lia de tempore etiam per plures ecclesiæ tradidere magistri, dicentes: VIII Ca-
 lendas Aprilis in æquinoctio uerno Dominum conceptum & passum, eundem
 in solstitio brumali VIII Calendas Ianuarias natum. Item beatum præcurso-
 rem & baptistam Domini VIII Calendas Octobres in æquinoctio autumnæ
 li conceptum, & in æstiuo solstitio VIII Calendas Iulias natum: addita insu-
 per expositione, quod autorem lucis æternæ cum cremento lucis temporariæ cõ-
 cipi simul & nasci deceret. Pœnitentiæ uero præconem, quem oportebat mi-
 nuï, cum inchoata minoratione lucis generari pariter & concipi. Verum quia
 sicut in ratione paschali didicimus æquinoctiũ uernale duodecimo Calendarũ
 Aprilium die cunctorum Orientalium sententijs, & maxime Aegyptiorũ, quos
 calculandi esse peritissimos constat, specialiter adnotatum, cæteros quoque tres
 temporum articulos putamus aliquanto plus quàm uulgaria scripta continent
 esse notandos. Ut enim de æquinoctio uerno, quod caput esse memoratarum
 quatuor mutationum annalium mundi origo docet, breuiter loquamur, re-
 gula tenet ecclesiasticæ obseruationis, à Nicæno confirmata Concilio, ut Pa-
 schæ dies ab XI Calendas Apriles usq; in VII Calendas Maias inquiretur.
 Item catholicæ institutionis regula præcipit, ut ante uernalis æquinoctij trans-
 gressum Pascha non celebretur. Qui igitur VIII Calendarum Aprilium die
 putat æquinoctium, necesse est idem aut ante æquinoctium Pascha celebrari li-
 citum dicat, aut ante septimum Calendarum Aprilium diẽ Pascha celebrari li-
 citum neget. Ipsum quoq; Pascha, quod Dominus pridie quàm pateretur cum
 discipulis fecit, aut IX Calendarum Aprilium die non fuisse, aut ante æqui-
 noctium fuisse confirmet: non enim nostritantum temporis, sed etiam legalis
 & Mosaiica decernit institutio, non ante transcensum huius æquinoctij diem fe-
 sti paschalis esse celebrandum, sicut attestante Anatholio euidenter docet Phi-
 lo & Iosephus, sicut eorum antiquiores AGATHOBOLVS, & ab eo eru-
 ditus ARISTOBOLVS ex Paneade, qui unus ex illis LXX Seniori-
 bus fuit, qui missi fuerunt à Pontificibus ad Ptolemæũ regem, Hebræorum li-
 bros interpretari in græcum sermonem: quicq; multa ex traditionibus Mosi pro-
 ponenti Regi percunctantiq; responderunt. Ipsi ergo cum quæstiones Exodi
 exponerent, dixerunt Pascha non prius esse immolandum, quàm æquinoctium
 uernale transfret. Vnde nos necesse est ob conseruandam ueritatis regulam, di-
 camus aperte, & Pascha ante æquinoctiũ tenebrasq; deuictas non immolandũ,
 & hoc æquinoctium duodecimo Calendarum Aprilium diei ueraciter adscri-
 bendum, sicut non solum autoritate paterna, sed & horologica consideratione
 docemur: Sed & cætera tria temporum huiusmodi cõfinia simili ratione aliquot
 diebus ante octauum Calendarum sequentium esse notanda.

*Aegyptij arith-
 metica peri-
 tissimi.*

*Agathobolus.
 Aristobolus.*

DE DISPARI LONGITVDINE DIERV M ET
 VARIO STATV VMBRARVM.
 CAP. XXX.

Equidem æquinoctialis dies omni mundo æqualis & una est: uerum sol-
 stitialis & cæteri omnes diuersæ longitudinis pro ratione climatum dispa-
 rium sunt & umbrarum: quod & libri uel Christianorum, uel Gentilium indu-
 stria

A stria editi, & testes idonei, qui de utrisq; partibus, & borealibus scilicet & meri-
 dianis aduenere, luce clarius pandunt. Deniq; beatus Ambrosius in libro quat-
 to Hexameron de temporibus & discursu solis disputans, ait inter cetera: Medio
 quoq; die minor umbra, q̄; uel in principio est diei, uel fine, & hoc apud nos in
 parte occidentis. Ceterum sunt qui per duos totius anni dies sine umbra fue-
 rint in partibus meridianis, eò quod solem habentes super uerticē suū, undique
 per circuitum illuminentur, unde & ἀμφίονοι dicuntur græce. Pleriq; etiam ferunt sic è
 regione ex alto ferri solem, ut per angustia puteorum aquam, quæ in profundo
 est, uiderint refulgere: Esse autem dicuntur in meridiano, qui ἀμφίονοι uocantur,
 eò quod umbram ex utroq; latere transmittant. Et paulo post: Sunt enim in hoc
 quem nos incolimus orbe terrarum, circa meridiem positi, qui in australem pla-
 gam uideantur umbram transmittere: hoc autem fieri dicitur summo æstu, cū
 in Aquilonē sol dirigitur. Cui paria scribit Basilius, & ipse in expositione Ge-
 neseos. Sed & Plinius secularibus literis, sed non contemnendis, hæc ipsa latius
 exequens ita scribit: Vasaque horoscopi non eadem sunt usui in trecentis sta-
 diis, aut ut longissime in quingentis, mutantibus semet umbris solis: Itaq; umbili-
 ci, quem gnomonē appellant, umbra in Aegypto meridiano tempore æquino-
 ctij die, paulo plus q̄; dimidiam gnomonis mensuram efficit. In urbe Roma no-
 na pars gnomonis deest umbræ. In oppido Ancona superest quinta tricesima:
 In parte Italiæ, quæ Venetia appellatur, issem horis umbra gnomoni par fit.
 Simili modo in Syene, qd est super Alexandriā v milibus stadiorū solstitij die
 medio nullam umbrā iaci, puteumq; eius experimenti gratia factum, totum in-
 luminari. Ex quo apparere tum solem illi loco supra uerticem esse: quod & in
 India supra flumen Hypasim fieri tempore eodem Onesicritus scripsit: Con-
B statq; in Berenice urbe Troglodytarū, unde stadiis $\overline{\text{IIII DCCCXX}}$ in eadē
 Ptolemaide oppido, quod in margine rubri maris ad primos elephantorum ue-
 natus conditum est, hoc idem ante solstitium quadragenis quinque diebus, to-
 tidemq; postea fieri, & post eos xc dies in meridiem umbras iaci. Rursus in
 Meroë insula quæ caput est gentis Aethiopum, v milibus stadiorū à Syene, in
 amne Nilo habitat, bis anno absumi umbras, sole duodeuicesimā Tauri par-
 tē, & quartam decimam Leonis obtinente. In India gente Oretum, mons est
 Malæus nomine, iuxta quem umbræ æstate in austrum, hyeme ad septentrionē
 iaciuntur, xv tantum noctibus ibi apparet Septentrio. In India Patalis cele-
 berrimo portu sol de xter oritur, umbræ in meridiem cadunt: Septentrionem ibi
 Alexandro morante adnotatum, prima tantum parte noctis aspici. Onesic-
 ritus dux eius scripsit, quibus in locis †Indiæ umbræ non sint, septentrionē nō
 conspici, & ea loca appellari Ascia, nec horas dinumerari ibi. Et tota Troglody-
 tice, umbras bis XLV diebus in anno Eratosthenes in contrariū cadere prodit.
 Sic fit, ut uario lucis incremento in Meroë longissimus dies XII horas æ-
 quinoctiales, & VIII partes unius horæ colligat. Alexandria uero XIII
 horas: in Italia xv: in Britannia xvii, ubi æstate lucidæ noctes haud du-
 bie repro mittunt id quod cogit ratio credi, solstitij diebus accedente sole pro-
 pius uerticem mundi, angusto lucis ambitu subiecta terræ cōtinuos dies haberi
 senis mēsis, noctesq; è diuerso ad brumā remoto. Quod fieri in insula Thy-
 le Pythias Massiliensis scribit, vi dierum nauigatione in septentrionē à Britā-
 nia distante. Hæc de longitudine dispari solstitialiū dierum Plinius intexendo,
 etiam brumalium dierum, quæ sit in partibus longitudo subintelligendum reli-
 quit,

† In die

C quit. Sed & noctis utroque tempore quæ sit mensura, æque clarum reddidit, quia necesse est cuiuscunque sint longitudinis dies simul & nox **XXIIII** horarum spacium compleant. Sed notandum quod de Thyle aliter scripsit **Solinus**: Thyle, inquit, ultima, in qua æstiuo solstitio, sole de cancri sydere faciente transitum, nox nulla: brumali solstitio perinde nullus dies. Quod **Plinius** quoque in libro septimo non prætermisit: Ultima, inquit, omnium quæ memorantur Thyle, in qua solstitio nullas esse noctes indicauimus, Cancrī signū sole transeunte, nullo: quæ contra per brumam dies: Hoc quidam senis mensibus fieri arbitrantur.

CAUSA INÆQUALITATIS DIERVM
EORVNDĒM. CAP. XXXI.

Causa autem inæqualitatis eorundem dierum terræ rotunditas est: neque enim frustra & in scripturæ diuinæ, & in communium literarum paginis orbicularis orbis terræ uocatur: Est enim reuera orbis idem in medio totius mundi positus, non in latitudinis solum gyro, quasi instar scuti rotundus, sed instar potius pilæ undique uersum æquali rotunditate persimilis: Neque autem in tantæ mole magnitudinis, quamuis enormē montium ualliumque distantiam, quæ quantum in pila ludicra unum digitum, tantum addere uel demere crediderim. Talis ergo schematis terra mortalibus ad inhabitandum data, solis circuitus semper in hoc mundo lucentis certa ratione constitutionis dei, alibi diem exhibet, alibi noctem relinquit. Et quia sicut **Ecclesiastes** ait: Oritur sol, & occidit, & in locum suum reuertitur, ibique renascens gyrat per meridiem, & flectitur ad aquilonem, necesse est circūiens orientalibus quibusque prius quàm occidentalibus sub eadem linea positis mane meridiem uesperam adducat, eiusdem tamē longitudinis dies utrisque toto anno, sicut & noctes faciat. Item necesse est omnibus sub aquilonis & austrī plaga contra inuicem in eadem linea positis, per totū anni uertentis circuitum, uno eodemque temporis puncto

Sol medium cœli conscendat igneus orbem.

Nec tamen eodem utrisque puncto uel hora oriatur, aut occidat, sed cum plagam austrī circumiens hyberno tempore peruehitur, eos qui meridianum terræ latus inhabitant, ante oriens adit, sed serius dimittit occidens, quàm nos, qui ad septentrionem positi, globo terrarum obstante, tardius eius ortum, sed citius fortimur occasum: At contra idem in æstiuo degens circulo, multo nobis qui sub eodem habitamus ante ortus apparet: multo diutius uidetur occisurus, quàm eis qui in meridiano terræ sinu conuersati, & prius illum eiusdem terræ obiectu cernere uetantur, & post ocyus amittere coguntur. Idcirco illi breuiores nobis dies æstate, longiores habent in hyeme, quod non de solari gyro tantummodo, sed de stellarum quoque omnium, sub diuersis poli plagis currentium potest situ cognosci: eadem quippe facit terræ rotunditas, ut nonnulla etiam clarissima australis sydera climatis nobis nunquam pareant, contra nostra septentrionalia illis non parua ex parte celentur. Denique ipsos Septentriones, qui nobis supra uerticem ascendunt, neque occidunt unquam, non cernit **Troglodytice**, & confinis **Aegyptus**. Porro ipsorum sydes per maximum

A ximum, & dei quondam nomine cultum: non solum nos Britannii, sed nec Italia quidem potest uidere Canopum: non quia lux stellarum longinquo-
Canopus.
 paulatim minorando subtrahitur & deficit, sed quia terræ moles opposita spacium præcludit aspectandi. Quæ cuncta de monte quolibet pergrandi undiq; circumhabitato ualent facillime probari.

QVIBVS IN LOCIS PARES SINT VM-
 BRAE VEL DIES. CAP. XXXII.

E T quia supra distantiam dierum solstitialium inter eos, qui ad meridiem
Plinius libro
6. Cap. 34.
 & septentrionem ab inuicem sunt remoti, **PLINII** Secundi dictis ostendimus, uidetur oportunum & eadem nunc latius, & consonantiam quoque dierum inter eos, qui in quacunque mundi parte sub eadē ab oriente in occidentem ducente linea commorantur, eiusdem declarare sermonibus. Igitur in sexto Naturalis historię libro de hijs scribens: Plura sunt, inquit, segmenta mundi, quæ nostri circulos appellauere, Græci *παράλληλους*: Principium habet Indiæ pars uersa ad austrum, patet usque Arabiam, & rubri maris accolæ, continetur Gedrosi, Carmani, Persæ, Elymaei, Parthyæne, Aria, Susiane, Mesopotamia, Seleucia, cognominata Babylonia, Arabia ad petras usque, Syriacæ, Pelusium Aegypti: inferiorq; ora quæ uocatur Alexandria, Africæ maritima, Cyrenaica oppida omnia, Tapsus, Hadrumetum, Clupea, Carthago, Utica, utraq; Hippo. Numidia, Mauritania utraque, Atlantiacum mare, columnæ
B Herculis. In hoc cœli circumplexu æquinoctij die mediâ umbilicus, quæ gnomonem uocant, VII pedes longus, umbram non amplius IIII pedes longam reddit. Noctes uero diesq; longissima spatia XVIII horas æquinoctiales habent, breuissima e contrario. X: Sequens circulus incipit ab India uergente ad occasum, uadit per medios Parthos, Persopolin, citima Persidis, Arabiam, citeriorem Iudæam, Libani montis accolæ. Amplectitur Babylonem, Idumæam, Samariam, Hierosolymam, Ascalonem, Ioppen, Cæsaream, Phœnicen, Ptolemaidem, Sydonem, Tyrum, Berytum, Botrin, Tripolin, Byblum, Antiochiam, Laodiceam, Seleuciam, Ciliciæ maritima, Cyprum, austrinam Cretam, Lilibæum in Sicilia, septentrionale Africæ & Numidiæ. Umbilicus æquinoctio XXXV pedum, umbram XXIIII pedes longam facit. Dies autē noxq; maxima XVIII horarum æquinoctialium est, accedente bis quinta parte unius horæ. Tertius circulus ab Indis Imao proximis oritur. Tendit per Caspias portas Mediæ proximæ, Cataoniam, Cappadociam, Taurum, Amanum, Issum, Ciliciæ portas, Solos, Tarsum, Cyprum, Pifidiam, Pamphilicam Siden, Lycaoniam, Lyciæ Patarum, Xanthum, Caunum, Rhodum, Coum, Halicarnasum, Gnidum, Dorida, Chium, Delum, Cycladas medias, Gythium, Maleam, Argos, Laconiam, Elin, Olympiam, Messeniam Peloponnesi, Syracusas, Catinam, Siciliam mediam, Sardinicam austrinam, Cartegiam, Gades. Gnomonis cunctæ umbram LXVII unciarum faciunt. Longissimus dies est æquinoctialium horarum XVIII, atque dimidia cum tricesima unius horæ. Quarto subiacent circulo, quæ sunt ab altero la-
 f 2 tere

C tere Imai. Cappadocia auftrina, Galatia, Myfia, Sardis, Smyrna, Sipylus, Tmolus mons Lydiae, Caria, Ionia, Trallis, Colophon, Ephesus, Miletus, Chios, Samos, Icarium mare, Cyclades septentrionales, Athenae, Megara, Corinthus, Sycion, Achaia, Patrae, Isthmus, Epirus, septentrionalia Siciliae, Narbonensis Galliae exortua, Hispaniae maritima a Carthagine noua, & inde ad occasum gnomoni XXI pedum, respondent umbrae XVII pedum. Longissimus dies habet aequinoctiales horas XIII, & tertias duas unius horae. Quinto continentur segmento ab introitu Caspiae maris, Bactria, Iberia, Armenia, Myfia, Phrygia, Hellespontus, Troas, Tenedos, Abydos, Scepsis, Ilium, Ida mons, Cyzicum, Lampfacum, Sinope, Amisum, Heraclea in Ponto, Paphlagonia, Lemnus, Imbrus, Thassus, Cassandria, Thessalia, Macedonia, Larissa, Amphipolis, Thessalonice, Pella, Edesus, Beroea, Pharsalia, Caiystu, Euboica, Boeotum, Chalcis, Delphi, Acarnania, Aetolia, Apollonia, Brundisium, Tarentum, Thurij, Locri, Rhegium, Lucani, Neapolis, Puteoli, Thuscum mare, Corsica, Baleares, Hispania media, Gnomoni VII pedes, umbrae VI. Magnitudo diei summa, horarum aequinoctialium XV. Sexta comprehenso, qua continetur urbs Roma, amplectitur Caspiae gentes, Caucasum, septentrionalia Armeniae, Apolloniam supra Rhyndacum, Nicomediam, Nicaxam, Chalcedonem, Byzantium, Lysimachiam, Cherronesum, Melanensinum, Abderam, Samothraciam, Maroneam, Oenum, Bessicam, Thraciam, Mediam, Paenoniam, Illyrios, Dyrrachiū, Canusium, Apuliae extrema, Campaniam, Hetruriam, Pisas, Lunam, Lucam, Genuam, Liguriam, Autipolin, Massiliam, Narbonem, Tarraconensem mediam, & inde per Lusitaniam. Gnomoni pedes IX, umbrae VIII. Longissima diei spatia, horarum aequinoctialium XV, addita nona parte unius horae, aut ut Nigidio placuit quinta. Septima diuisio ab altera Caspiae maris ora incipit, ^{† uaditq;} uadit super Callatim, Bosphorum, Borysthenem, Tomos, Thraciae uersa, Triballos, Illyrici reliqua, Adriaticum mare, Aquileiam, Altinum, Venetiam, Vicentiam, Patauium, Veronam, Cremonam, Rauennam, Anconam, Picenum, Marfos, Pelnos, Sabinos, Umbriam, Ariminum, Bononiam, Placentiam, Mediolanum, omniaq; ab Apennino, transq; alpes, Galliam Aquitaniam, Viennam, Pirenæum, Celtiberiam. Umbilico XXXV pedum, umbrae XXXVI: Ut tamen in partem Venetiae exaquetur umbra gnomoni, amplissima dies horarum aequinoctialium XV, & quintarum partium horarum trium. Haecenus antiquorum exacta celebrauimus. Sequentium diligentissimi quod superest terrarum tribus assignauere segmentis. A Tanai per Maotin lacum, & Sarmatas usque Borysthenem, atque ita per Dacos partemq; Germaniae, Gallias oceani litora amplexi, quod esset horarum XVI. Alterum per Hyperboreos & Britanniam, horarum XVII. Postremum Scythicum a Riphæis iugis in Thylen, in quo dies continuarentur, ut diximus, noctesq; per uices. Iidem & ante principia quae fecimus, posuere circulos duos. Primum per insulam Meroen, & Ptolemaiden, in rubro mari ad elephantorum uenatus conditam, ubi longissimus dies XII horarum esset, dimidia hora amplior. Secundum per Syenen Aegyptiae un-

tem

A tem, qui effethorarum XIII. Hæc de Plinij Secundi scriptis excerpta, hunc in nostris opusculis habeant locum.

DE QVINQVE CIRCVLIS MVNDI, ET SVB
TERRANEO SYDERVM MEATV.

C A P. XXXIII.

S Anè quoniam de temporibus loquentes, necesse habuimus aliquoties æquinoctialis, uel solstitialis, uel brumalis meminisse circuli, uel zonæ, & de hijs paulo latius dicendum putauimus: Solent enim Philosophi inæqualitates temporum, uel cursuum solis annuorū hijs distinguere uocabulis, ut æquinoctialem uocent zonam, uel circulū, illam cœli regionē, qua sol circa æquinoctia: solstitaliam, qua circa solstitium; brumalem, qua in hyeme mundum consuevit ambire. Circuli autem, uel zonæ uocantur ex eo, quod circuitu solis efficiuntur, è quibus æquinoctialis, quæ media est zona, æquali spacio terras super subtusq; circumflectitur: at solstitalis tam parum spacij sub terris, quàm brumalis agit super terras. Itemq; brumalis, qui super terras angustus est, tantam habet amplitudinem circuitus sub terra, quantam solstitalis supra terram: quia nimirum sol in æquinoctio tantum spacij noctu sub terris, quantum interdū super terras exigit, tanto utique discrimine sub Boreas partes occultus, quanto uisus iter suum deflectens ad austros. Porro in bruma tantum sub terræ inferiora longe lateq; circumfertur, quantum in solstitio supra terræ edita, longo latoq; circumlabitur flexu: Similiter æstiuo, id est, solstitali decurrens in circulo, tam breuem sub aquilonia terræ loca noctu facit digressum, quàm super meridiana eius loca diebus hybernis breuem facit ascensum: Sicut enim quælibet anni uertentis nox illam habet longitudinem, quam ante VI menses habuit, & post VI menses habitura est dies: ita omni nocte sol tantum agit iter sub terra, quantum ante VI menses egit, & post VI menses acturus est super terram: Tantum nunc noctu ad aquilonem, quantum tunc interdū gyrans ad meridiem. Sed & stellæ omnes expleto VI mensium curriculo, illam cœli plagam interdū, quam noctu antea Iustrando circumeunt, eadem replicato totidem mensium tempore repetentes, solitis noctu transigunt excubijs, tanto latiore quæque sub terris, quanto angustiore supra: itemq; tanto breuiorem subtus, quanto productiorem supra terras cursum peragentes. Vnde fit, ut in anno solari, Arcturus, Orion, & Canis, sed & lacteus circulus, cæteraq; militia cœli una uice plus terræ orbem, quàm sol ipse circumeat. Extra hos sanè circulos solis tres, duos utrobique circulos, septentrionalem ponunt & australem: quorum septentrionalis semper nostris uisibus apparens, non solis, sed Arcturi, & quæ circa eum sunt stellarum ambitu conficitur: & quia uicinitate caret solis, frigidus esse non cessat. Cui similis est australis, & ipse ob longinquitatem solis gelidus, obq; terræ obiectum nobis semper absconsus: De quo utroque in dei laude dicitur: Qui facit Arcturum & Oriona, & Hyadas, & interiora austri. Et alibi: Qui extendit aquilonem super uacuum. Meminit horum & Poëta:

Quinq; tenent cœlum zonæ, quarum una corusco

f 3

Semper

Circuli quare.

C Semper sole rubens, & torrida semper ab igni.
 Ipsa est æqnoctialis, quã quæ semper sol aut præsens, aut hinc uel inde uicinus illi
 lustrat, nimirũ subiecta terrarũ exusta flãmîs et cremata, cominus uapore torrẽt
 Quam circum extremæ dextra læuacq; trahuntur
 Ceruleæ glacies concretæ, atque imbribus atris.
 Septentrionalẽ dicit & australẽ, quibus subiecta omnia ob solis, molliorumq; syderum
 absentiam, infesta rigore, & gelu premuntur æterno, teste ipso mari congelato,
 quod ab insula Thyle diei unius nauigatione distat ad Boream.
 Has inter mediãq; duæ mortalibus ægris
 Munere conce ssa Diuim.

Solstitialem & brumalem significat, quæ uicina utrinque feruentis & gelidarum
 sunt uis temperatæ: ideoq; ambas dicunt habitabiles, id est, habitationi habiles,
 & nec frigoris immanitate, nec calorîs mortalium à se repellentes accessum:
 quamuis unam solummodo probare possunt habitatam: Neque enim uel Antipodarum
 ullatenus est fabulis accommodandus assensus, uel alii quis refert Historicus uidisse,
 uel audisse, uel legisse se, qui meridianas in partes solem transierunt hybernum,
 ita ut eo post tergum relicto, transgressis Aethiopum feruoribus, temperatas
 ultra eos hinc calore, illinc rigore, atque habitabiles mortalium repererint sedes.
 Denique solertissimus naturalium inquisitor **PLINIVS**, qui non negat terram
 etsi sit figuræ pinæ nucis, nihilominus undique incolî, uide quid de hijs scribens
 zonis dicat: Circa, inquit, duæ tantum inter exustam & rigentes
 temperantur, exq; ipsæ inter se non peruiæ propter incendium syderis.
D Facillimum sanè harum zonarum dant exemplum, qui gelidissimo hyemis rigore
 ad focum oblongo schemate factum sese calefiant, ubi ignis ipse, quasi
 mediã zona & proxima, quæque illi prorsus intangibilia sunt ob ardorem:
 quæ uero sunt longius à flammis hinc uel inde remota, communi frigore torpent.
 Porrò quæ inter hæc utrinque temperata sunt, & ad calefaciendum accommodata,
 siue ex una, siue ex utraq; ignis parte stare uoluerint, qui hunc
 sibi algidæ noctis in tenebris sub diuo ad lucem focumq; pararunt,
 qui si circumire ignis in modum solis posset, quinque nimirum
 circulos redderet: quia uero stat, lineas quinque facit, unam in medio
 feruidam, duas circum gelidas, totidem inter has temperatas.

DE QUATVOR TEMPORIBVS, ELEMENTIS,
 HV MORIBVS. CAP. XXXIII.

Tempora unde. **T** Empora sunt anni quatuor, quibus sol per diuersa cœli spacia discurrendo
 subiectum temperat orbem: diuina utique procurante sapientia, ut nõ semper
 eisdem commoratus in locis, feruoris ariditate mûdanum depopuletur ornatum,
 sed paulatim per diuersa commigrans, terrenis fructibus nascendis maturandisq;
 temperamenta custodiat. A quo temperamento uidetur temporibus inditũ
 nomen, uel certe quia quadã suæ similitudine qualitatis ad inuicem contemperata
 uoluuntur, tempora recte uocantur: Hyems enina, utpote longius sole remoto,
 frigida est, & humida: Ver, illo super terras redeunte, humidum & calidum:
 Aestas, illo superferuente, calida & sicca: Autumnus, illo ad inferiora
 decedente, siccus & frigidus: sicq; fit, ut amplexantibus singulis medio modo
 deramine quæ circa se sunt, orbis instar ad inuicem cuncta concludantur,
 quibus æquæ qualitibus disparibus quidem per se, sed alterutra ad inuicem sociate

A etate connexis, ipsa quoque mundi elementa constat esse distincta. Terra namque sicca & frigida: aqua frigida & humida: aer humidus & calidus: ignis est calidus & siccus: ideoque hæc autumno, illa hyemi, iste ueri, ille comparatur æstati. Sed & homo ipse, qui à sapientibus microcosmos, id est, minor mundus appellatur, iisdem per omnia qualitatibus habet temperatum corpus, imitantibus nimirum singulis eius, quibus constat humoribus, modum temporum quibus maxime pollet: sanguis siquidem qui uere crescit, humidus & calidus: Cholera rubea, quæ æstate, calida & sicca: Cholera nigra, quæ autumno, sicca & frigida: Phlegmata, quæ hyeme, frigida sunt & humida. Et quidem sanguis in infantibus maxime uiget, in adolescentibus cholera rubea, melancholia in transgressioribus, id est, fel cum fece nigri sanguinis admixtū, phlegmata dominantur in senibus. Item sanguis eos, in quibus maxime pollet, facit hilares, lætos, misericordes, multum ridentes & loquentes. Cholera uero rubea, facit macilentos, multum tamen comedentes, ueloces, audaces, iracundos, agiles: Nigra bilis, stabiles, graues, compositos moribus, dolososque facit: Phlegmata, tardos, somnolentos, obliuiosos generant. Horum autem principia temporum diuersè ponunt diuersi. ISIDORVS nanque Hispaniensis Episcopus, hyemem IX Calen. Decemb. Ver VIII Calen. Mart. Aestatem IX Calendas Iunias, Autumnum X Calendas Septembres habere dixit exortum. Græci autem & Romani, quorum in huiusmodi disciplinis potius, quam Hispanorum autoritas sequi consuevit, Hyemem VII Id. Nouemb. Ver VII Id. Febr. Aestatem VII Id. Maij. Autumnum VII Id. Augusti. inchoare decernunt, hyemis uidelicet & æstatis initia, uespertino uel matutino Vergiliarum ortu occasuque signantes. Item ueris & autumnus, cum Pleiades media ferè die uel nocte oriuntur & occidunt, ponentes ingressum. Denique & in libris Cosmographorum authenticis ac nobilissimis, ita eadem tempora ad lineam distincta reperimus, adnotato etiam ortu Vergiliarum VII Id. Maij: occasu quoque eorundem VII Id. Nouemb. Et Plinius Secundus in libro secundo naturalis historiae, eodem modo distinguenda iudicauit. Sed & homo ecclesie sanctus Anatholius in opere suo Paschali, cum de æquinoctijs & solstitijs, deque horarum ac momentorum incrementis subtilissime disputasset, ita disputatione suam simul & ipsum libellum terminauit: Hoc autem non ignores, quod ipsa quatuor, quæ prædiximus temporum confinia, licet mensum sequentium Calendis approximentur, unumquodque tamè medium temporum, id est, uerni & æstatis, autumnus & hyemis teneat, & non exinde temporum principia inchoentur, unde mensum Calendarum initiantur, sed ita unumquodque tempus inchoandum est, ut à prima die ueris tempus æquinoctium diuidat, & æstatis IX Cal. Iul. & autumni VIII Cal. Octob. & hyemis VIII Calen. Ian. similiter diuidat. Vbi autem dei populus in lege temporum faceret initia, testatur scriptura, quæ præcipit dicens: Obserua mensem nouorum, frugum, & uerni primū temporis, & facies Phase domino deo tuo. Quæ secuti esse Aegyptij uidentur, ex eo quod eruditissimus eorum Antistes PTOLEIVS ait: Illud etiā oportet attendere, quod erent nimirum, qui primi mensis initium lunaris cursus à XXV die mensis Phamenoth, qui est XII Cal. April. omnino esse constituunt, eò quod tunc initium uerni temporis, ab hijs qui hoc inuenire uoluerunt, cum omni diligentia præfixum esse uideatur. Vocatur uerum autem uer, quod in eo cuncta uernent, hoc est, uirescant, Aestas ab æstu, qui

Sanguis.

Cholera.

Atrabilis.

Phlegma.

Anatholij

opus pas-

schale.

Proterius Ale-

xandrinus.

Vocatur uer.

Aestas.

C in ea maturandis fructibus datur. Autumnus, de autumatione fructuum, qui in eo colliguntur. Porro hyems à doctoribus frigus interpretatur, & sterilitas. Et hæc quidem nostris partibus temporum uocabula congruunt. Verum *India.* Indos, ubi alia cæli facies, alij sunt ortus syderum, binas æstates in anno, binas habere perhibent messes, media inter illos hyeme Etesiarum flatu, nostra uero *Aegyptus.* brumali lenes ibi auras, & mare nauigabile narrant. Sed & Aegyptus nostra hyeme media, maxime campos herbis floeos, & syluas fertur habere pomis onustas.

DE ANNIS NATURALIBVS.

CAP. XXXV.

Annus. **A**nnus uel ab innouando cuncta quæ naturali ordine transferant, uel à circuitu temporis nomen accepit, quia ueteres am pro circum ponere solebant, ut **CATO** dicit in Originibus Oratorum, am terminum, id est, circum terminum: & ambire dicitur, pro circumire: Est autem annus lunaris, est & solaris, est & errantium discretus stellarum, est & omnium Planetarum unus, quem Magnum specialiter nuncupant. Sed lunaris annus quadrifarie accipitur; primus est nanque, cum luna **XXVII** diebus, & **VIII** horis Zodiacum percurrentis, ad id signum ex quo egressa est reuertitur. Secundus duobus diebus, et quatuor horis prolixior, qui consuevit Mensis adpellatur, cum solem, à quo noua digressa est, **XXIX** diebus & **XII** horis exactis iam defecta reuertitur. Tertius, qui **XII** mensibus huiusmodi, id est, diebus **CCCLIII** expletur, & uocatur Communis, eò quod duo sæpissime tales pariter currant. **Annus communis.** Quartus qui *μυβόλιον* græce dicitur, id est superaugmentum, & habet **XIII** menses, id est, dies **CCCLXXXIII**, qui uterque apud Hebræos à principio mensis paschalis incipit, ibidemque finitur. Apud Romanos uero ab incipiente luna mensis Ianuarij sumit initium, ibique terminatur. **Annus solaris.** Item solis est annus, cum ad eadem loca syderum redijt, peractis **CCCLXV** diebus & **VI** horis, id est, quadrante totius diei, quæ pars quater ducta cogit interponi diem unum, quod Romani bissextum uocant, ut ad eundem circuitum redeatur. Quartus solaris gyri annus bissextilis est, cæteris tribus uno die prolixior, quo confecto sol ad cuncta signorum loca eisdem dierum noctiumque, quibus ante quadriennium reuertitur horis. **Annus errantium stellarum.** Annus errantium stellarum est, quo illarum quæque Zodiaci ambitum perlustrat, de quo supra diximus. Annus magnus est, cum omnia simul errantia sydera ad sua quæque loca, quæ simul habuere, recurrunt: De quo **IOSEPHVS** in primo Antiquitatum libro, cum longauitatem primorum hominum describeret, ita meminit: Nullus autem ad uitam modernam, & annorum breuitatem, quibus nunc uiuimus, uitam comparans antiquorum, putet falsa quæ de illis sunt dicta, & eò quod nunc uita tanto non ducatur tempore, credat neque illos ad uitæ illius longitudinem peruenisse. Illi nanque cum essent religiosi, & ab ipso deo facti: cumque eis pabula oportuniora ad maius tempus existerent preparata, tantorum annorum curriculum rite uiuebant: deinde propter uirtutes & gloriosas utilitates, quas iugiter perscrutabantur, id est, Astrologiam, & Geometricam, deus eis amplius uiuendi spacia condonauit,

A condonauit, quæ nunc haud ediscere potuissent, nisi sexcentis uiuerent annis: per tot enim annorum curricula magnus annus impletur. Annum autem ciuilem, id est, solarem, Hebraei ab æquinoctio uerno, à solstitio Græci, Aegyptij ab autumno, à bruma incipiunt Romani.

DE DISPARIBVS ANTIQVORVM
ANNIS. CAP. XXXVI.

HAec de annis sint dicta naturalibus, cæterum antiquos diuersarum gentium populos diuerse in obseruatione annali à uero deuiasse etiam beatus AVGVSTINVS edocet: qui cum in duodecimo de Ciuitate dei libro contra eos ageret, qui etiam sanctam scripturam putabant aliter primis seculi temporibus annos computasse, id est, tantæ breuitatis, ut unus annus noster decem illos habuisse credatur, dicentes: Cum audierit quisque, uel legerit nongentos annos quæsi uixisse, debet intelligere nonaginta: decem quippe illi anni unus est noster: & decem nostri, centum illi fuerint: Dicit inter alia: Vt autem aliter annum tunc fuisse computatū non sit incredibile, adijciunt quod
 ” apud plerosque Scriptores historiarū reperitur, Aegyptios habuisse annum III
 ” mensium, Acarnanas VI mensium, Lauinios XIII mensium. PLINIUS
 B Secundus cum commemorasset relatum fuisse in literas, quendam uixisse CLII, alium decem amplius, alios ducentorum annorum habuisse uitam, alios trecentorum annorum, quosdam ad quingentos, alios ad sexcentos, nonnullos ad octingentos etiam peruenisse, hæc omnia inscitia temporum accidisse arbitratus est: Alij quippe, inquit, ætate determinabant annum, & alterum hyeme: alij quadripartitis temporibus, sicut Arcades inquit, quorum anni trimestres fuerunt. Adiecit etiam aliquando Aegyptios, quorum paruos annos quaternorum mensium fuisse supra diximus, lunæ fine limitasse annū. Itaque apud eos, inquit, & singula milia annorum uixisse produntur.

*Annalis ratio
uarie habita.*

DE RATIONE BISSEXTI.
CAP. XXXVII.

DE ratione bissexti non noua nunc cudere, sed quæ in Epistola roganti amico quōdam dixi, etiam hijs inserere opusculis placuit, ubi post præfationem congruam ita subiicit: Sicut, inquam, saltum lunæ quem dicunt, locus & hora citior incensionis eius per X & IX annos efficit: ita e contrario bissextū nō alia causa, quàm tarditas solaris cursus generat. Sunt enim nōnulli qui facilitate computandi absque labore comprehendant, quanta bissexti crescentis particula per singulos annos, uel menses, uel etiam septimanas, & dies incessanter adimpleatur: Nec tamen dicere nouerint, qualiter eadem particula crescat, uel quæ sit causa, quæ uie ratio clementi ipsius, quid uie nascetur erroris infesti, si non ipse dies bissexti suo iuxta morem necessarium intercaletur in ordine. Bissexus igitur ex quadrantis ratione per quadrienniū conficitur: Quadrantem nanque solent appellare quartam partem cuiuslibet

- C** uslibet rei, uerbi gratia, pecuniæ, temporis, loci: & ideo quarta pars diei, qui **XXIIII** horis cum sua nocte completur, id est, horæ **VI**, quadrans consue-
 re uocatur. Quadrantis autem huiusce per quadriennium in diem integrum col-
 ligendi, & in loco suo intercalandi hæc est ratio, quia sol annum cœli ambi-
 tum, id est, **XII** signa circuli Zodiaci notissima, non in **CCCLXV** diebus,
 sed superadditis **VI** horis adimplere cognoscitur: unde fit, ut si uerbi gratia,
 nunc æquinoctialem cœli locum mane oriens intrauerit, in hunc anno sequen-
 te meridie, tertio uespere, quarto media nocte, quinto rursus in exortu diei, ut
 pote completo diei totius circuitu recurat, sicq̃ necessariò diem superfluum
 admeat ubilibet interponendum, anniq̃ quarti plenitudini esse copulandũ.
 Quem Aegyptij anno suo solenniter expleto, id est, **IIII** Calendarum Se-
 ptembrium, Romani autem **VI** Calendarum Martiarum die, unde & bisse-
 xtum uocant, intercalare consuerunt. Quod si quis calculatorum facere ne-
 gligens **CCC** solum ac **LXV** diebus omnes se annos agere debere putau-
 rit, magnum sibi mox inueniet annui circuitus occurrisse dispendium, ita ut
 post aliquot annorum uertētium curricula, æstiuis mensibus uernum tempus,
 uernis brumale, brumalibus autumnale, autumnalibus æstiuum se offendisse
 peruersus computator horrescat. Si cui fanè quæ de Signifero & cœli ambitu
 paucis diximus, forte habentur incognita, huic uulgari, & fortassis compendi-
 osiori, ac manifestiori ratione satisfacere curauimus, ut qui cœli signis inten-
 dere puerili in schola non didicit, saltem horologij lineis in terra, quæ necessa-
 ria quærit apprehendat. Et hic ergo sciat, solem morulis suis & tarditate quoti-
 diana quadrantis huius annui disponente opere Creatoris esse ministrum,
D quem diligentior inquisitio declarat, non ad eandem horologij lineam per
CCCLXV dies post se plene reduci, sed si, uerbi gratia, præsentis anno in æqui-
 noctio uernali, quod iuxta Aegyptios, qui calculatorum palmam tenent, **XII**
 Calendarum Aprilium die solet uenire, à medio orientis surrexerit, eadem die
 post annum aliquanto inferius oriri, & tertio, quarto, quintoq̃ anno eadem di-
 minutionē in tantum naturali sui cursus augere temperantia, ut nisi dies bisse-
 xtilis antea iuxta morem intercaletur, iam **XI** Calendarum Aprilium die fa-
 cturus æquinoctium à medio surgat orientis, eandem nihilominus tarditatis
 suæ constantiam in cæteris quoque per totum annum seruaturus ex ortibus su-
 mul & occasibus.

DE MENSURA CREMENTI BISSE-
 XTILIS. CAP. XXXVIII.

S Ed & de mensura clementi bissextilis nete nostra lateat sententia, dici-
 mus quadrantem eius diei, id est, **VI** horas per annum adcrecere, ho-
 ram autem per duos menses, dimidium uero horæ per unum mensem, solis di-
 co naturalem. Porrò quartam partem horæ, id est, punctum per medium men-
 sis, quia solem nouimus Zodiacū circum, id est, **XII** signa horoscopi per
CCCLXV dies, & **VI** horas ambire. Singula autem signa eiusdem Zodia-
 ci per **XXX** dies, & **X** horas, ac semissem naturali cursu peragere: dimidium
 uero

A uero signi cuiusque per XV dies V horas & quadrantem unius horæ percurrere: Nec omnino putamus eorum suscipiendam esse sententiam, qui quasi nocti nihil tribuentes, tres tantum horas per annum bissexto ad crescere confirmant. Quod si ita esset, non ante annorum VIII circuitum dies, qui creuerat totus compleretur; diem nanque totum, id est, cum sua nocte XXIIII habere horas, etiã uulgus ignobile nouit. Qui dum totus per quadriennium non negetur impleri, qua ratione quarta pars eius per singulos IIII annorum negetur impleri: Verum si quis nostram in hoc spernendam putat assertionem, legat beati AVRELII AVGVSTINI quartum de sancta trinitate libellum, ubi de senarij numeri, in quo mundus factus est, perfectione differens, etiam huius quadrantis mentionem facere, imò & cum certi mysterij gratia per omnium potentem conditoris sapiētiam prouisum factumque docere non omisit. Vnum enim, inquit, & duo & tria, sex fiunt, qui numerus propterea perfectus dicitur, quia partibus suis completur: Habet enim eas tres, sextam tertiam & dimidiam, nec ulla pars alia, quæ dici possit quota sit iuuenit in eo: Sexta ergo eius unum est, tertia duo, dimidia tria. Vna autem & duo & tria consummant eundem senarium, cuius perfectionem nobis scriptura sancta commendat in eo maxime, quod deus VI diebus fecit opera sua, & sexto die factus est homo ad imaginem dei, & sexta ætate generis humani, filius dei uenit, & factus est filius hominis, ut nos reformaret ad imaginem dei. Annus etiam unus, si XII menses integri considerentur, quos triceni dies complent, talem quippe mensem ueteres obseruauerunt, quem circuitus lunaris ostendit, senario numero pollet: Quod enim ualent sex in primo ordine numerorum, qui constat ex unis ut perueniatur ad X, hoc ualent LX in secundo ordine, qui constat ex denis, ut perueniatur ad centum: Sexagenarius ergo numerus dierum, sexta pars anni est. Et paulo post: Proinde, inquit, per senarium primi uersus multiplicatur, tanquam senarius secundi uersus, & fiunt sexies sexageni triceni & sexaginta dies, qui sunt integri XII menses: Sed quoniam sicut mensem circuitus lunæ ostendit hominibus, sic annus circuitu solis animaduersus est: restant autem V dies, & quadrans diei, ut sol impleat cursum suum, annumque concludat: quatuor enim quadrantes faciunt unam diem, quem necesse est intercalare ex cursu quadriennio, quod bissextum uocant, ne temporum ordo turbetur. Etiam ipsos V dies & quadrantem si consideremus senarius numerus in eis plurimum ualeat: primo, quia sicut fieri solet, ut à parte totum computetur, non sunt iam dies V, sed potius sex, ut quadrans ille accipiatur pro die. Inde quia in ipsis V diebus sexta pars mensis est, ipse autem quadrans VI horas habet: totus enim dies, id est, cum sua nocte XXIIII horæ sunt, quarum pars quarta, qui est quadrans diei, VI horæ inueniuntur, ita in anni cursu senarius numerus plurimum ualeat. Hæc de tanti autoris excerpere dictis libuit, ut de natura bissexti mex pusillitatis sensum relegens, non solum hunc per senas horas annuatim crescere, sed & multiplicem eiusdem senarij numeri perfectionem, qua & annus ipse constat ex ore doctissimi Tractatoris intelligas.

QVARE

O hoc autem bissexti diem in mense Februario placuit intercalare Romanis, quia hic breuior ceteris, & extremus anni mensis erat. Verum ideo nondum expleto eo, quemadmodum Aegyptij & Graeci de cursu totius anni sui curriculo facere uolebant, ne omnino discissa lege sua ueteri, initium Martij mensis à Februarij fine seiungerent: ideo non ante sextum Calendarum Martiarum diem, quia deum Terminum colentes, Terminalia sacra, quae uicesimo tertio mensis eiusdem die semel instituerant, in alium diem mutare prorsus non audebant. Sed hijs rite celebratis, sic tandem necessariò aliquandiu per plures, crescente autem per aetas seculi peritia, unum quadrantis interponebant diem. Heu misere desipientes, qui nescientes eum, cuius regni non erit finis, qui dixit: Ego sum principium, quod & loquor uobis, Terminum diuino cultu honorandum, & ei sacra ac sacrificia credebant agenda. Sed multo miserius dementes, qui habentes promissionem regni caelestis, hijs potius, quae termino sunt obnoxia adherere perituri, quàm ad aeterna uolunt properare, sine fine uicturi.

QVOD ET LVNA QVADRANTEM HA
BEAT. CAP. XL.

Inter haec autem meminisse debet calculator, ut lunam mensis Februarij ceteris annis XXVIII dierum, anno autem bissextili computet XXX, siue illam ante intercalatum quadrantem, seu postmodum terminari contingat. Cuius adiectio diei efficit lunarem tunc annum, si communis sit, CCCCLV, si embolismus, CCCCLXXXV diebus compleri: Palam nanque apparet quadrantem, de quo sermo est, non ad solis tantummodo, sed & ad lunae cursum aequae pertinere: quia si lunae quoque quadrantem accommodare negaueris, sed bissextili anno eiusdem quantitatis mensem lunarem Februario, cuius & antea solebas aptaueris, fit profecto ut & quartadecima luna paschalis eiusdem anni, pridie quam debuerat adueniat: Ideoque paschalis ratio uacillet, & totus mox anni cursus titubet, statusque ille semper inuiolabilis circuli decennouenalis magis magisque turbatus euertatur. Quare oportet, ut sicut dictante quadrantis ratione, quarto anno, quem bissextilem dicimus, in una eademque sexta Calendarum Martiarum linea, uerbi gratia, tertiam quartamque solemus ponere feriam, ita etiam tunc ibidem lunam, uerbi gratia, tertiam simul ac quartam computare meminerimus. Hac semper industria peruiigiles, ut cum lunam mensis Februarij tunc uno die plus quam solebat habere fecerimus, in diebus tamen Calendarum Martiarum, excepto solum undecimo circuli decennouenalis anno, ipsam quam & antea consueuerat luna seruet aetatem: Nam & ideo maxime lunae quadrantem dandum monemus, ne maior solito in Calendarum Martias existendo, ratum paschalis obseruantiae cursum recto a tramite deflectat: Quibus autem quantisue temporum particulis idem lunae quadrans ad crescat, maiore quaesitu indiget, namque cum ipso quadrante etiam crebra embolismorum interruptio, & salutaris quoque ratio, ne tota discursus lunaris mensura ad purum dinosci queat, obfistit.

DE quo tamen saltu uerisimile apparet, quod eum citior quàm uulgo putatur lunaris in scensionis locus & hora procreet: Nam quomodo fieri posset, ut per annos denos & nouenos unum necesse esset solito dierum lunæ numero auferri, si non hoc uelocitas aliqua lunaris gyri paulatim toto circuli decennouenalis tempore procuraret: Quo modo econtra tarditate cursus solaris agi probatum est, ut unus per quadriennium eius cursui dies augeatur. Huius autem uelocitatis, & ut ita dicam, anticipationis, tametsi ordo nō facile patet, mensura nequaquam latet: Constat enim quia diminutio illa, atq; ablatio diei unius, quæ quoquo modo agitur, per denos & nouenos annos tota conficitur, hora per annos singulos, & uno puncto, & nonadecima parte unius puncti augetur. Dies namq; **XXIIII** habet horas, è quibus cum **XIX** totidem annis circuli decennouenalis distribueris, remanent **V**: hos per **IIII** multiplicata, quia uidelicet hora quatuor punctis constat, fiunt **XX**: da singulos annis singulis, & remanet unus: hunc diuide per **XIX**, & uidebis quod ad saltū lunæ complendum, ut diximus, annuatim, hora & punctus, & nonadecima pars puncti unius adcrefcit. Non ergo unis iisdemq; uel articulis temporum, uel cœli climatibus lunæ celebratur ascensio, sed semper aliquāto citius quàm præcedenti mense prouenerat, ut sit unde unus anno nonodecimo transfiliatur dies. Diuersis autē locis circuli decennouenalis, diuersi quicq; calculatores hunc eundem lunæ saltum interponendum, id est mensem lunarem, qui cæteris annis tricenos dies habere consueuerat, undetriginta dierum esse faciendum putauere:

B & ratio quidem naturalis in promptu est, cuncta huiusmodi crementa, uel detrimenta solis & lunæ in partibus æquinoctiorum, ubi primo creata sunt, initium finemq; sortiri: solis quidem in uerni, lunæ uero in autumnalis loco æquinoctij. Deniq; **ANATHOLIVS**, qui uerissime in æquinoctio uerno initium mensuræ, & caput circuli totius, terminūq; decernit, non ipse hanc in capite uel fine sui circuli decennouenalis, sed decimo quarto eius anno, qui est ultimus *ogdoadis*, mutationem lunæ posuit, faciens illam ascendere in æquinoctio de octaua in uicesimam. At contra **VICTORIVS** tertio ante finem *ogdoadis* anno, hanc interserendam censuit lunam Calendarum Ianuariarū, de quarta in sextamdecimam conuertens. Porro **Aegyptij**, in quorum sententiam catholica nunc consentit ecclesia, eandem mutationem primo anno circuli decennouenalis adfigunt, facientes epactas lunæ annuas, quarū locus est in **XI** Calendas Aprilis, de octaua decima in nullam facere saltum. Ideoq; annum eundem, si nō bissextus adsit, diebus trecentis quinquaginta tribus consummantes, quod etiā **Dionysius** in epistola tangere uidetur, cum ait: A decima quinta luna paschalis festi, anni, uerbi gratia, præcedentis, usque ad decimā quartam sequentis, si cōmunis annus est **CCCLIIII** dies habebit: si embolismus, **CCCLXXXIII**. Quod si unus dies, plus minusue contigerit, euident error est: excepto uidelicet anno primo sæpe dicti decennouenalis cycli, quē à decima quarta luna paschæ ultimi, id est nonidecimi anni usq; ad quartamdecimā lunam eiusdem primi numerare curamus. Propter quod idem ultimus Epactas, id est adiectiones lunares **XVIII** tunc retinet: Primo anno nō **XI**, ut in cæteris annis fieri solet, sed **XII** dies accommodat. Et quia **XXX** dierū sine uoluuntur, nulla epacta in principio ipsius cycli ponitur. Secundus autem annus epactas **XI** suscipit. Et ideo sicut diximus, à quintadecima luna paschæ primi cycli, usq; ad finē eius in

*Initium mensuræ
sum in æquinoctio uerno.*

Communibus & embolismis annis præfixos dies nos inuenire non dubium est. Huiusmodi ergo cogit diuersitas, sex solū primos circuli decennouenalis annos æquali nobiscum ætate lunā putare Victoriū. Nam deinceps inserta mutatione saltus, una semper die maiorem nobis eam usq; dum etiam nos finito eam circu-
 lo toto inferimus habere non cessat: qui profecto saltus non alibi aptius quàm
 XII Calendarū Aprilium die uidetur anno reddendus, propter originem uide-
 licet quā præfati sumus conditionis siderum, ut luna mensis Martij, quæ eo fit
 die uicesima nona, dehinc uertatur in nouā. Sed sunt qui hoc nobis in luna No-
 uembris mensis agendū magis autument: quatenus huiusmodi impedimentis
 cum præcedentis anni fine absolutis, nouū de cætero annū libero possint com-
 putu ingredi, iuxta exemplum uidelicet Aegyptiorum, qui hoc in penultimo
 anni sui mense, qui est noster Iulius facere perhibentur. Sed siue hic, siue illic, si-
 ue alibi feceris, necesse est ibidem ni fallor tres pariter menses undetricenorum
 computare dierum.

QVARE LVNA ALIQVOTIES MAIOR QVAM
 COMPVTATVR APPAREAT. CAP. XLII.

NOtandum sanè, quod huius ratio saltus lunaris, longa sui facit exundantia
 incrementi lunam aliquoties maiorē quàm putatur uideri, adeo ut etiam die
 tricesima uespere ascendente illam non gracilem in cælo apparere contingat, &
 quanto circuli decennouenalis terminus amplius instat, tanto hoc crebrius patia-
 tur, causa existēte perspicua, quod saltus ille, de quo loquimur iam, maxime tūc
 sit ex parte perfectus. Sed in naturalis assertionē ueritatis, quæ & Nicæno Conci-
Dlio probata firmatur, hæc est specialiter regula tenenda, ut lunæ ætatem non iux-
 ta quosdam à meridiana uel dimidia post meridiē, sed à uespertina potius hora
 mutare nouerimus: quia nimirū luna quæ uespere primū mundo exorta est, ues-
 pertinis ex eo semper horis necesse est aliā aliamq; sumat ætatē, singulas quasq;
 uicenis & quaternis explicans horis, sicut è cōtrario sol qui mane primo ortus est
 teste Genesis scriptura, à mane usq; ad mane diem compleuit unum. Quid enim
 rationis est, lunæ mutationem meridianis computari ab horis, cum nec imposta
 tūc in cælo, nec sit regeffa super terrā, sed nec ulla legis solennia meridianis uel
 pomeridianis, sed omnia uespertinis incipiāt simul & cōsummanē in horis: Nisi
 forte quia Adam peccans ad auram post meridiem increpatus à Domino, & de
 paradisi gaudijs est pulsus, ad rememorationē cœlestis uitæ, quā seculi huius eru-
 mina mutauimus, mutatio lunaris, quæ cremētis detrimentisq; perennibus labo-
 res nostros imitatur, in ea specialiter qua exulare cœpimus debuit hora notari:
 ut ex ipsa lunaris hora mutationis quotidie uersiculi illius admoneremur: quia
 stultus ut luna mutatur: nam sapiens cum sole permanebit, suspiraremusq; ad
 illam ardentius uitam pace æterna beatissimā, quādo erit lux lunæ sicut lux solis,
 & lux solis septupliciter sicut lux VII dierū. Verum quia sicut scriptū est, à luna
 signum diei festi, & quo modo prima lunæ lux à uespera mundum inradiauit, ita
 omnis dies festus in lege à uespera initiari, in uesperam perfici debere præcipitur,
 congruentius ætas lunaris à uespertina hora quàm aliunde noua computabitur:
 eandemq; ætatē quam uespere inchoat, sequentem usq; seruabit ad uesperam.
 Et siquidem eam paulo ante uesperā accendi à sole contigerit, mox sole occiden-
 te primā cōputari & esse necesse est: quia uidelicet illam tēporis horā, qua primū
 terris fulgere cœpit adiit. Sin aut post occubitum solis accendat, nō tamen prima
 priusquam

A priusquā uesperā uiderit, sed tricesimā potius oportet aestimare, etiamsi **XXIII** horas post occasum solis accensa suppleuerit, illā tamen quā occidente sole habuerat, ne primæ cōditionis ordo turbeſ, usq; ad aliū eius occasum retinere debet ætatem. Nec mirum lunā cum tot horas noua trāsegerit manifestam in cœlo monstrari, cum aliquoties etiā sexta uel septima post accensionem appareat hora. Sæpe nanque euenit, maxime posita ea in Ariete, una eademq; die illa mane simul et uespere cerni, motu uidelicet accensionis circa meridiem factō. Quod si qui grauius huic insistenti quæstioni, dixerit se nouam lunam eo anno quo salutus inferendus est, hoc est, ultimo circuli decennouenalis biduo priusquā prima caneretur multis cum testibus uidisse, id est, quarto Nonarū Aprilium die, cum eiusdem anni **XXIII** luna paschalis in circulo memorato **XV** Calendarum Maiarum sit adnotata, ideoq; non nisi pridie Nonas Apriles esse prima ualeat, rationemq; à nobis huius causæ exegerit, hic nostra pusillitas, ne sui fragilitate deficiat, ad paternæ, imò diuinæ autoritatis auxilium concurrat. Paternæ etenim autoritatis subsidio fulcimur, dum Nicænx Synodi scita sectamur, quæ quatuor decimas festi paschalis lunas tam firma stabilitate præfixit, ut decennouenalis eorum circuitus nusquā uacillare, nunquam fallere possit. In quo uidelicet circuitu, lunam paschalem anni de quo agitur **II** Nonas Aprilis fieri primā nulli calculantiū in dubio est. Ideoq; hanc aliter definire nulli fidelium fas est. Quid enim? nunquid credendū est quia illam quā nos **IIII** Nonas Aprilis nouam uidimus lunā, nemo uiderit de illis **CCCXVIII** Pontificibus, qui in Nicæno Concilio residebant? Nemo de minorum cœtu graduum, qui illorum consilijs aderant et statutis? Et non potius intelligendum, quia cum lunam anni illius paschalem à pridie Nonas Aprilis incipere signabāt, aliud maius periculū per hoc declinauerint, ne uidelicet si aliter decernerent, indissolubilis ille cōmuniū annorum & embolismorum status solueretur, quem inuiolabiliter obseruandum diuinæ legis autoritate Hebræis tradentibus agnouerant. Sed & specialibus diuinæ autoritatis indicijs obseruantiam lunarem quā tenemus defendimus. Legimus nanq; scribente beato Cyrillo Alexandriæ Episcopo, quia **BACHOMI** vs monachus insignis apostolicæ gratiæ, fundatorq; Aegypti cœnobiorum ediderit ad monasteria quæ regebat literas, quas angelo dictante perceperat, ut non errorem incurrerent in solennitatis paschalis ratione, scirentq; lunam primi mensis in anno cōmuni & embolismo. Legimus eodē referente Cyrillo, quia si non scripsisset Synodus Nicæna cyclum lunarem primi mensis, sufficeret cyclus lapidis Silenitis in Perside ad exemplum rationis paschalis, cuius candor interior cum luna primi mensis crescit & decreſcit. Legimus item scribente sancto Paschasino Lylibæo Antistite ad beatissimum Papam Leonem, quia tempore Zosimi Papæ cum esset ultimus circuli decennouenalis annus, & declinarent quidam decimo Calendarum Maiarum die Pascha tenere, celebrantes octauo die Calendarum Aprilium, id est, pro embolismo cōmunem tenentes annum, quæ esset paschalis obseruantix ueritas multiplici miraculo supernæ uirtutis claruerit. Quædā, inquit, uilissima possessio Melthinas appellatur, in montibus arduis ac syluis densissimis constituta, illic perparua atque uili opere constructa ecclesia est, in cuius baptisterio nocte sacrosancta paschali baptizandi, hora [†] cum nullus canalis, nulla sit fistula, nec aqua omnino uicina, fons ex sese repletur, paucisq; qui fuerint consecratis, cum deductorium nullum habeat, ut uenerit aqua ex sese discedit. Tunc ergo sub sanctæ memoriæ Papa Zosimo usque ad lucem

Bachomij literæ de Pascha.

*Melthinas.
† In Paschasi mo qui penes nos est uetustissimu legicur: nullus locus canali.*

C aqua non ueniente, non consecrati qui baptizandi fuerant recesserunt. Illa uero nocte quæ lucebat in diem dominicam decimo die Calendarum Maiarum, fons sacer hora competentis repletus est, euidenti ergo miraculo claruit, occidentalium partium fuisse errorem. Liquet itaque quia uetus hæc de hac ætate lunari quæstio est, etiam olim beati Papæ Leonis industria diligenter exquisita, ipsa est quæ longam inter orientis & occidentis ecclesias grauemque controuersiam fecit. Hæc & Hilarum Papam post tot Nicæni Concilij tempora nouum petere, & Victorium paschalē nouum condere persuasit. In huius certamine præfatus Prosper. Papa Leo adnitente Prospero uiro doctissimo ac disertissimo uincere sedulus, instans tandem unanimitate eorum qui Nicæni Synodi decretis inuincibiliter adhærebant, laudabiliter uinci gaudebat. Vnde mihi meisque in eadem quæstione nil melius agendum, nil dicendum reperio, quam quod illum fecisse compertio, qui nobis in tantum scientia, merito, autoritate præcellit, certam uidelicet patrum reuerendissimorum sententiam in eis quæ nobis dubia sunt & incerta sectari. Neque enim putandum est, nos uel acutius antiquis diuersitatem lunaris discursus deprehendere, uel salubrius posse dinoscere, quæ in eadem diuersitate potissimum sit uia sequenda.

DE CIRCVLO DECENNOVENALI. CAP. XLIII.

Eusebius inuentor circulorum decennouenaliū.

Decennouenalis circuli ordinem primus Eusebius Cæsariæ Palæstinæ Episcopus, ob quartas decimas lunas festi paschalis, ipsumque diem Paschæ inueniendum composuit, eod quod luna cuiuslibet ætatis post tantum temporis ad eundem redeat anni solaris diem: non quod Aegyptus, uel cætera per orientem

DChristi ecclesia uerum eatenus lunæ cursum, uel diem nescierit rite inuenire paschalē, sed quia ea quæ ipsis temporibus annuatim cum labore inuestigata, & per orbem mandata sæpius in quæstionē uenire solebāt, facilius præfixa semel regula circulari semper obseruari, & sine scrupulo ambigendi poterēt edisci. Denique fertur antiquitus Alexandrinæ ecclesiæ delegatum, ut officiose operam curamque inuestigationi computi paschalis impederet, quatenus Pontifici apostolicæ sedis adnuntiāns, per eam diem Paschæ solennem cæteros ecclesiarum principes agnoscere faceret. Vnde beatissimus Papa Leo Martianum principem postulans,

Theophili liber Paschalis.

ut Alexandrino Antistiti delegaret, quatenus Paschale sancti Theophili, in quo VIII Calendarum Maiarum die Pascha uidetur adfixum, diligenti perscrutaretur examine, arbitratus ab eo non recte memoratum diem fuisse conscriptum, inter alia hæc dicit: Studuerunt quidem sancti patres occasione huius erroris auferre,

Alexandrini Episcopi officium.

omnem hanc curam Alexandrino Antistiti delegantes, quoniam apud Aegyptios huius supputationis antiquitus tradita uidebat esse peritia, per quæ quotannis dies prædictæ solennitatis sedi apostolicæ indicaretur, cuius scriptis ad longinquiores ecclesias indicium generale percurreret. Verum ut huiusmodi labor aliquando quiesceret, composuit memoratus uir circulum nunc longe lateque notissimum, quo decimas quartas lunas primi mensis ex ordine comprehendendo, diem Paschæ, qui mox sequenti dominica futurus erat, facillime cuilibet inueniendum relinqueret. Cuius circuli **PROTERIVS** Alexandrinæ urbis Antistes, ad inquisitionem sancti Papæ Leonis luculentissimam reddens rationem, talis rescripti ab eo meruit tenor: prædicari: Latificauerunt me literæ Dilectionis tuæ, quas frater & coepiscopus noster **NECTARIVS** pio adportauit officio. Oportebat enim ut ab Alexandrinæ ecclesiæ Præsule talia scripta ad sedem apostolicam mitterentur, quæ osten-

A quæ ostenderent magisterio beatissimi Petri Apostoli hoc ab initio per beatum *Aegyptij lau-*
 Marcū eius discipulū didicisse Aegyptios, quod constat credidisse Romanos. *serunt multa*
ex Marco.

DE EMBOLISMIS ET COMMVNIBVS

ANNIS. CAP. XLIIII.

Duiditur autem circulus idem in embolismos, annosq; cōmunes, quos He *Anni com-*
 brorū quoq; priscorū autoritate constat obseruatos: cōmunes quidem *munes.*
 annos, id est, CCCLIII dierum XII, embolismus autem, id est, CCCLX *Embolismi.*
 XXIII dierū, continens VII. Primus nanq; & secundus cōmunes, tertius
 est embolismus: quartus & quintus cōmunes, sextus embolismus: septimus cō
 munis, octauus embolismus: nonus & decimus cōmunes, undecimus embolif
 mus, duodecimus & tertiusdecimus cōmunes, quartusdecimus embolismus:
 quintusdecimus & sextusdecimus cōmunes, septimusdecimus embolismus:
 octauusdecimus cōmunis, nonusdecimus embolismus. Qui utriq; sicut & su
 pra dictū est, ab exordio primī mensis, quē Hebraei Nisan uocant, hoc est, ab ac
 censione lunæ paschalis initium sumunt, cuius exordiū mensis hac regula debet
 obseruari, ut nunquā lunæ paschæ XIII uernum præcedat æquinoctiū, sed
 uel in ipso æquinoctio, hoc est, XII Calendarū Aprilīū die, uel eo transgresso
 legitima procedat. Vnde fit, ut ab octauo Iduū Martiarū, usq; in Nonarū Apri
 lium diem lunaris anni sint quærenda primordia. Ipsa autē luna decimaquarta,
 cum primū XII Calendas Aprilis cum nouissime XIII Calendas Maias,
 occurrendo diem festi paschalis ab XI Calendas Aprilis, usq; in VII Calen
 das Maias faciat inquirendū, Embolismorū autem sicut Dionysius ait, ista ratio
 probatur existere, quod annoiū cōmunium uideretur damna supplere, quæ enus
 ad solare tēpus lunaris exæquetur excursio. Quāuis enim solis annuū cyclū per
 singulos menses luna circumbeat, tamen eius perfectionē XII suis mensibus
 implere non præualet. Deniq; in annis cōmunibus ad rationem solaris anni XI
 dies lunæ deesse cernuntur: In embolismis uero X & IX diebus eundem
 annū uideretur solarem luna transcendere. Et Hebraei quidē, qui solos lunares in *Hebraei luna-*
 lege nouerant & obseruabāt menses, iuxta naturalē lunæ cursum tricenis, unde *res tantū men-*
 tricenisq; diebus cōmunium annorū menses duodenos explicabāt, & tertio uel *ses obseruant.*
 secundo ubi decebat anno, tertiusdecimū in fine anni mensem XXX dierū ad
 ponebant embolismū. Porō Romani qui dispares habēt menses, non uno quo
 libet in loco embolismos computando interponere uoluerunt, sed potius ubi
 bet medijs anni tēporibus uacuū congruumq; inter Calendas locum inuenire
 potuissent. Primā igitur embolismorū lunam IIII Nonas Decembris, secun
 dam IIII Nonas Septembris, tertiam pridie Nonas Martias, quartā pridie No
 nas Decembris, quintam IIII Nonas Nouembris, sextam IIII Nonas Au
 gusti, septimā III Nonas Martias nasci dixerunt, solertissime quantū potuerūt
 curātes, ut cuiuscunq; ætatis luna in Calēdas occurrisset, ipsa eiusdē mensis luna
 diceret esse putanda. Quod tamen non usquequaq; ualuerunt obtinere propter
 præfixū paschalis lunæ cursum, cuius cum extrema nōnunq; in Calendas Maias
 incurrant, & secundū quoq; uel etiam tertium post Calendas diem teneant, nō
 tantū Maij mensis, sed potius Aprilis lunæ sicut semper esse dicenda est.

DE OGDOADE ET HENDECADE. CAP. XLV.

Est & alia præfati circuli diuissio, qua in ogdoadem & hendecadem, id est, in
 VIII & in XI distinguūt annos, eò quod octauo & undecimo anno luna
 paschalis supremas suæ natiuitatis metas subeat, & utrunq; eorū in solito embo
 g 3 lismis

C lissimis more unus cōmunis præcedat annus; uel certe q̄a antiquis uisum est VIII annos solares totidem lunaribus annis dierū numero æquari, quod ab eruditioribus auo sequente doctoribus expertū est, nisi annis XI adiectis, nequaquā fieri posse, ad iudicium utriusq̄ obseruationis ogdoadibus est & hendecadibus tota lunæ digesta cōuersio. Nam & Græci quondā, quos & antiquissimi Romanorum perhibentur imitati, cum ad lunæ cursum adhuc annos cōputarent, VIII annis cōmunibus pari ratione confectis, embolismos triū mensium pariter intercalabant: Si enim octies undecim, & quartā partem uolueris supputare, XC dies, hoc est tres mēses efficiēs. Verum etiā nunc sunt qui solis octo annos totidem annis lunaribus, itēq̄ solis XI totidē putant annis lunaribus dierū æqualitate cōponi. Vbi primo dicendū, q̄ absq̄ ulla cōtradictione est: Si octoni anni utriusq̄ sideris aliquādo longitudine concordant, semper idem facere habebūt, neq̄ ullum undenorū annorū æqualitas locū inueniet. Si aut̄ uel semel XI anni amborū simul incipiunt, simulq̄ terminātur, semper ipsum facturi sunt, nec erit quando octonorū concordia redire possit annorū. Deinde numerus ipse pulsandus, uidendumq̄ quia octo anni solares habent dies, exceptis bissextis, $\overline{\text{II DCCCCXX}}$: octies enim trecenteni sexageni & quini, faciūt $\overline{\text{II DCCCCXX}}$. At lunares anni totidē uide quot habeāt dies, octies trecenteni quinquageni & quaterni, faciunt $\overline{\text{II DCCCCXXXII}}$, adde XC trium mensium embolismorū dies, fiunt $\overline{\text{II DCCCCXXXII}}$. Sed duo qui minus habētur in ogdoade solari duorū bissextorū sperant adiectione supplenda. Videamus & hendecadē utriusq̄ sideris, si forte ibi sol bissextile quærat auxiliū: Vtrunq̄ enim tempus necesse est una regula cōplectatur, undecies trecenteni sexageni & quini, fiunt $\overline{\text{III I XV}}$. Item undecies trecenteni quinquageni & quaterni, fiunt $\overline{\text{III DCCCCXIII}}$.

D Adde embolismorū mēsum dies CXX, fiunt $\overline{\text{III I XVIII}}$. Tolle unū saltus diem, remanēt $\overline{\text{III I XIII}}$. Vide igitur si hic opus habeat hendecas solis subsidio bissextili, ut additis uidelicet duobus uel tribus diebus, lunare compensare sufficiat hendecadem. Non utiq̄ eget quadrātili iuuamine ad æquiparandam lunæ hendecadem, quam duobus in super diebus exuperare probatur, sed suis potius quibus superabundat diebus, quod minus est in ogdoade solis adimplet: Liquidoq̄ patet in horū cōcordatione temporū nihil præiudicari bissextis, sed quotquot in circulo decēnouenali incurrerint, omnes utroq̄ sideri, iuxta quod supra docuimus, æqualiter esse proficuos. Denique ut rei ipsius euisceremus interna, primo anno circuli decēnouenalis nullæ sunt epactæ, quia in XI Calendarum Aprilis lunæ finitus est cursus. Item nono eiusdem circuli anno, id est, post dies $\overline{\text{II DCCCCXXXII}}$ nono Calendarum Aprilium die trigesima est luna, quod etiam epactarum, quæ tunc XXVIII sunt, ordo manifeste testatur. Quid ergo opus erit ad completionem lunaris ogdoadis duos solaris cursus superadijcere dies, id est, decimum & nonū Calendarum Aprilium, si hoc duo bissextiles poterant perficere dies? Non ergo duos dies, qui in ogdoade solis à lunari ogdoade minus sunt, duorum intercalatione bissextorum, sed duorum magis qui in hendecade eius à lunari plus sunt adiectione suppleuntur. Nec nocet quod saltum lunæ, quem quidam in ogdoadis initio ponunt, in hendecade ponendum memorauimus. Vbicunq̄ enim interposueris, eodem proposita quæstio sine soluetur, & habet circulus decēnouenalis menses solares CCXXVIII, lunares CCXXXV dies, exceptis bissextis $\overline{\text{VI DCCCCXXXV}}$: decies nouies enim duodeni CCXXVIII, adde VII, fiunt CCXXXV. Itē decies nouies trecenteni sexageni & quini $\overline{\text{VI DCCCCXXXV}}$: Decies nouies trecenteni

A teni quinquageni & quaterni $\overline{\text{VIDCCXXVI}}$, adde embolismos VII mensium dies CCX , fiunt $\overline{\text{VIDCCCCXXXVI}}$, subtrahe unum saltus lunaris diem, & uno eodemque dierum numero solis & lunæ cursum decennouenalem cyclum includere probabis. Item ogdoas solis habet menses XCVI , lunæ autem XCIX ; hendecas uero solis menses habet CXXXII , lunæ autem CXX XVI . De numero dierum supra dictum est.

DE ANNIS DOMINICAE INCARNATIONIS. CAP. XLVI.

Primo decennouenalis circuli uersu temporū ordo præfigitur, quem Græci calculatores à Diocleciani principis annis obseruauere. Sed **DIONYSIVS** *Diocletianus.* uenerabilis abbas Romanæ urbis, et utriusque linguæ, græcæ uidelicet ac latinæ non ignobili præditus scientia, paschales scribēs circulos, noluit eis, sicut ipse testatur, memoriā impij & persecutoris innectere, sed magis elegit ab incarnatione dñi nostri Iesu Christi annorū tempora prænotare, quatenus exordiū spei nostræ notius nobis existeret, & causa reparationis humanæ, id est, passio redemptoris nostri euidentius eluceret. Qui in primo suo circulo quingentesimum tricesimum secundū dominicæ incarnationis annū in capite ponēdo, manifeste docuit secundum sui circuli annū ipsum esse, quo eiusdem sacrosanctæ incarnationis mysteriū coepit. Quia enim lunaris circulus decennouenalis est, solaris autē XX & VIII conficitur annis, multiplicatis per se inuicem ambobus, summa DXXX & II colligitur annorum. Qua tandem replicata, totus solaris lunarisque recursus ordo in se sua per uestigia reuoluitur, eundemque decennouenalis lunarisque cycli annū, easdem epactas lunæ, solis quoque dies concurrentes, eandē quartamdecimā lunā, eundē dominicæ Paschæ diē ac lunā ipsius ex ordine restituens. Quod etiam Victorius, quāuis alterius institutionis paschalem cōdens, descripto tot annorū circulo manifeste probauit. Quia ergo secundo anno circuli quē primū Dionysius scripsit, quingentesimus tricesimus tertius ab incarnatione Dñi cōpletus est annus, ipse est nimirū iuxta concursus siderū ille, in quo incarnari dignatus est; quia hic secundus annus decennouenalis octauusdecimus est cycli lunaris, XI habēs epactas, V concurrētes septimanæ dies, lunā paschæ decimā quartā VIII Calendas Apriles, omnia tunc fuere similima, & si esset qui tunc Pascha more nūc ecclesijs usitato diē dominica faceret, ipsa nimirū dies quo modo hic adnotatum est VI Calendas Apriles ueniret, ac lunā haberet decimā sextā. Denique Dionysius ipse nobis quodāmodo tacite quæ Dñs in paschalibus, quæ scripsit argumētis ostendit, ubi ad inueniendū quotus sit annus circuli decennouenalis, sumere annos Domini, & priusque hos per X & IX partiamur unū præcipit adijcere, significans illo incarnato unum circuli decennouenalis annum iam fuisse completum. Item ad sciendū quotus sit annus cycli lunaris, sumere monet annos Domini, & subtrahere semper duo, ac sic per X & IX partiri, ut uidelicet duobus qui reliqui tunc eran, tannis sublati, cæteros calculatos per nonam decimā partem diuidens, quod reliquū foret teneret. Porro ad inuestigandum quot sint epactæ lunares, annos Domini rite sumere, diuidere, multiplicare. Itē diuidere, sed nullo dempto uel addito iubet; quia nimirum secundo decennouenalis cycli anno, incipientes epactæ ad inueniendū suum statū, addi quid uel demī de annis Dñi qui secū inchoauerant minime poscebant. Item si uelimus scire adiectiones solis, id est, concurrentes septimanæ dies, sumere annos Domini iubet, & addita quarta parte, IIII insuper regulares semper adijcere docet, ac sic tandē per VII

C partiri: quia nimirū v erant concurrentes anno quo natus est Dominus, & ut cōputandi fixa series procurrare posset, necesse habebat computator 1111 quæ præcesserunt annectere. Hijs igitur ita se habētibus, annum passionis dominicæ diligenter inquirere nec ignota quærendi uia est, si non computus errat alicubi: Habet enim, ni fallor, ecclesiæ fides, Dominū in carne paulo plus q̄ XXXIII annis usq; ad suæ tēpora passionis uixisse, quia uidelicet XXX annorum fuerat baptizatus, sicut Euangelista Lucas testatur, & tres semis annos post baptisma prædicauerit, sicut Ioannes in Euangelio suo non solum commemorato re-

*Cereis antiqui
tus annos do-
minicæ natiui
tatis in calpe-
bant.*
*Dionysius hic
est Romanus,
cognomento
Exiguus, cuius
quidē sunt pe-
nes nos libri
de Pasche ra-
tionē & cibus
paschalibus.*

in suis uisionibus propheticæ designat. Sancta siquidem Romana & Apostoli- ca ecclesia hanc se fidem tenere & ipsis testatur indiculis, quæ suis in cereis an- nuatim scribere solet, ubi tempus dominicæ passionis in memoriā populis reuo- cans, numerum annorum triginta semper & tribus annis minorē quā ab eius incarnatione Dionysius ponat, adnotat. Deniq; anno ab eius incarnatione iu-

D

xta Dionysium septingentesimo primo, Indictione quartadecima, fratres no- stri qui tunc fuere Romæ, hoc modo se in natali Domini in cereis sanctæ Ma- rix scriptum uidisse, & inde descripsisse referebant: A passione domini nostri Iesu Christi anni sunt DCLXVIII. Quomodo igit, ut supra memorauimus, DXXXII annis circulus paschalis circumagitur: Hijs adde XXXIII, uel potius XXXIIII, ut illum ipsum quo passus est Dominus attingere possis annum, fiunt DLXVI. Ipse est ergo annus dominicæ passionis & resurrecti- onis à mortuis. Quia sicut quingentesimus tricesimus tertius primo, ita quingen- tesimus sexagesimus sextus tricesimo quarto per uniuersos solis & lunæ concor- dat discursus. Et ideo circulus beati Dionysij apertissime quingentesimū sexage- simū sextum ab incarnatione Domini contingens annū, quartadecimā lunā in eo IX Calendarū Aprilium quinta feria reperies, & diē Paschæ dominicū VI Calendarū Aprilium luna decima septima. Age deo gratias, quia quod quæ- rebas, sicuti ipse promisit, te inuenire donauit. Nam quod Dominus XV luna feria sexta crucem ascenderit, & una sabbatorū, id est diē dñica resurrexerit à mor- tuis, nulli licet dubitare catholico, ne Legi, quæ per agnū paschalē decima quarta die primi mensis ad uesperā immolari præcipit, pariter & Euangelio, quod Do- minū eadē uespera tentum à Iudæis, & mane sexta feria crucifixū ac sepultū, pri- ma sabbati resurrexisset perhibet, uideatur incredulus. Quod autē VIII Calen- darū Aprilium crucifixus, VI Calendarū earundem diē resurrexerit, multorū late

*Theophilus
Cæsariensis.*

Doctorū ecclesiasticorū constat sentētia uulgatū. Quāuis THEOPHILVS Cæsariensis, antiquus uidelicet uicinusq; apostolicorū temporū Doctor, in epi- stola synodica, quā aduersus eos qui decima quarta luna cum Iudæis Pascha ce- lebrabant, unā cum cæteris Palæstinæ Episcopis scripsit, ita dicit: Et impiū nō est, ut passio dominica tanti sacramenti mysteriū foras limitē excludatur: Passus namq; Dominus ab XI Calendas Apriles, qua nocte à Iudæis est traditus, & ab VIII Calendas Apriles resurrexit. Quomodo tres dies foras terminū excluden- tur? Constitutūq; est in illa synodo, ut ab XI Calendas Apriles usq; in XI Ca- lendas Maias Pascha debeat obseruari. Et in eodē libro superius scriptū est: Nā Galli quacūq; diē VIII Cal. Aprilis fuisset, quādo Christi resurrectio fuisse tra- debat, Pascha semper celebrabāt. Sin uero annū qualē quærebas, in loco quē putabas inuenire non poteris, uel Chronographorū incuriæ, uel tuæ potius tardi- tati culpā adscribe, tantū diligētissime cauēs, ne Chronicorū scripta defensando intemerabile legis uel Euāgelij testimoniū uidearis impugnare, dicēdo dñm sal- uatorē uel XV, uel XVI imperij Tiberij Cæsaris, uel XXIX, aut XXX suæ

atatis

Aetatis anno sacrosanctum crucis subisse mysterium, cum Euangelia manifeste significant, XV anno Tiberij Praecursorē Domini praedicare coepisse, ipsumq; mox inter alios baptizasse Iesum, incipientē iam fieri quasi XXX annorū.

DE INDICTIONIBVS. CAP. XLVII.

Secundus ordo circuli decennouenalis complectitur Indictiones XV, annorum circuitu in sua semper uestigia reduces, quas antiqua Romanorū industria comperimus ad cauendum errorem, quide temporibus forte oboriri poterat institutas: Dum enim, uerbi gratia, quilibet Imperator medio anni tempore uita uel regno decederet, poterat euenire ut eundem annum unus historicus eiusdem regis adscriberet temporibus, eò quod eius partem regnaret: alter uero historicus eundem successori illius potius attributum putaret, eò quod & hic partem aequae eius haberet in regno. Verum ne per huiusmodi dissonantiam error temporibus inoleceret, statuerunt Indictiones, quibus uterque scriptor, imò etiam uulgus omne, temporum cursum facillime seruaret, quas pro facilitate quoq; calculandi quindecim esse uoluerūt, ut planissimo numero, & ad multiplicandum promptissimo compendiosius transacti temporis status in memoriam possit reduci. Quidam autem putant, quia quondam in republica post censum quinto anno peractum Vrbs Roma lustrabatur, ad indicium ternae lustrationis & census Indictiones esse conditas. Incipiunt autem Indictiones ab VIII Calendas Octobris, ibidemq; terminantur.

XV Indictiones.

Lustratio quinto quoq; anno.

ARGVMENTVM INVENIENDI QVOTA SIT

INDICTIO. CAP. XLVIII.

Hoc autem argumento quota sit anno quocunq; computare uolueris Indictio reperies: sume annos ab incarnatione Domini quotquot fuerint in praesenti: uerbi gratia, DCCXXV, adde semper tria, quia quarta Indictione secundum Dionysium natus est Dominus, fiunt DCCXXVIII: haec partire per XV, quindecies quadrageni, sexcenti, quindecies octoni ceniues, remanent octo: octaua est Indictio, Si uero nihil remanserit, decima quinta est.

DE EPACTIS LVNARIBVS. CAP. XLIX.

Tertia praefati circuli linea continet epactas lunares, quae ad cursum solis annuatim undenis diebus accrescere solent, inde epactae graeco uocabulo, id est adiectiones dictae, quod per annos singulos XI dierum, ut diximus, accumuluntur augmento. Vel certe quia ad inueniendas quotae sint lunae Calendarum, XI per totum adijciuntur annum, ut supra docuimus: epactae iure, id est adiectiones uocantur, & quidem per totum anni uertentis orbem suos quaeque dies habet adiectiones lunares XI. Nam, uerbi gratia, si hodie cum scribo quinta est luna, isto ipso die post annum decima sexta erit luna, post duos annos uigesima septima: post tres, octaua: nec eadem huc quae nunc est priusquam XXIX annorum peracto circulo redit. Sed proprie quae in circulo decennouenali annotatae sunt epactae, lunae quota sit in XI Calendas Apriles, ubi paschalis est festi principium signant: hanc praefixam sui cursus regulam semper obseruantes, ut quoties minorem XVI numerum habent, paschalem lunam praeferant: quoties autem maiorem, insequentem lunam Pascha quarendum praemonstrent: quia nimirum lunae paschalis plenitudo non aequinoctium praere, sed sicut in principio creaturarum ordinatum est, sequi potius debet, quando primum

Epactae unde dicantur.

C quando primum ortus est sol in inchoatione diei uernum tenens æquinoctium: Deinde orta est luna in inchoatione noctis autumnalis æquinoctij tenens ipsa particulam. Vnde multum errare constat eos, qui lunæ paschalis initium à tertio Nonarum Martiarum die querendum definiunt: quia uidelicet ibi nata luna ante tempus æquinoctij plenilunium ostendit. Ideoq; solennitati paschali inhabilis est, in qua, sicut diximus, primo solem primitiæ creationis statum, ac deinde lunam necesse est conscendere, ut & hic per æquinoctij transgressum longitudinem noctis superet, & illa per plenilunium totam eius quantulacunque est longitudinem illustret. Quod ad Christi & ecclesiæ sacramentū respicere nemo est ferè qui ambigat: de quo & in primordijs huiusce opusculi aliqua perstrinximus, & nunc paucis replicemus: Quia sicut luna & stellæ non à seipsis, ut perhibent, sed à sole habent ut luceant, sic & ecclesia, sanctiq; omnes non suæ merito uirtutis, sed gratia largitoris habeant bonum quo uiuunt. Et sicut non nostri uigore arbitrij fortitudinem nostram, sed illo nos suscipiente, illius misericordia præueniente custodimus, nec sufficientes sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex deo est, ita etiam in tempore quo nostræ redemptionis insignia celebramus, solaris perfectio splendoris quæ illuminat, lunarem quæ illuminatur antecedere debet.

QVOMODO ERRENT QUIDAM IN PRIMO
MENSIS INITIO. CAP. L.

Sed error eorum qui aliter sapiunt, uide an ipsis saltem qui huiusmodi cōdunt leges iniquas, & scribentes iniustitiam scribunt, fatis hac ueritate uideatur esse suffultus. **D** Victorius qui illorum circulos scripsit, dicit in prologo eiusdem operis inter alia sic: Latini nanque à III Nonarum Martiarum usq; in IIII Nonas Aprilis, diebus scilicet XXIX obseruandum maxime censerunt, ut quocunq; eorum die luna fuerit nata efficiat primi mensis initium, cuius luna decima quarta si feria sexta prouenerit, subsequens dominicus, id est luna decima sexta festiuitati paschali sine ambiguo deputetur. Sin autem die sabbati plenilunium esse contigerit, & consequenti dominico luna decima quarta reperiri, eadem hebdomada transmissa, in alterum diem dominicum, id est lunam uigesimam secundam transferri debere Pascha dixerunt: ne minus eiusdem dominici peragendo mysterio destinarent quàm sextamdecimam, nec amplius quàm uigesimam secundam lunam aliquando recipiunt, eligentes potius in lunam uigesimam secundam diem festi paschalis extendi, quàm dominicam ante lunam quartamdecimam ullatenus inchoari. Quartasdecimas portò lunas mensis eiusdem à XV Calendarum Aprilium, usque in XVI Calendas Maías adserunt esse seruandas. Item in fine eiusdem prologi: Cum uero contigerit, inquit, lunam uicesimam septimam sabbato, uel maxime die Calendarum Ianuariarum prouenire absque bissexto, nouerit Sanctitas uestra, quod Pascha XIII Calendas Apriles secundum Latinos haud unquam celebrandum, etiã si luna conueniat, penitus inuenitur: Aut VIII Calendas Maías secundum Aegyptios, quod aliquoties obseruandū est, reperiri non posse. Videamus ergo Latinos suos quomodo cōmendet Victorius: Dicit eos maxime censuisse à III Nonas Martias natā lunā efficere primi mensis initium, & decimasexta luna die dominico Pascha celebrandum. Et iterū dicit, nunq; XIII Calendas Apriles, etiã si luna cōueniat, Pascha celebrandū secundū Latinos, sed magis secun

Agis secundum Aegyptios VIII Calendas Maias. Constat autem lunam III Nonas Martias natam, XIII Calendas Apriles esse sextamdecimam. Obsecro te sancte frater VICTORI, si III Nonas Martias nata luna facit primi mensis initium, quid rationis est, ut non in eo Pascha celebremus, sed potius alium differamus in mensem; cum lex toties imperet, ut omnes qui possint in primo mense Pascha faciant. Soli autem qui in uia fuerint & immundi secundo hoc mense celebrent. Quid est, rogo, quod addis, absque bissexto? An forte quia quando Calendae Ianuariae sabbato sunt, tertiadecima Calendarum Aprilium dies in dominicum occurrit, si bissextilis annus non est? Si autem bissextus intercesserit, eadem dies secunda feria prouenit, docere uis cum secunda feria fuerit XIII Calendas Aprilis in luna decima sexta, sequenti dominica VI Calendas Apriles luna uicesima secunda Pascha rite celebrari? Cum uero eadem dies XIII Calendas Aprilis lunam decimam sextam dominica die habuerit, non posse in ea Pascha celebrari: quia necdum aequinoctium transierit? Sed nec in sequenti dominica, quia luna superadulta, hoc est uicesima tertia illam incidat in diem, atque hac cogente necessitate in secunda tempora mensis Paschae differenda solennia? Mirus calculandi praceptor, qui principaliter doceas, lunam III Nonas Martias natam efficere primi mensis initium. Et rursum ratione ipsa superatus compelleris fateri, nisi interueniente bissexto nullatenus lunam hac die natam, sed potius eam quae post XXXIX dies fuerit accensa, paschalibus festis congruam. Si uero adfuerit bissextus, tunc effici lunam sequentis anni primam, quae absque illo fieri poterat extrema transacti. Et quid est quod ais: etiamsi luna conueniat, XIII Calendas Aprilis nunquam Pascha celebrandum penitus inueniri? Quomodo enim potest luna conuenire paschalibus solennijs, ubi nunquam paschalia sunt celebranda solennia? Et si nunquam XIII Calendarum Aprilium Pascha celebrandum, etiamsi sextadecima prouenerit, errant profecto Latini, qui lunam paschalem a III Nonas Martias inchoare decernunt: in qua XVI uel XVII, eod quod aequinoctium non transierint, non licet Pascha fieri. Et merito illorum contempta obseruatione, cum Aegyptijs potius eo anno in VIII Calendas Maij Pascha differendum suades: Si autem magis obseruandum quod Aegyptij docent autumas, quare non illorum per omnia scientiam sectaris? Verum quia hoc facere non uis, sed inter utrosque medius incedens, magis Latinorum quos uituperas, quam Aegyptiorum quos praefers, calculum tuis legendum sequendumque contradis, nos Aegyptiam calculandi disciplinam, quae & tuo iudicio, & uniuersalis ecclesiae consensu uerior apparet, omnibus sequendam nouimus, initium uidelicet primi mensis ab VIII Iduum Martiarum usque in Nonarum Aprilium diem. Quartas decimas uero lunas Paschae, a XII Calendarum Aprilium usque in XIII Calendas Maias. Porro diem Paschae dominicum ab XI Calendarum Aprilium usque in VII Calendarum Maiarum: & hoc in luna decima quinta usque ad uicesimam primam esse quaerendum. Verum ne nos amatores Victorij temere illum aggressos esse lacrent, legant librum doctissimi & sanctissimi uiri, VICTORIS uidelicet Capuani Episcopi de Pascha, quod XV Calendas Maias putabatur celebrari debere, Indictione decima tertia decies: praeterea Basilij, & quanti a prudentibus, & catholicis ecclesiae Doctoribus aestimatus sit suus magister inuenient, cuius principium libri est: Cum paschalis ueneranda solennitas, quam die potissimum proueniret per anni praesentis Indictionem tertiamdecimam a nobis sollicite quaeretur, & iuxta patrum uenerabilium

† Sic legebat
tur in exemplari: nouies per
Basilij.

C llium constituta VIII Calendarū Maiarū diceremus resurrectionem Domini proculdubio celebrandam. Aliquibus minime rationabilis uisa est nostra responsio, eò quod VICTORIVS quidā in circulo Paschali quē edidit aliter diē dominicæ resurrectionis adfixerit, licet & hunc designauerit quem nos celebrandum pariter profiteamur & in processu operis. Sed nunc, inquam, ordo expetit, ut cyclorum quos Victorius edidit patefaciam euidenter errores, dum nescit legitimum diem definire Paschalem, ut cum in præteritis ostensus hoc modo fuerit deliquisse, in præsentibus ac futuris & autoritate careat, & occasione prauæ persuasionis amittat.

Victorij
error.

ARGVMENTVM QVOT SINT EPACTÆ
LVNARES. CAP. LI.

SI autem uis cognoscere per annos singulos quot sint epactæ, sume annos Domini quot fuerint, utputa in præsentī octaua Indictione DCCXXV, hos partire per XIX: decies nouies triceni. DLXX, decies nouies octoni, cenquinquais dipondius, remanent III, hos item multiplica per XI, fiunt XXXIII, tolle XXX remanent tres: Tres sunt epactæ, id est, adiectiones lunares.

DE EPACTIS SOLIS. CAP. LII.

Quarto decennouenalis circuli tramite designantur epactæ solis, id est, concurrentes septimanæ dies unius semper ternos per annos, duorum autem per annum bissextilem usque ad septimum numerū adiectione crescentes, quarū circulus habet annos quater septenos, id est, XXVIII, quia nimirum non ante potest consummari, quàm bissextus qui quarto redire solet anno cunctos septimanæ dies contingat, dominicam uidelicet, sextam feriam, quartā feriam, secundam feriam, sabbatum, quintam feriam, tertiam feriam: hoc etenim illos ordine percurrit. Cumq; suas quæq; anni dies habeat concurrentes, hæc quæ in circulo adfixæ concurrentes sunt, specialiter quæ sit nono Calendarū Aprilū feria designant, uidelicet ut propius festiuitatis Paschalis exordio positæ, facillime diem epactarum, uel decimæ quartæ lunæ quota sit feria pandant, ac per hoc ad Paschalis inuentionem diē dominici planum faciant iter. Contingit autem eadem concurrentium annua dies, quod calculatorem meminisse iuuat, etiam II Calendas Aprilis, VII Idus Aprilis, XVIII Calendarū Maiarū, & XI Calendarū earundem. Cuius circuli talis est cursus, ut quecunq; bissextili anno sunt concurrētes, ipsæ & ante quinquennium fuerint, & post VI annos futuræ sint: Quæ primo post bissextū anno sunt, eadem & ante annos XI transferint, & post VI redeant: Quæ secundo post bissextū, eadem & ante VI annos ierint, & post XI remeēt: Quæ tertio post bissextum, ipsa & ante VI annos præterierint, & post V reuertantur. Et huius ordo discretionis cunctos annorum uertentium complectitur dies. Notandum sanè quod huius gyri solaris, qui XXVIII annis peragitur, causa facit decēnouenales circulos XXVIII debere compleri, priusquam idem per omnia paschalis obseruantix cursus in seipsum redeat, ut omnis nimirum huius circuli annus caput circuli decennouenalis instituat. Itemq; annus quisque circuli decennouenalis huius caput adsequatur, ac per hoc tota paschalis obseruantix series non minus quingentis triginta duobus annis explicetur.

ARGVMENTVM

A ARGVMENTVM QVOT SINT EPACTAE
SOLIS, ET QVANDO BISSEXTI
ANNVS. CAP. LIII.

Quoniam uero cōmunis atque indiscretus epactarū, id est adiectionū solis, cum bissexto cursus est, amborum pariter qui sit status argumento condisce. Si ergo uis scire quādo bissextus dies sit, sume annos Domini DCCXXV, partire hos per IIII, & si nūl remanserit bissextus est: si uero unū, aut duo, uel tria remanēt, primus, aut secundus, aut tertius est annus à bissexto, utputa quater centeni, CCCC, quater octogeni, CCCXX, quater asse quarta, remanet unum, quia primus est annus à bissexto. Si uis nosse adiectiones solis, id est, concurrentes septimanæ dies, sume annos ab incarnatione Domini quot fuerint, utputa DCCXXV per indictionem octauam, & annorū qui fuerint quartā partem semper adijce, id est, nunc CLXXXI, qui fiunt simul DCCCVI, hijs adde IIII, fiunt DCCCX. Hos partire per VII, septies centeni DCC, septies tricenī CCX, et non remanet aliquid, quia VII sunt epactæ solis, id est, concurrentes septimanæ dies.

DE REDITV ET COMPVTV ARTICVLARI
VTRARVNQVE EPACTARVM.
CAP. LIIII.

Verum quia facilime diem Paschæ, uel cæteros temporū recursus comprehendit, qui solis & lunæ circulum memoriter tenet, excepto eo quod eosdem circulos per X & IX, & per XXVIII multiplicandos partiendosq; nouit, omnis calculator meminisse debet, easdem concurrentes solis tricesimo ab hinc anno quas & proximo secuturas, easdē sexagesimo quas & quarto, easdē nonagesimo quas & sexto, easdē centesimo uigesimo quas & octauo, easdem centesimo quinquagesimo quas & decimo: & cæteras in hunc modū esse redituras. Quocunq; enim numero annorū transacto concurrentes scire desideras, eundem numerū uide quoties habeat XXX, & tricesima parte geminata concordia uertentiū cognoscis annorū. Verbi gratia, trecenti decies habent XXX, & propterea eadem cōcurrentes trecentesimo anno quæ uicesimo sunt futuræ, si quid residui fuerit & hoc adijcies. Eodem modo etiā in præterita tempora concurrentiū ordo respicit. Item quia circulus lunaris decennouenalis est præsentis anni, epactæ uicesimo anno redeunt, sequentis ab hinc quadragesimo tertij, sexagesimo quarti, octuagesimo quinti, centesimo sexti, centesimo uigesimo septimi, centesimo quadragesimo octauo, cetero sexagesimo noni, cetero octuagesimo decimi, ducentesimo &c. Similiter quod & de luna decimaquarta Paschæ, cæterisq; quæ decennouenali circulo includunt æque sentiendū est, poterit diligens calculator hoc modo etiā prolixiores sibi temporū sequentiū annotare recursus, quibus semper meminerit etiam præteriti xui congruere statū. Memoratu autem dignū uidetur, quia quidā ob cōpendiū calculandi utriusq; ordinem circuli, & solaris uidelicet & lunaris transferunt in articulos: nam quia manus humana articulos habet adiunctis unguibus X & IX, singulis hijs singulos aptantes annos, lunare cursum in laua manu, intrinsecus à radice pollicis incipiunt, & in ungue minimi digiti intrinsecus eundē consummant. Itemq; manus binæ articulos, exceptis unguibus, habent XXVIII, hijs singulos annos sin-

h gulis

C gulis aptant, inchoantes à minimo laeva digito, & in dextera pollice cōplentes, non ut in lunari cyclo singulos ex ordine digitos expediētes ad numerū, sed ob rationem quadrantis per quaternos transuerſim digitos quadrienniū omne ſignantes, ita ut minimorū bis terni articuli digitorū totidem biſſextiles contineāt annos. Item proximorū à minimis bis terni articuli digitorū proximōs à bis ternis biſſextis annos totidem explicent, ſecundi ſimiliter ſecundos, & terij digiti tertios totidē annos æqua ratione cōplectantur. Porro ſeptimus biſſextilis cum tribus ſe ſequentibus annis bis binos ſibi pollicum uindictet articulos. Hæc ſiue alia quiſq; ſibi calculator ordinare uoluerit, modo nihileminus circulū utriuſq; ſideris libēter capient manus. Sed innumera huiuſcæ diſciplinæ, ſicut et cæterarū artiuū, melius uiuæ uocis alloquio quàm ſtili ſignantis tradunt officio.

DE CYCLO LVNARI. CAP. LV.

Романовъ
циклъ.

Quinta circuli decennouenalis regione lunaris cyclo includitur, à quarto eas incipiens, & tertio cōpletur in anno, qui proprie Romanorū eſt, & ad menſem Ianuariū pertinens: nam ſicut annus quiſq; decennouenalis circuli propter legem Hebræorū obſeruationem à paſchali menſe inchoat, ibidemq; finitur: ita & hic Romanorū inſtitutione à luna Ianuarij menſis inchoat, atq; ibi deſinit, ſicut ille, ſic & iſte, primū, & ſecundū cōmunes annos teriū habet emboliſmum, quartū & quintū cōmunes, ſextū emboliſmū, ſeptimū cōmunem, octauū emboliſmū. Hendecas quoq; cycli lunaris inſtar decennouenalis circuli VII annos cōmunes, & IIII habet emboliſmos. Et habent cōmunes anni menſes lunares XII, id eſt, dies CCCLIIII. Emboliſmi autē menſes XIII, dies uidelicet CCCLXXXIIII, præter unū duntaxat ſeptimumdecimū cycli huius annū, qui eſt decennouenalis primus, in quo unus dies ratione ſaltus lunaris incerpitur. Quod ut maniſteſtius fiat, ſingulorū ex ordine curſum uideamus annorum, & quod Dionyſius in menſe paſchali, nos in Ianuario facere curemus: Anno lunari primo, decennouenali quarto, à Calendis Ianuarijs uſque in XII Calendas Ianuarias, quia cōmunis eſt, fiunt dies CCCLIIII: Anno lunari II, decennouenali V, à XII Cal. Ian. uſq; V Idus Decemb. quia cōmunis eſt, fiunt dies CCCLIIII: Anno lunari III, decennouenali VI, à IIII Idus Decemb. uſq; in V Cal. Ian. quia emboliſmus eſt, fiunt dies CCCLXXXIIII: Anno lunari IIII, decennouenali VII, à IIII Cal. Ian. uſq; in XVI Cal. Ian. quia cōmunis eſt, fiunt dies CCCLIIII: Anno lunari V, decennouenali VIII, à XV Calen. Ian. uſq; in VIII Idus Decembris, quia cōmunis eſt, fiunt dies CCCLIIII: Anno lunari VI, decennouenali IX, à VII Idus Decemb. uſq; in VIII Cal. Ian. quia emboliſmus eſt, fiunt dies CCCLXXXIIII: Anno lunari IX, decennouenali X, à VII Calen. Ian. uſq; in XIX Cal. Ian. quia cōmunis eſt, fiunt dies CCCLIIII: Anno lunari VIII, decennouenali XI, CCXVIII Cal. Ian. uſq; in IIII Nonas Ian. quia emboliſmus eſt, fiunt dies CCCLXXXIIII: Anno lunari IX, decennouenali XII, à III Nonas Ian. uſq; in XI Cal. Ian. quia cōmunis, fiunt dies CCCLIIII: Anno lunari X, decennouenali XIII, à X Cal. Ian. uſq; in III Idus Decemb. quia cōmunis eſt, fiunt dies CCCLIIII: Anno lunari XI, decennouenali XIII, à II Idus Decemb. uſq; in III Cal. Ian. quia emboliſmus eſt, fiunt dies CCCLXXXIIII: Anno lunari XII, decennouenali XV, à II Cal. Ian. uſq; in XIII Cal. Ian. quia cōmunis eſt, fiunt dies CCCLIIII: Anno lunari XIII, decennouenali

A XVI, à XIII Cal. Ian. usq; in VI Idus Decemb. quia cōmunis est, fiunt dies CCCLIIII; Anno lunari XIII, decennouenali XVII, à V Idus Decemb. usq; in VI Cal. Ian. quia embolismus est, fiunt dies CCCLXXXIIII; Anno lunari XV, decennouenali XVIII, à V Cal. Ian. usq; in XVII Cal. Ian. quia cōmunis est, fiunt dies CCCLIIII; Anno lunari XVI, decennouenali XIX à XVI Cal. Ian. usq; in Nonas Decemb. quia cōmunis est, fiunt dies CCCLIIII; Anno lunari XVII, decennouenali I, à Nonis Decembris usq; in X Cal. Ian. quia embolismus est, fiunt dies CCCLXXXIIII; Anno lunari XVIII, decennouenali II, à IX Cal. Ian. usq; in II Idus Decemb. quia cōmunis est, fiunt dies CCCLIIII; Anno lunari XIX, decennouenali III, ab Idibus Decemb. usq; in II Calen. Ian. quia embolismus, fiunt dies CCCLXXXIIII. Idcirco autē septimidecimi lunaris anni cōputus ab ipso quo prior explicitus est annus die incipit, & non à se sequente ut ceterorū, ne ppter saltū lunæ, quē dicunt, unus eidem anno dies deesse uideat. Quod ipsum Dionysius decennouenalem cyclum huiusmodi ordine percurrens edocuit, ab eodem die quo ultimi conclusit anni metas primi inchoando principium.

ARGVMENTVM DE EO, QVOTA SIT LVNA IN
CALENDIS IANVARIIS. CAP. LVI.

POTESt qui uult à cyclo lunari facere argumentū, ad inueniendum quota sit luna Calendarū Ianuariarū. Sume em̄ cyclum lunæ quēlibet, utputa quintū, multiplica per XI, fiunt LV, adde unū semper regularem, fiunt LVI, partire per XXX, remanent XXVI, uicesima sexta est luna in Calen. Ian. anno quinto cycli lunaris. Item sume octo, multiplica per XI, fiunt LXXXVIII, adde unum regularem & partire per XXX, remanent XXIX, uicesima nona est luna in Calendas suprascriptas anno cycli lunaris octauo. Tantū memor esto, septimodecimo, octauodecimo, & nonodecimo cycli memorati anno non unū, ut in reliqs, sed duos adijcere regulares, et lunā Cal. Ian. sine errore reperies.

ARGVMENTVM QVOTVS SIT ANNVS CY-
CLI LVNARIS, VEL DECENNOVE-
NALIS. CAP. LVII.

IPSE autem cyclus lunæ si uis nosse quotū agat annum, sume annos Domini, utputa DCCXXV, & subtrahe semper duo, remanēt DCCXXIII, hos partire per X & IX, remanet unū, primus annus est cycli lunaris. Quoties autem nihil remanet, nonusdecimus est. Et quia decennouenalis circulus cōmunem cum lunari uiam quāuis ocyor currit, si uis scire et eius quotus sit annus, sume annos Domini, utputa DCCXXV, & unum semper adijce, fiunt DCCXXVI, hos partire per X & IX, remanent IIII, quartus est annus cycli decennouenalis. Quod si nihil remanserit, ultimus est.

DE XIII LVNA PASCHAE. CAP. LVIII.

SEXTUS sæpe dicti circuli locus, amplectitur lunas XIII primimēsis, quæ paschalis dominicæ diem singulis annis absque omni ambiguitate demonstrant: nam quæ post XIII lunā dominica dies occurrit, ipsa est paschalis dominicæ resurrectionis dies. Quæ quidē decimaquarta luna primū in æquinocidio, id est, duodecimo Calendarū Aprilii, ultimo uicesimo nono ab hinc die, id est, XIII Calendarū Maiarū suum uespere processum terris ostendit, quibus termi-

C nis per annos denos & nouenos legali tempore paschalis obseruantia discursus constat esse comprehensos: & si fieri posset, ut eadem omnibus annis sabbati die luna decima quarta contigisset, nil nostrae paschalis obseruantiae tempus à legali discreparet: Nā & ipsi iuxta legis edicta semper decima quarta luna primi mensis ad uesperā immolantes, & comedentes agni immaculati carnē, sanguinemq; illius ad repellendū exterminatorem nostris postibus aspergentes, id est, baptis mi & paschaliū celebrantes solennia missarū, spiritalem superaremus Aegyptū, atq; illucescente mane in luna decima quinta eiusdē mensis primū azymorū diē intraremus, septemq; dies eiusdem celebratis legitimis à mane quinti decimi diei usq; in uesperū uicesimi primi mensis ipsius, id est, à dominico Paschae usq; in dominicū octauarum Paschae debita cum ueneratione cōpleremus. Sed quoniam lunae dies eadem diuersas septimanā deuoluūt in ferias, inde fit, ut qui propter resurrectionē nostri redemptoris in dominicū diem Paschae initium reseruare docemur, aliquoties nostra festiuitas septimo post legalīū azymorū exordium die sumat ingressum: non tamen unquā contingat, ut non nostra solennitas paschalis aliquem legalīū paschae dierum, saepe autē omnes intra se cōplectatur. At cōtrahī qui dominicū Paschae diem à decima sexta luna, usq; ad uigesimā secundā celebrandū aestimant, duplici miseria laborant, quia & legitimū Paschae principiū nunquā habent, & crebro euenit, ut nullum dierū, qui in lege praescripti sunt, in sua paschali obseruatione consequantur: dum & uesperam quartidecimi diei, quo Pascha initiari statutum est, & mane quintidecimi, quo septima azymorū dierū solennitas inchoari praescripta, à sua prorsus festiuitate repudiant: Atq; insuper in huius poenam peccati uicesimū secundum diem, qui in tota paschali institutione per Moysen nec semel appellatus inuenitur, frequēter in sui Paschae principiū sanciri praecipunt. Sunt qui in alterā partem à uia ueritatis, sed non minore labantur errore, cum scriptura praecipiat uia regia gradiendum, & neq; ad dexteram, neq; ad sinistram ab ea diuertendū. Qui à decima quarta luna usq; uigesimā dominicū Paschae obseruandū decernendo, praecipiant sapius initiū Paschae legalis, dum quod ipsa in decima quarta luna fieri statuit, illi in decimā tertiam cōuertunt: & quod de uigesima statuit, sanctam eam & celeberrimā consecrans, quasi haec ad Pascha minime pertineat, funditus contemnat. Quos

D inter alios fidei & actionis catholicae defensores, etiam beatus THEOPHILVS

Theophilus ad Theodosium maiorem Alexandrinae Antistes ecclesiae manifesta ratione deuincit, scribens Imperatori THEODOSIO maiori: Sed quia accidere, inquit, interdū solet, ut occasione decimae quartae lunae mensis primi nonnulli in errorem cadant, si decima quarta ipsa luna in dominicū diem ueniat: quo facto, necesse est iam ieiunium solui sabbati die, quādo decima tertia luna uenire monstratur, et incipimus legi contraria face re. Conuenit itaq; diligēter aduertere, ut quoties decima quarta luna in dominicū incurrit diem, in sequentem septimanā paschalem diem potius differamus, duplici hoc modo: Primū quidē, ne decima tertia luna inuenta in sabbati die soluiamus ieiunium, quod consequens non est, quod nec ipsa lex praecipit, maxime cum & lumen ipsius lunae imperfectum adhuc in proprio globo esse uideatur. Deinde, ne dominica die luna decima quarta constituta ieiunare cogamur, indecentem rem illicitamq; facientes: hoc enim Manichaeorum sectae consuetudo possedit: Quoniā igitur nec decima quarta luna ueniente in dominicū diem ieiunare debemus, neq; consequens est, ut si in sabbati die decima tertia eueniat soluiamus ieiunium, necessario asserimus hoc in septimanā sequentem deberi differri, sicuti

A sicuti paulo superius comprehendí: non tamen ex hac dilatione præuaricatione aliqua circa paschalem calculum perpetrata; quæadmodum enim decimus numerus cõplectitur nonum, sic & quoties decima quarta luna in dominicũ incurrerit diem, eò quod in eo ieiunare non liceat, in proximam septimanã differri necesse est diem Paschæ; nulla enim ex hoc imminutio fieri Paschæ uidetur, quia ipsi sequentes dies cõplectuntur & reliquos.

ARGVMENTVM INVENIENDI EAM. CAP. LIX.

Oportet autẽ calculatorem quencq; peritum decimas quartas lunas primĩ mensis, sicut et epactas lunæ annuas retinere memoriter. Sed et si quis has quoq; argumẽto inuenire desiderat, uideat quot sint epactæ lunares anni cuiuscunq; cõputare uoluerit, & si quidem XIII aut XV sunt, XI Calendarum Aprilium uel XII Calendarũ earundem die decimã quartã lunam uenire cognoscat; quia nimirum XI Calendarũ suprascriptarũ, sicut saepe dictum est, proprius est omnium locus epactarũ. Sin autem pauciores sunt epactæ, dimittat eas crescere per dies usq; dum quartũ decimũ impleant numerũ, & ibi semper lunam Paschæ decimã quartam habere non dubitet. Porro plures quindenario numero si habuerit epactas, & has usq; ad tricesimũ numerũ, id est, ipsius terminum mensis per dies crescere sinat, & sic à noua luna inchoans, atq; usq; ad decimam quartã ex ordine percurrrens, diem uotis paschalibus aptum rite reperiet. Sed & hoc notandũ, quia decima quarta luna si cõmunis est annus XI diebus prius: si uero embolismus, XIX tardius quàm præcedente anno transferat semper redire consueuit, excepto uno duntaxat primo circuli decennouenalis anno, in quo propter rationem saltus lunaris XII diebus anno unum cursum præcurrere solet.

DE DIE DOMINICO PASCHAE. CAP. LX.

Septimo decennouenalis circuli titulo dies Paschæ dominicus cõprehenditur, qui de dominica nostri Saluatoris resurrectione à mortuis exordium cepit: Nam cum in ueteri testamẽto tribus argumentorũ indicijs paschale tempus sit obseruari præceptũ, uidelicet ut post æquinoctium, ut mense primo, ut tertia eius septimana, id est, à uespera decimæ quartæ lunæ, quod est initiũ decimæ quintæ, usq; in uesperum, id est, terminũ uigesimæ primæ celebretur, quarta in eiusdẽ obseruatione regula est nobis à tempore dominicæ resurrectionis imposita, ut cum æquinoctio transsenso lunam primĩ mensis decimã quartã uespere ortum facere uiderimus, non statim ad faciendum Pascha profiliamus, sed dominicũ diem quo ipse Pascha, id est, transitũ de morte ad uitam, de corruptione ad incorruptionem, de pœna ad gloriam resurgendo facere dignatus est, expectantes, in ipso tandem congrua Paschæ solennia celebremus. Quod si quis obiecerit, non æquinoctij memoriã, sed tantũ primĩ mensis & tertiæ in eo septimanæ posuisse legiferum. Sciat, quia etsi æquinoctium nominatim non exprimit, in hoc tamen ipso quod à plenilunio primĩ mensis Pascha faciendũ præcipit, æquinoctiũ transcensum plenaria ratione depromit: quoniam absq; ulla dubietate constat, eam quæ prima transitu æquinoctio plenũ suũ globũ ostenderit, primĩ mensis existere lunam. Quoties ergo diem dominicũ mox aduentante decima quinta luna habemus, nil nostrũ tempus paschale à legali dissonat, quãuis alijs sacramentorũ generibus eiusdem Paschæ solennia colimus. Quoties uero secundo, uel tertio, uel quarto, uel quinto, uel sexto, uel septimo ab hinc die idem dominicus occurrit,

Cerit, ne sic quidē legem aut Prophetas solūimus, sed euangelicā potius gratiā
Theophilus. sacramentis adimplemus: quia enim & Saluator noster, sicut Theophilus cuius
 supra memini, uenerabilis Alexandriæ Episcopus scribit, decima quarta quidē
 est traditus luna, hoc est, quinta post sabbatum: decima quinta autē crucifixus
 die tertia resurrexit, hoc est, decima septima luna, quæ tunc in dominica die ui-
 detur inuenta, sicuti & ex Euangeliorū obseruatione comperimus. Habemus
 ergo solatium quo recte facere Pascha possimus, etiam si dilatio fuerit consecu-
 ta propter incurrentem necessitatē, ut si decima quarta primi mensis in sabbato
 euenerit luna, aut si in alijs ante sabbatū diebus septimanæ sequentis acciderit,
 sine dubitatione Pascha celebremus. Si uero in dominicum inciderit, omni mor-
 do in septimanā sequentem, ut sæpius dictum est, differamus, propter eas quas
 præfati sumus causas. Hijs ergo demonstratis atque patefactis, hoc etiam consi-
 derandū est, quod & lex frequenter causa necessitatis eos qui constrictione tem-
 poris quadam non potuerunt in primo mense Pascha celebrare, secundo idem
 facere præcipit: melius enim est in necessitate positos superiora quàm inferiora
 sectari: quoniam inferiora à superioribus continentur, superiora autem ab infe-
 riori numero nō includuntur. Illud iterū quod iam posuimus declarantes, quod
 decimus numerus nonum intra se contineat, nonus autē decimū continere non
 possit. Quod si lex ad secundū mensem transire nos præcipit, si nō possimus san-
 ctum Pascha primo mense celebrare propter quasdam necessitates, nō intelligo
 cur non si decima quarta in dominicū diem incurrerit luna, in septimanā sequen-
 tem rationabiliter dilationem Paschæ facere debeamus, manente & primo men-
D se & decima quinta luna in qua Saluator crucifixus est, manente etiam & septi-
 ma decima quando post triduum resurrexit. Vbi autē primum dominicus resur-
 rectionis Christi dies fuerit, uarie refertur: & quidem, ut supra memorauimus,
 quidam VIII Calendarum Aprilium, sed alij VI, nonnulli V Calendarū
 earundem die fuisse adseuerant. Vbi notandū, quia si octaua Calendarū memo-
 ratarū, ut antiquiores scripserē, resurrectio Domini facta est, quintus profecto
 circuli decennouenalis tunc agebat annus, habens concurrentes VII, & lunā
 decimā quartā, sicut semper XI Calendarū Aprilium. Si autem VI Calendarū
 Aprilium Dominus resurrexit, tertiusdecimus circuli præfati annus extitit, V ha-
 bens concurrentes, & lunam decimā quartā, ut semper VIII Calendarū Aprī-
† IX lium. Porro si V Calendarū superscriptarū resurrectio celebrata est Christi, se-
 cundus circuli decennouenalis existens annus concurrentes habebat IIII, &
 lunam decimā quartā: sicut semper VIII Calendarū Aprilium, quæ cunctæ de-
 cimæ septimæ lunæ, in qua die dominica prima sacrosanctæ resurrectionis sunt
 acta mysteria, cursu panduntur, indubio tantū diligentissime cauendū, ne hanc
 decima sexta luna, ut quidā patratam confirmando, non solū inuitabile nostræ
 calculationis dispendiū, sed & grauissimū catholicæ fidei incurramus periculū.

DE LVNA IPSIVS DIEI. CAP. LXI.

Vltima sæpe memorati circuli meta panduntur lunæ dominici Paschæ pro-
 pter uariantem eiusdem dominici occursum septem dierū ambitu inclusæ,
 id est, à XV usq; ad XXI, qui pro certo dies creberrima legis sunt adnotati-
 one præfixi, dicēte Domino: Primo mense XIII die mēsis comedetis azyma,
 usq; ad diem XXI eiusdem mensis ad uesperā: VII diebus fermentatū non
 inuenietur in domibus uestris. Cuius primi mensis septemq; eius dierū azymo-
 rum nunc regula talis est, ut quæ post æquinoctium decima quinta luna oc-
 currerit

A ccurrerit, primi mensis intelligatur, & hæc quencuncq; VII dierum usque ad uicesimum primum dominicum acceperit, paschalis festi gaudijs aptum porrigat. Quod ideo toties repeto, quia fuere quidam qui dominicum Paschæ diem, uerbi gratia, à VII Calendarum Aprilium die luna uicesima notantes, dicerent; et quid peccare nos ostenditis in constituendo tempore Paschæ, cum nullus unquam calculator uetuerit VII Calendas Apriles Pascha celebrari: omnibus æque confitentibus tunc æquinoctium esse transcensum, nullus negauerit lunam uicesimam dominico paschali aptam: Quibus respondendum, quia & VII Calendas Apriles, ubi luna congruerit, & luna uicesima, ubi dies oportunus ariserit, dominicum Pascha rite actitabitur. Sed quia luna, quæ VII Calendas Apriles die XX est, plenilunium ante æquinoctium habuit, non licet luna existente uicesima VII Calendas Apriles dominicum Paschæ diem celebrari. Quæ uero in æquinoctio, uel post æquinoctium plena est, mox ubi dominicus adierit dies, pascha legitimum dabit. Idem error, eadem est responsio, cum memorati calculatores XI Calendas Apriles, luna decima sexta: X Calendas Apriles, luna decima septima: IX Calendas Apriles, luna decima octaua: VIII Calendas Apriles, luna decima nona: VI Calendas Apriles, luna uicesima prima: V Calendas Apriles, luna uicesima secunda Pascha faciendum decernunt. Quod eo sapius anno faciunt, cum in Calendas Ianuarias XXV habuerint lunam. Cum uero hanc ibi uicesimam septimam habuerint, tunc longius à ueritate deuiant: quia nimium primo mensis deputant lunam, quæ III Nonas Martias nata, triduo ferè ante æquinoctium plena existere monstratur. Et quia decima quinta, decima sexta, & decima septima diem Paschæ dominicum facere non ualet, eò quod has ætates XIII, XII, & XI Calendas Aprilium die tenuerit, profecto nec reliquas suas ætates quamuis æquinoctium sequentes, eiusdem dominicæ resurrectionis conuenientes potest habere solennijs.

QVID INTER PASCHA ET AZYMA DISTET
CAP. LXII.

ET quoniam de Paschæ obseruatione aliquanta perstrinximus, etiam hoc in timare placuit, quod iuxta legis scripturam alia Paschæ, alia solennitas est azymorum: Vna quippe dies Paschæ, id est transitus, est quartadecima uidelicet primi mensis, in quo uesperascente agnus immolari iussus est: & mox sequenti nocte transiit Dominus Aegyptiorum primogenita percutiens, & signatas agni sanguine domus filiorum Israël liberans: sequentes uero dies VII, id est à XV usque ad XXI mensis eiusdem, azymorum proprie uocantur: scriptum namque est in Exodo, ubi agnus immolari XIII die primi mensis ad uesperam mandatur: Et comedetis festinanter: est enim Pascha, id est transitus Domini. Et: Transibo per terram Aegypti nocte illa, percutiamque omne primogenitum in terra Aegypti. Et paulo post: Et cum dixerint uobis filij uestri: Quæ est ista religio? dicetis: Victimam transitus Domini est, quando transiit super domos filiorum Israël in Aegypto, percutiens Aegyptios & domus nostras liberans. Item in Leuitico: Mense primo, inquit, XIII die mensis ad uesperam phasce Domini est, & XV die mensis huius solennitas est azymorum Domini: VII diebus azyma comedetis, dies primus erit uobis celeberrimus sanctusque. Omne opus seruale non facietis in eo, sed offeretis sacrificium in igne Domino VII diebus. Et ne nos quispiam uerba legis aliter quam ueritas habet intellexisse autemet, uideat doctissimus legalium literarum & Sacerdos quid de hijs sentiat. IOSEPHVS scribit in libro Antiquitatum in hunc

Paschæ dies.

Azymorum dies.

C modū: Decima quarta luna primi mensis agnus immolaf, decima quinta aut̄ succedit festiuitas azymorum, quæ VII diebus celebratur. Secunda uero azymorum die, quæ est sextadecima, frugum primitias quas metunt offerunt. Quem legalium morem sacrorū etiā nunc, ecclesiæ consuetudo non ignobiliter imitatur, unam uidelicet noctem transitus dominici, id est resurrectionis eius à mortuis, quā pius triumphando fideles saluare dignatus est, principaliter obseruās, in cuius exortum sanguis ipsius, uidelicet agni immaculati, populum eius fonte regenerationis ablutum mundat ab omni peccato. Ac deinde alios septē dies in memoriā eiusdem dominicæ resurrectionis congrua festiuitate subiungens. Verum quia ipsa quoq; dies Paschæ à fermento castigari præcipitur, hanc Euan gelij scriptura aliquando primā azymorū cognominat: Et primo, inquit, die azymorū quando pascha immolabant dicunt ei discipuli: Quo uis eamus & paremus tibi ut manduces Pascha? Item die XV mensis primi, à qua VII dies azymorū inchoant, propter uiciniam Paschæ nomine uocat illius cum dicit: Et ipsi non introierunt in pratoriū, ut non contaminarentur, sed manducarent Pascha: non quia legi contraria est euāgelica scriptura, sed quia sacramentū quod decebat hac nobis societate uocabulorū uiuacius inculcare curauit. Salua enim subtiliore discussione, possumus intelligere quod mystica Paschæ solennia singuli nostrū in die baptismatis egerint: spiritalem uidelicet exterminatorem signo pretiosi sanguinis euadendo, spiritales transcendo tenebras, toto autē uitæ proficientes tempore, quod deinceps in hac peregrinatione gerimus, septē dies azymorum celebremus: quibus sicut Apostolus edocet, non in fermento malitiæ & nequitie, sed in azymis synceritatis & ueritatis epulari debemus. Et quia nos in baptismo, ut de potestate Satanæ in partem sortis sanctorū transire queamus, synceritatē ac ueritatem necesse est tenere, itemq; toto nostræ peregrinationis tempore, quod septenario dierum numero uoluitur, quotidiano profectu ad meliora trāsire præcipimur, quasi & in Pascha azymis uesci, & in diebus azymorum Pascha spiritualiter agere cognoscimur.

T Y P I C A P A S C H A E I N T E R P R E T A T I O . C A P . L X I I I .

NAm sicut tota paschalium obseruantia ceremoniarū, ita etiā tempus quo agi præcepta est totū mysterio sacro redolet. In primis namq; æquinoctiū transgredi in dominicæ Paschæ celebratione iuxta legis decreta curamus, ut uidelicet solennitas, in qua mediator dei & hominum destructa potestate tenebrarum mundo lucis iter aperuit, etiā temporis ordine foris quid intus habeat ostendat. Et quæ nobis æternæ beatitudinis lumen promittit, tunc maxime celebratur, cum solis lumen annuo proficiens incremento, primam sumit de noctis umbra uictoriam: Deinde mensē primum anni, qui & Nouorum uocatur, in quo Pascha celebremus attendimus. Ipse autem est mensis, in quo mundus iste formatus, & homo est primus in paradisi sede locatus: Quia per huius mysteria solennitatis primam nos stolam recepturos, primum supernæ beatitudinis regnum, à quo in longinquam regionem discessimus, nos repetituros esse speramus. De cuius gloria regni beatus Apostolus Petrus: Cælos autem nouos, inquit, & terram nouam, & promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat. Sed & Ioannes in Apocalypsi sua: Et dixit qui sedebat in throno: Ecce noua facio omnia. Deinde etiā tertiam mensis eiusdem septimanam in Pascha obseruamus, quod resurrectionis dominicæ gaudijs aptissime congruit: Quia

- A** Quia & eadem sacrosancta eius resurrectio tertia die facta est, & tertiotempore seculi, id est cum gratiæ coelestis aduentu tota eius in carne dispensatio, quæ per resurrectionis consummata est gloriam, mūdo apparuit. Prima seculi nanque tempora lege naturali per Patres, media lege literali per Prophetas, extrema charismate spiritali per seipsum ueniens illustrare dignatus est. Sed & ipsa tunc lunæ conuersio pulcherrimū nobis sacramenti coelestis spectaculum præbet: namque luna, quæ rotundi facta schematis, à sole lumen, ut supra diximus accipit, ideoque semper ex dimidio orbe, quem ad solem habet, lucida est; ex altero autem dimidio semper obscura, à prima usque ad xv lucis clementum ad terras, defectum uero habet ad coelos. A xv autem usque ad nouissimam clementum eiusdem suæ lucis à terrenis auersum, paulatim ad coelestia reuertitur: Quæ nimirum eius conuersio recte paschalis gaudij mysteria signat, quibus omnem mentis nostræ gloriam à uisibilibus auertere delicijs, caducisque fauoribus, atque ad solam coelestis gratiæ lucē suspendere contemplando docemur: Velsi utranque eius conuersionem in bonum delectat interpretari, possumus intelligere, quæ crescens ad oculos humanos lumen lunæ uirtutum gratiæ, quibus apparens in carne Dominus mundo illuxit, insinuet, de quibus dicitur: Et Iesus proficiebat sapientia & ætate, & gratia apud deum & homines. Recrescens uero ad coelos, resurrectionis ascensionisque illius gloriā designet, quæ in se quidem ipsa mox perfecta prouenit, sed in animo fidelium quibusdam lucis suæ profectibus usque ad finem seculi crescere non desinit. Resurgens enim Dominus à mortuis primo singulis ac binis, ac deinde pluribus, modo septem, modo undecim, modo duodecim, modo plus quam quingentis fratribus simul, ad ultimū discipulis omnibus apparuit: quibus uidentibus ascensurus in cælū præcepit eos suæ dispensationis esse testes in Hierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ. Et bene luna cum nostros crescit ad oculos paulatim à sole recedit: cum uero ad coelos, paribus ad eum spatijs redit. Hoc enim est quod ipse dixit: Exiui à patre & ueni in mundum, iterū relinquo mundum & uado ad patrē. Et quod de ipso psalmus: A summo cælo egressio eius, & occursum eius usque ad summum eius. Quia ergo luna eo suæ lucis incremento, quod exiens à sole ad nostros euoluitur obtutus, domini Saluatoris in carne, usque ad tempora passionis doctrinam uirtutesque significat, eodem autem quod ad solem rediens paulatim ad inuisibilem nobis cæli faciē recolligit, resurrectionis illius ac posterioris gloriæ miracula demonstrat, merito à decima quinta paschalis uoti gaudijs apta prædicatur. Hijs quidem paschalis temporis à legis obseruatione sumptis indicijs, hæredes noui testamenti etiam diem dominicā, quam scriptura unam siue primam sabbati cognominat, adnectimus: nec immerito, quæ & conditione primitiæ lucis excellens, & triumpho dominicæ resurrectionis insignis, & nostra quoque nobis resurrectione manet semper exoptabilis. Septem quoque dies lunæ, id est, à xv usque ad xxi, per quos eadem dominica naturali ordine discurret, uniuersitatē ecclesiæ, quæ per totū mundum paschalibus est redempta mysterijs, aperte denuntiant: Nam & septenario saepe numero uniuersitatem designare scriptura consueuit. Vnde quod ait Propheta: septies in die laudem dixi tibi, nil melius intelligitur, quam quod alibi ait: Semper laus eius in ore meo. Et specialiter totam catholicæ ecclesiæ perfectionem eo figurari Ioannes testatur, qui ad septem Asiæ scribens ecclesias, uniuersalis per orbem ecclesiæ mysteria patefecit. Vnde & per omnia quæ singulis septem scribit hortamenta, hunc uersiculum intexere curauit: Qui habet aures audiat quid spiritus dicat ecclesijs: quod

Septenarius
numerus.

C quod unicuique dixerat hoc omnibus se dixisse palam probas ecclesijs. Nec minus etiam moralem nobis commendant paschalia tempora sensum, in nomine quidem Pascha, ut de uitijs ad uirtutes transitum quotidie faciamus spiritalem. *Pascha mysticum.* In mense autem nouorū, in quo adulti fructus aduentu suo pronuntiant ueterū cessationem, ut exuentes ueterem hominē cum actibus eius, renouemur spiritu mentis nostrae, & induamus nouum hominē qui secundum deū creatus est, in iustitia & sanctitate, & ueritate. Et ut uegetati diuersarum uarietate uirtutū, earūq; folijs ueluti amcenae arboris adumbratione uelati, tanq; latæ atq; fructiferae segetes pullulemus in plenilunio, ut perfectum splendorē fidei & sensus gerentes, à peccati tenebris segregemur, in reuerſa eadē luce lunari ad cœlos, quod à quinta decima luna fieri incipit, ut quanto magni sumus humiliemur in omnibus, dicentes cum Apostolo singuli: Gratia autem dei sum id quod sum. Quæ profecto gratia muneris superni, quæ tertio tempore seculi manifestius effusa est, pulcherrima figurarū consequentia tertiæ lunæ hebdomade, lumen ipsius quod eatenus ad terras creuerat, ad cœlestia iam crescere inchoat, pulchre hanc in pascha obseruare præcipimur, ut gratiæ quam accipimus nunq; oblitī, per singulos gradus spiritualis transitus largitori illius obediēdo uicena rependere meminerimus: uel certe in crescente ad homines luna, uitæ nobis actiua, in reuerſa uero ad cœlos speculatiuæ typus ostendit: Vel in hac nobis cōuersione dilectio proximi, in illa nostri signatur autoris: Aut huc cōuersus lucis eius profectus, ut bona foris operemur admonet, porrò illuc, ut eadē bona opera solo supernæ mercedis intuitu geramus: Huc, ut luceat lux nostra coram hominibus, & uideant bona nostra opera, illuc, ut glorificent patrē nostrū qui in cœlis est. *Vna sabbati.* In una sabbati, quæ noui testamenti propria solennitas est, instruimur, ut spe futuræ nostræ in Christo resurrectionis patienter in præſenti omnia aduersa pro Christo, & ipsam mortis toleremus iniuriā, audientes ab Apostolo: Quia si spiritus eius qui suscitauit Iesum à mortuis habitat in nobis, qui suscitauit Iesum à mortuis uiuificabit & mortalia corpora nostra, per inhabitantē spiritū eius in nobis. Cuius spiritus septiformis est gratia, potest eadem VII dierum lunariū numero, quo præſata una sabbati, id est dies dominica circumfertur intimata, non inconuenienter intelligi. Verum de mysterio temporis Paschæ, si quis plenius scire uult, legat beati Aurelij Augustini ad Ianuariū epistolam de ratione paschali.

DE CIRCVLO MAGNO PASCHAE. CAP. LXIII.

Magnus circulus Paschæ. **C**irculus Paschæ magnus est, qui multiplicato per inuicē solari ac lunari cyclo, DXXXII conficitur annis. Siue enim decies nouies uiceni & octoni, seu uicies & octies deni ac noueni multiplicentur, DXXXII numerū complent. Vnde fit, ut idē circulus magnus decennouenalis, lunæ circulos XXVIII, Solis autē, qui uicenis octonisq; consummari solent annis, X & IX habeat circulos: bissextus decies nouies septenos, id est CXXXIII, menses solares, uicies octies, CCXXVIII, id est VICCLXXXIII. Menses autē lunares, uicies octies CCXXXV, id est VIDLXXX dies, exceptis bissextis, uicies octies VIDCCCXXXV, id est CXCIIII CLXXX: appositis autē bissextis CXCIIII CCCXIII. Qui ubi memoratā ex ordine mensium dierumq; summam compleuerit, mox in seipsum reuolutus, cuncta quæ ad solis uel lunæ cursum pertinent, eodem quo præterierant semper tenore restaurat: tantū anni dominicæ incarnationis suo certo tramite proficiūt in maius, & Indictiones quoquo ferantur in ordine, nil siderū cursum, atque ideo nihil paschalis calculi ordinem

A d' nem mouent, Quod ut apertius clarescat, placuit eundem plenario ordine *cir* Nos in finem
culū præsentī opulculo præponere, sumpto exordio à quingentesimo tricesi mo *reicimus cer*
secundo dominicæ incarnationis anno, ubi primū Dionysius circulum cœpit, & *to consilio.*
perducto opere usq; ad millesimū sexagesimū tertium eiusdem sacrosanctæ in-
carnationis annū; quatenus legentes quicq; non solum præsentē uel futurū pro-
spicere, sed & præteritū omnem paschalis statū temporis inerrabili possent
intuitu respicere, atq; ad dilucidationē prisce lectionis annos o-
mnes, qui aliquando in quæstionē uenerant, quando uel
quales fuerint euidentius agnoscant.

OBEDAE ANGLORVM

SAXONIS DE TEMPORVM RA-
TIONE, CAPVT LXV.

B **D**E sex huius mundi ætatibus, ac septima uel octaua quietis, utraq; *Homo minor*
cœlestis, & supra in cōparatione primæ hebdomadis, in qua mūdus *mundus.*
ornatus est, aliquāta perstrinximus, & nunc in cōparatione æui u-
nius hominis, qui *μικρόκοσμος* græce a philosophis, hoc est minor mū-
dus solet nuncupari, de eisdē aliquāto latius exponemus. Prima est ergo mun-
di huius ætas, ab Adam usq; ad Noē, continens annos iuxta hebraicā ueritatē,
I DCLVI: iuxta LXX Interpretes II CCXLII: generationes iuxta utrāq;
editionē numero X, quæ uniuersali est deleta diluuiō: sicut primā cuiusq; homi-
nis obliuio demergere consueuit ætatē: Quotus enim quisq; est qui suam recor-
detur infantia. Secunda ætas à Noē usq; ad Abrahā generationes iuxta he- *Secunda ætas.*
braicā autoritatē complexa X, annos autē CCXCII. Porrò iuxta LXX In-
terpretes annos I LXXII: generatiōes uero XI. Hæc quasi pueritia fuit gene-
ris populi dei, & ideo in lingua inuenta est, id est, hebræa. A pueritia nanq; in-
cipit homo nosse loqui post infantia, quahinc appellata est q; dari non potest.
Tertia ab Abrahā usq; ad Dauid generationes iuxta utrāq; autoritatē XIII, *Tertia ætas.*
annos uero DCCCCXLII cōplectens. Hæc uelut quædā adolescentia fuit po-
puli dei, à qua ætate q; incipit homo posse generare, propterea Matthæus Euan-
gelista generationū ex Abrahā sumpsit exordiū, qui etiam pater gentiū constitu-
tus est, quando mutatū nomen accepit. Quarta à Dauid usq; ad trāsmigra- *Quarta ætas.*
tionē Babylonis, annos habens iuxta hebraicam ueritatē CCCCLXIII: iuxta
LXX translationē XII amplius: generationes iuxta utrosq; codices XVII.
Quas tamen Euangelista Matthæus certi mysterij gratia XIII IIII ponit. A qua
uelut iuuenili ætate in populo dei regū tēpora cœperūt: Hæc nāq; in hominibus
ætas apta gubernando solet existere regno. Quinta quasi senilis ætas, à trans- *Quinta ætas.*
migratione Babylonis usq; in aduentū domini Saluatoris in carnē, generatiōes
& ipsa XIII. Porrò annis DLXXXCX extēta, in qua ut graui senectute fessa
malis crebrioribus plebs hebræa quassatur. Sexta, quæ nunc agitur ætas, nul- *Sexta ætas.*
la gene-